

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Andra Kammaren. Nr 42.

Måndagen den 9 maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner:

angående utbyte af Kronan tillhörig mark mot ett nytt öfningfält för Kronprinsens husarregemente;

angående upplåtande af vissa ägor från kronoparken Österåker i Stockholms län;

angående försäljning af ett område från det till kronopark inköpta hemmanet nr 15 a i Hede kyrkby i Jämtlands län;

angående upplåtande af lägenheter från kungsladugården Väderbrunn nr 1 i Södermanlands län;

angående disposition af förra löjtnantsbostället Stora Risby nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

angående disposition af förra mönsterskrifvarbostället Aspång och Skulestad nr 1 i Göteborgs och Bohus län; och

angående disposition af en till förra häradshöfdingbostället Hamnehög nr 31 i Kristianstads län hörande lägenhet.

§ 3.

Vidare föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 60—70, bevillningsutskottets betänkanden nr 21 och 22, lagutskottets utlåtanden nr 44 och 45, jordbruksutskottets utlåtanden nr 81—89 samt första särskilda utskottets utlåtanden nr 1—3.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig att hemställa, att till det plenum, som kommer att

äga rum om fredag, måtte först på föredragningslistan bland två gånger bordlagda ärenden sättas första särskilda utskottets utlåtande nr 1, näst därefter samma utskotts utlåtande nr 2 och näst därefter samma utskotts utlåtande nr 3.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 5.

Herr talmannen anmälde till fortsatt behandling bankoutskottets utlåtande nr 20, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Ang. pension
åt geodet-
förmannen
A. P. Hedén.

Punkten 71, angående pension åt geodetförmannen A. P. Hedén.

I öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t gjord framställning i ämnet hemställde utskottet, att Riksdagen måtte medgifva, att geodetförmannen vid rikets allmänna kartverk Anders Petter Hedén finge å allmänna indragningsstaten under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension af tretusenfyrahundra kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, då han blefve entledigad från sin befattning vid kartverket.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Christiernson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte medgifva, att geodetförmannen vid rikets allmänna kartverk Anders Petter Hedén finge å allmänna indragningsstaten under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension af 3,000 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, då han blefve entledigad från sin befattning vid kartverket.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr Carlsson i Malmberget, som anförde: Herr talman! Såsom af detta betänkande framgår, afser utskottets förslag i denna punkt pension åt geodetförmannen Anders Petter Hedén. Utskottet har med afseende på beloppet af denna pension tillstyrkt hvad Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen 3,400 kr. Det finnes vid denna punkt en reservation, afgifven af herr *Christiernson*, hvilken nu är förhindrad att själf försvara och yrka bifall till densamma. I hans ställe skall jag tillåta mig yttra några ord.

Enligt den kungl. propositionen i denna fråga förhåller det sig så, att geodetförmannen Hedén, som är 69 år gammal och varit anställd vid kungl. kartverket i 35 år, under oktober månad 1908 genom chefen för rikets allmänna kartverk till Kungl. Maj:t inkom med ansökan om pension. Statskontoret, som yttrade sig öfver denna ansökan, kunde icke tillstyrka det pensionsbelopp, om hvilket chefen för kungl. kartverket gjort hemställan, eller 3,400 kronor, utan framhöll, att man vid fastställande af

pensionsbeloppet borde lägga de beräkningar till grund, som äro föreskrifna i gällande lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension. Med tillämpning däraf skulle personen i fråga icke varit berättigad till högre pension än 2,670 kronor. Men då Hedén erfor, att icke högre pensionsbelopp var tillstyrkt för honom, anhöll han att få återtaga sin ansökan, och denna anhållan blef af Kungl. Maj:t bifallen. Sedan dess har emellertid mannen i fråga drabbats af ett slaganfall af den art, att han själf icke anser sig vidare blifva tjänsteduglig. På grund däraf har under oktober månad 1909 från honom genom chefen för rikets allmänna kartverk ånyo till Kungl. Maj:t inkommit en ansökan om pension, och chefen för kartverket har fortfarande tillstyrkt ett belopp af 3,400 kronor. I sitt yttrande öfver denna senare ansökan vidhåller statskontoret sin förut uttalade ståndpunkt, att, då Hedén åtnjutit ett årsarfvode af 4,000 kronor och då enligt den princip, som vore angifven för sådana tjänstemän, som skola åtnjuta pension men hvars löneförmåner icke utgå i form af lön och tjänstgöringspengar, pensionen skall beräknas till $\frac{2}{3}$ af hela årsarfvodet, Hedén icke bör tillerkännas högre pension än 2,670 kr. Chefen för rikets kartverk har framhållit såsom anledning till sitt förslag dels Hedéns långa och trägna tjänstgöring och dels att han vid sidan af det ordinarie arfvodet har åtnjutit en extra inkomst af 1,200 kr. på grund af sin sysselsättning att under sommarmånaderna verkställa geodetiska fältmätningar i bygderna. Det torde vara tämligen tydligt, att denna extra inkomst af 1,200 kr. måste vara att betrakta såsom traktamentsersättning vid de förrättningar, då Hedén måst ligga borta från hemmet. Om han under hela året haft fem timmars byråarbete om dagen, hvilket varit hans egentliga sysselsättning, så skulle han icke haft mera än 4,000 kr. i årsinkomst och således icke heller högre pensionsunderlag förelegat. Men för att åstadkomma högre pensionsbelopp har man tagit denna extra inkomst och lagt till den ordinarie årsinkomsten och därigenom kommit upp till ett belopp af 5,200 kr. Vidare har man utgått ifrån, att i pension skulle betalas $\frac{2}{3}$ af detta sammanlagda belopp. Och har statskontoret för sin del mot detta beräkningssätt af Hedéns årsinkomst slutligen ej gjort någon invändning.

Nu har reservanten för sin del ansett, att man icke rättvisligen kunde betrakta denna traktamentsersättning såsom fast lön af den art, att den kunde utgöra pensionsunderlag. Men han har varit mera gifmild än statskontoret i sitt första utlåtande, ty han har gått så långt, att han medgifvit, att 500 kr. af de 1,200 kr., som Hedén åtnjutit såsom extra inkomst, skulle få läggas till det fasta arfvodet. Således skulle det hela blifva 4,500 kr. och $\frac{2}{3}$ däraf, 3,000 kr., skulle då utgöra pensionen. Följaktligen har reservanten yrkat, att Riksdagen icke skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag och utskottets tillstyrkande hemställan oförändrad, utan att

Ang. pension
åt geodet-
förmannen
A. P. Hedén.
(Forts.)

Ang. pension åt geodetförmannen A. P. Hedén. beloppet måtte sättas 400 kr. lägre eller till 3,000 kr. Jag för min del anser, att kammaren för konsekvensens skull bör följa reservanten. Jag vill påpeka den risk, som ligger däri, att, då man fastställer pensionsbelopp för personer, beträffande hvilka det icke finnes några lagliga grunder, hvarefter man skall bestämma beloppets storlek, man skär till i växten mera än hvad den bjudande plikten och nödvändigheten för hvarje särskildt fall kräfver. Detta kan ha synnerligen vidtgående konsekvenser med sig.

(Forts.)

Om man läser motiveringen för detta förslag, finner man att det starkaste argument, som chefen för kartverket anfört för att han tillstyrkt ett högre pensionsbelopp, än som egentligen skulle ifrågakomma, är att Riksdagen vid ett par föregående tillfällen öfverskridit den bestämda ramen för pensionsbeloppet, nämligen två tredjedelar utaf årsarfvodet. »Det syntes kartverkschefen», heter det i betänkandet, »som under sådana förhållanden dylikt beräkningssätt äfven borde följas, då det gällde en person med de vetenskapliga meriter, som ägdes af geodetförmannen Hedén, och med den framstående samvetsgrannhet och skicklighet denne i sitt fack ådagalagt.»

Således kan man läsa mellan raderna, att Riksdagen förut gifvit prejudikat på att bevilja högre belopp än hvad egentligen pensionslagen skulle tillåta. Då Riksdagen förut varit mera gifmild, så anses den i fortsättningen vara skyldig att visa lika stor gifmildhet. Jag tror, att ett fortgående på den vägen leder därhän, att Riksdagen indirekt nästan afhänder sig bestämmanderätten i hvarje särskildt fall, och det är då just ingen mening i att för Riksdagen framlägga sådana förslag, om den icke kan sakligt pröfva hvarje särskildt ärendes innebörd.

Då emellertid icke här synas föreligga hvarken juridiskt eller särskildt ekonomiskt trängande förhållanden, som göra, att man äfven i föreliggande fall skall vara lika frikostig, då det gäller att mäta ut pensionen, anser jag för min del, att denna fråga bör afgöras på samma sätt som de två närmast föregående punkterna af detta betänkande angående dels domänintendenten i Skaraborgs län, och dels två landtmätare. Dessa senare hade ju på sätt och vis lidit ekonomisk skada genom den omorganisation af landtmäteristaten, som Riksdagen tidigare genomfört, men för att det icke skulle bli prejudikat på, att sådana tjänstemän skulle kunna pretendera på att få högre belopp än som verkligen tillkommer dem, blefvo framställningarna i bägge fallen afslagna af kammaren.

Då jag sålunda finner, att alla sakliga skäl tala för att man bör något inskränka på det belopp Kungl. Maj:t föreslagit, och då jag anser, att kammaren ur försiktighetssynpunkt gör klokast i att följa reservanten, tillåter jag mig, herr talman, att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Vidare yttrade

Ang. pension
åt geodet-
förmannen
A. P. Hedén.
(Forts.)

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, och jag gör det på följande grunder. Om det kan anses lämpligt att lägga de 1,200 kronor, som herr Hedén uppburit i ersättning utöfver sitt fasta arvode, till pensionsunderlaget eller ej, därom kan man ju tvista, men visst är, att i någon mån böra de läggas till underlaget, och det har ju äfven reservanten velat göra. Det synes mig dock, att hur det än förhåller sig härmed, så finnes det dock fullt klara skäl för att det af Kungl. Maj:t begärda och af utskottet enhälligt (med undantag af herr Christiernson) tillstyrkta pensionsbeloppet bör kunna utgå.

Det ena af dessa skäl är det, att detta pensionsbelopp står i rimligt förhållande till hvad Riksdagen förut beviljat åt två vid kartverket anställda personer, nämligen kartografen Dahlman och gravören Herlin.

Vidare får man komma ihåg, att herr Hedén förut var inne på lärarebanan och var en väl vitsordad lärare, men kallades att tjänstgöra vid kartverket, där han på grund af sina stora kunskaper och många förtjänster blef anställd. Nu har han för denna sin tjänstgöring uppburit ett ingalunda högre belopp än han skulle hafva uppburit, om han fortgått på lärarebanan, äfven om han där kommit att stanna i adjunksgrad. Då synes det mig, att när han nu haft en icke mindre maktpåliggande syssla och skött den med goda vitsord under 36 år, så bör han icke erhålla mindre pension än han skulle ha fått, om han stannat kvar på den bana, där han först var inne, och från hvilken han kallades på grund af sin duglighet såsom kartograf.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Mallmin* och *Peterson* i Kvisberg.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gaf nu i enlighet med de därunder gjorda yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till den af herr Christiernson afgifna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl af herr Carlsson i Malmberget, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 71:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Ang. pension åt geodetförmannen Vinner Nej, har kammaren bifallit den af herr Christierson afgifna, vid punkten fogade reservationen.

A. P. Hedén.

(Forts.)

Omröstningen utvisade 72 ja, men 114 nej; och hade kammaren alltså bifallit den af herr Christierson afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 72—81.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. handelsflottans pensionsanstalt. *Punkten 82*, angående förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt.

Uti punkten 36 under tionde hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å extra stat för år 1911 under riksstatsens tionde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag å 31,000 kronor

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått en af herr Olsson i Kullenbergstorp inom Andra kammaren väckt motion, nr 38, däruti, med instämmande i motionens syfte af herr Broström m. fl., föreslagits, att Riksdagen måtte till förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å extra stat för år 1911 bevilja såsom förslagsanslag, utöfver af Kungl. Maj:t föreslagna 31,000 kronor, ytterligare 32,000 kronor, eller tillsammans 63,000 kronor, för att nämnda pensionsanstalt, utan förändring af bestämmelserna för pensioneringen i öfrigt, måtte dels till samtliga anstaltens pensionärer i fjärde klassen som förhöjd pension till vardera utgifva 30 kronor årligen och dels tilldela pension åt alla enligt reglementet pensionsberättigade, senast fem år efter det direktionen emottagit och godkänt ansökningarna om pension.

Utskottet hemställde,

a) att Riksdagen måtte till förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å extra stat för år 1911 under riksstatsens tionde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag å 31,000 kronor, samt

b) att herr Olssons i Kullenbergstorp ofvannämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Mom. a.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid föredragning härpå af *mom. b.* begärdes ordet af

Herr Olsson i Kullenbergstorp, som yttrade: Herr talman,

mina herrar! Den fråga, som min motion berör, har måhända, till följd af att den endast handlar om sjömännen och deras intressen, icke så många af kammarens ledamöter så noga satt sig in i. Jag ber därför på förhand om öfverseende för att jag anser mig böra något närmare ingå på den samma.

Ang. handelsflottans pensionsanstalt.

(Forts.)

Vid midten af 1860-talet inrättades handelsflottans pensionsanstalt. Bland bestämmelserna eller stadgarna för densamma ingå en hel del, som icke beröra det föreliggande ämnet, men en af de bestämmelser, som röra denna fråga är den, att de, som skola pensioneras i denna anstalt, skola indelas i fyra klasser och att den första, andra och tredje klassen skola hvardera hafva en sjättedel så många pensionärer som fjärde klassen. De i första klassen pensionerade äro sjökaptener af första klassen, såsom de kallas, de i andra klass äro sjökaptener af andra klassen, i tredje klass styrmän och maskinister och de i fjärde klassen matrosar och eldare. Pensionsbeloppet sattes till respektive 160, 120, 100 och 60 kronor i de olika klasserna.

Vid tiden för denna pensionskassas inrättande och under tiden närmast efter räckte densamma mycket godt till att pensionera de sjömän, som på grund af reglementet kunde göra anspråk på pension. Men förhållandena ändrade sig mycket snart i den riktning, att man i första och delvis i andra, men synnerligast tredje klassen ej hade pensionsrum för alla, som voro därtill berättigade. Detta gjorde, att under den tid, då det icke fanns pensionärer tillräckligt i fjärde klassen, man pensionerade i de andra klasserna några fler, eller så många, som kassans tillgångar medgäfvade att pensionera. På senare tiden hafva förhållandena ändrat sig i så måtto, att det numera finnes så många pensionärer i fjärde klassen, att några pensioneringar i de andra klasserna på grund af öfverskjutande antal rum icke kunna ske.

Man bestämde också de inkomster, som pensionskassan skulle ha, dels till 50,000 kronor årligen ifrån handels- och sjöfartsfonden, dels till ett visst belopp årligen, beroende på handelsflottans storlek. Vid den tid, då detta bestämdes, bestod handelsflottan hufvudsakligast af segelfartyg, men nu är, som bekant, det största flertalet ångfartyg, och i regel brukar man alltid räkna så, att ett ångbåtston motsvarar tre segelton. Detta iaktogs icke vid den förändring, som skulle ske af statens bidrag, utan där räknades segelton och ångbåtston alldeles lika. Detta har i viss mån bidragit till, att kassan icke kunnat uppfylla sitt ursprungliga ändamål, hvilket den helt visst kunnat göra, om statens bidrag från början beräknats efter här antydda grunder.

Nu äro förhållandena sådana, att vid 1909 års slut voro i fjärde klassen endast 21 personer anmälda till pension vid anstalten, för hvilka icke kunnat beredas pensionsrum, då däremot i första klassen finnes 241, i andra 136 och i tredje 159 och af

Ang. handelsflottans pensionsanstalt. dessa funnos i tredje klassen 11, som anmält sig till pension redan år 1900, alltså för 10 år sedan.

(Forts.)

I bestämmelserna för pensionsanstalten ingår, att den, som skall åtnjuta pension, skall ha seglat i utrikes sjöfart i 25 år under minst sex månader om året samt ha öfverskridit 55 års ålder. Då kunna herrarne mycket väl förstå, att den, som skall erhålla pension, blir i regel äldre, och åldern hos dem, som söka pension, är i allmänhet också 56 å 58 år. Men så tillkommer, att vid fjolårets riksdag aflämnade Kungl. Maj:t en proposition af hufvudsakligt innehåll, att handelsflottans pensionsanstalt skulle pensionera alla, som voro berättigade till pension efter reglementet och dessutom skulle tilläggas 30 kr. årligen till hvarje pensionsrum i fjärde klassen, d. v. s. till matrosar och eldare. Propositionen i fråga afslogs efter att ha blifvit afstyrkt af statsutskottet, i hvad den afsåg att pensionera i alla klasserna, men bifölls beträffande fjärde klassen. Nu har därför det förhållandet inträffat, att tredje klassens pensionärer erhålla 100 kr. om året, under det fjärde klassens erhålla 90 kr. om året, och det kommer att fortsättas nästa år efter det beslut, vi nyss fattat. Det uppgafs från pensionsanstalten, att de nuvarande pensionärernas antal är i första klassen 184, i andra 177 och i tredje 214, men deras ordinarie antal skulle vara 177 i hvardera klassen. Alltså var det i tredje klassen 37 pensionärer. Detta förhållande har uppstått på så sätt, att för några år tillbaka var ej så många sökande pensionärer i fjärde klassen som pensionsrum. De däri genom inbesparade pensionsmedlen användes till att pensionera därtill berättigade i tredje samt äfven i första och andra klassen, oaktadt något pensionsrum för dessa ej var ledigt.

Det gör, att, innan nu ordinarie pensionsrum kan beredas i tredje klassen åt dessa 37 pensionärer, måste lika många förutvarande dö undan, hvilket beräknas motsvara en tid af två eller tre år. Taga vi i betraktande dem, som anmält sig och ännu icke fått pensionsrum från 1900, så är det tolf år efter anmälningstiden, som måste gå, innan dessa kunna hoppas på att få den minsta pension från anstalten, hvadan deras ålder vid pensioneringen i regel blir 68 år. Det inses lätt, hur mycket mindre en pension af 100 kr. vid 68 års ålder är än en af 90 kr. vid 55 år. Och dock afsågs det, när anstalten inrättades, att pensionärerna i tredje klassen skulle ha litet mer än de i fjärde klassen. Detta har jag visserligen icke ifrågasatt i min motion, utan mycket blygsamt föreslagit, att det skulle vara resp. 100 och 90 kr., som nu äro fastställda, men att pensionsökande skulle vänta blott fem år efter det de uppfyllt pensionsbestämmelserna, innan pensionen skulle utdelas till dem. Det blir i alla fall betydligt sämre för pensionärerna i tredje klassen än i fjärde. Det har i den kungl. propositionen om pension åt kvinnliga elementarlärare beräknats, att det blir ända till 50 procent större premier, då pen-

sionen skall utgå vid 55 års ålder, än det blir, då den utgår först vid 60 års ålder, hvaraf tydligt framgår, att pension till lika belopp från 55 års ålder är 50 proc. mera värd än sådan från fyllda 60 år.

Jag har hört så många sjömän framhålla det märkvärdiga i, att, när man i vårt land redan på 1860-talet ansåg sig kunna göra så pass mycket för sjömännen, att man på deras ålderdom ville bereda dem en liten pension — den erhöles i ersättning för en gammal tullfrihet, som sedermera tagits bort — och då staten på så många områden ingriper för att förbättra förhållandena och detta för t. o. m. de enskilda, man icke ens skall kunna upprätthålla denna obetydliga pension för sjömännen. Och dock är det ju så, att statens inkomster af sjöfartsnäringen ha högst väsentligt ökats sedan denna pension infördes, äfven relativt taget. Det tycks mig då egendomligt, att man icke kan upprätthålla detta pensionerande så pass mycket, att dessa sjömän, som alltid varit i den tron, att, när de uppfyllt de bestämmelser, som pensionsanstalten kräver, de skulle kunna få pensionen någon gång. Jag har fått ett bref från en 69-årig sjöman, hvilken på sin förfrågan hos handelsflottans pensionsanstalt, när han kunde undfå pension, fått det svaret, att först skulle i hans klass 34 nuvarande pensionstagare bort, innan han kunde få något rum. Denne man tillhörde dem, som i pensionshänseende föras till första klassen. Det är tydligt, att, då man har så små utsikter att få pension, så är det mera en förhoppning än en verklighet att få pension från handelsflottans pensionsanstalt, och hvad den skall göra för sjömännen.

Jag beklagar, att ingen sjöman finnes i denna kammare, som kan föra sina kamraters talan. En sjöman skulle helt säkert hafva gjort det bättre än jag, han kunde ha talat af erfarenhet. Men jag vågar ändå hysa den förhoppningen, att kammaren skall behjerta dessa sjömäns rimliga anspråk. Och att många sjömän stå bakom mig i detta fall, kan jag försäkra, då jag fått skrivelser i mycket stort antal från dem. Det synes mig också, då det så ofta talats om, att svenska sjömän skingras åt alla håll under främmande flaggor, som om något borde göras för sjömännen. Man har äfven sökt att motarbeta emigrationen och att förmå dem som lämnat fäderneslandet att återvända. Jag tror, att det är lika viktigt, att vi göra något för dem, som stanna i detta land och uppfylla sina skyldigheter mot detsamma.

Jag vågar icke uppehålla kammaren längre, änskönt det vore rätt mycket att tillägga, utan jag ber att få sluta med att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Sandquist, Lundgren* i Göteborg, *Broström, Åkesson, Olausson, Zetterstrand, Jönsson* i Boa, *Fornander, Leander, Johansson* i Möllstorp, *Jeansson* i Kalmar och *Persson* i Borrbj.

Ang. handelsflottans pensionsanstalt.
(Forts.)

Ang. handels-
flottans pen-
sionsanstalt.

(Forts.)

Vidare yttrade

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Det är helt visst beaktansvärda synpunkter, som herr Olsson i Kullenbergstorp framfört såväl i motionen som i det anförande han nyss hållit. Men utskottet, som haft att behandla motionen, har ansett, att ett bifall till densamma skulle medföra så vidtgående konsekvenser, att utskottet funnit lämpligast att nu hemställa om afslag å motionen i afvaktan på att Kungl. Maj:t ånyo skall taga denna viktiga fråga i öfvervägande och, därest Kungl. Maj:t så finner lämpligt, inkomma till Riksdagen med framställning i ämnet. Som herrarne finna af utlåtandet, har den kommitté, som är tillsatt för att utreda ålderdomspensioneringsfrågan, fått denna fråga åt sig öfverlämnad, och den skall helt visst, särskildt om Kungl. Maj:t ger en påstötning härom, kunna bryta ut den del, som rör sjömannens pensionering. Jag tror sålunda, att det för närvarande icke är annat att göra än att i likhet med Första kammaren afslå motionen, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Just till följd af att i fjol en kungl. proposition i denna fråga förelåg, trodde jag verkligen, att någon förbättring af sjömannens nuvarande pensionering skulle kunna åstadkommas. Det skulle mycket glädja mig, om vi hade att snart förvänta från Kungl. Maj:t förslag om pensionering åt sjöfolket, baserad på moderna grunder, och jag erkänner mycket gärna, att handelsflottans nuvarande pensionsanstalt icke är baserad på sådana grunder. Jag kan emellertid icke förstå, att mitt förslag på något sätt föregriper den pågående utredningen, ty på hvilka grunder man än bygger pensioneringen, kan man icke komma ifrån nödvändigheten af att göra något för dessa gamla pensionärer, som fått gå och vänta på sin pension, tills de blifvit ända till 70 år. Pensionsbeloppet i tredje klassen utgör 100 kronor om året, och ingen kan förutsätta, att det skall bli mindre i något nytt förslag, detta må göras hurudant som helst.

På grund häraf kan jag icke finna, att det förslag, som Kungl. Maj:t har under utarbetande, ligger i vägen för eller tangerar det förslag, som jag framburit i min motion, och som jag, herr talman, fortfarande ber att få yrka bifall till.

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Hur behjärtansvärd sjömannens pensionsfråga än må vara, få vi komma ihåg, att handelsflottans personal är i privat tjänst, och att det finnes många andra i samhället, som kunna vara i lika stort behof af och vara lika väl förtjänta af att komma i åtnjutande af pension. Jag tror därför, att vi icke på rak arm kunna besluta

att gå längre på denna väg, utan att vi böra afvakta vidare utredning.

Ang. handelsflottans pensionsanstalt.

(Forts.)

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Herr talman! Då här blifvit påpekadt, hvad som i fjol från Kungl. Maj:ts sida gjordes i den här saken utan framgång, så ber jag att få erinra därom, att Kungl. Maj:t då framlade ett förslag, hvilket hade precis samma syfte som den i år afgifna motionen. Emellertid förklarade båda kamrarna då utan någon som helst meningsskiljaktighet, att det icke var värdt att taga itu med frågan om sjömannens pensionering ensamt för sig, skild från den stora pensioneringsfrågan, som gällde alla. Med anledning däraf och då kamrarna icke biföllo mera af det Kungl. Maj:t föreslagit än hvad som behöfdes för att bringa förslagsanslaget upp till det verkliga belopp, som erfordrades för att det skulle motsvara de grunder, som då funnos bestämda, hade naturligtvis Kungl. Maj:t icke något annat att göra än att skicka den här frågan till den kommitté, som hade ålderdomsförsäkringen i dess helhet om hand, eftersom Riksdagen just sagt, att det vore först i samband med lösandet af ålderdomspensioneringsfrågan i dess helhet, som den här frågan borde behandlas. Kungl. Maj:t kunde naturligtvis icke alls göra någonting annat än detta. Det är också anledningen, hvarför icke heller nu från Kungl. Maj:ts sida kunnat framkomma något förslag i den här riktningen till Riksdagen.

Nu vågar jag verkligen icke säga, huruvida den formulering, som motionären gifvit åt sitt yrkande, kan vara rätt lämplig, i synnerhet som utskottet icke ingått på någon närmare granskning af själfva frågan, då det ställt sig principiellt på samma ståndpunkt som Riksdagen intog i fjol. Jag kan under sådana förhållanden icke säga annat än att naturligtvis Kungl. Maj:t och särskildt jag, som i fjol lade fram ett liknande förslag för Riksdagen, mycket gärna skulle se, att medel kunde beviljas i mera utsträckt mån än nu är förhållandet, på det att väntetiden må förkortas för en hel del af dessa, som uppfyllt villkoren för pensionering, men på grund af bristande medel, bristande utrymme, ännu få vänta på densamma. Från min sida sedt är det som sagdt mycket önskvärdt, att åtskilliga af dessa, ja helst alla, komma i åtnjutande af pension. Men då jag icke vågar säga, huruvida det tillvägagångssätt, som här af motionären föreslagits, är det rätta, alldenstund det icke varit mig möjligt att nu ingå på en närmare granskning däraf, så kan jag icke uttala mig om, huruvida det skulle vara lämpligt för Riksdagen att denna gång i strid med Riksdagens i fjol fattade enhälliga beslut bevilja detta anslag, huru önskligt syftet än är med detsamma.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Anledningen till att jag framlade min motion var just, att andra förändringar

*Ang. handels-
flottans pen-
sionsanstalt.*
(Forts.)

verkligen vidtogos i fjol än höjande af förslagsanslaget. Riksdagen beslöt nämligen ett tillägg af 30 kronor till hvardera af pensionärerna i fjärde klassen och just därför att pensioneringen beträffande den fjärde klassen kom i en så stor missproportion till pensioneringen beträffande tredje klassen — i den ena klassen 100 kronor efter 12 års väntetid, i den andra 90 kronor nästan omedelbart — har jag väckt motionen. Hade Riksdagen icke beslutit annan förändring i fjol än höjande af förslagsanslaget, så hade jag icke framkommit med min motion. Jag tycker, att mellan styrmän och maskinister å ena sidan samt eldare och matrosar å den andra är icke så stor skillnad, att man bör hafva denna stora olikhet i afseende på tiden för pensioneringen. Jag beklagar, att herr statsrådet icke anser sig kunna afgöra, huruvida mitt förslag är sådant, att det kan antagas.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen i öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som votering likväl begärdes af herr Olsson i Kullenbergstorp, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 82:o) mom. b. af utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 123 ja mot 64 nej, hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 6.

*Omändradly-
delse af 14 o.
29 §§ i förord-
ningen angä-
ende försälj-
ning af vin
och öl.*

Till afgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 14 och 29 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl, dels en i anledning därpå väckt motion.

Genom en den 17 december 1909 dagteknad proposition, nr 10, hvilken blifvit hänvisad till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen besluta, att 14 och 29 §§ af förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl skulle från dag, som Kungl. Maj:t bestämde, erhålla följande förändrade lydelse:

Omändrad lydelse af 14 o. 29 §§ i förordningen angående försäljning af vin och öl.

(Forts.)

14 §.

Tillverkare af vin eller öl äfvensom den, som eljest äger att till afhämtning försälja vin eller öl, vare berättigad att, den förre från tillverkningsstället, den senare från försäljningsstället på rekvision försända dem till köpare; dock må vid sådan försändning dryckerna ej aflämnas annat än inomhus till därstädes boende, vid järnvägsstation eller å fartyg, och skall den som forslar dem vara försedd med en af säljaren eller hans befullmäktigade ombud utfärdad och underskrifven förteckning, upptagande, särskildt för hvarje köpare, dennes namn, det ställe där och dagen när dryckerna skola aflämnas samt den försända myckenheten. Såsom ombud, hvarom nyss är sagdt, må ej den, som forslar dryckerna, användas. Nämnda förteckning skall på anfordran af krono- eller polisbetjänt, ledamot af kommunalnämnden eller af kommunalnämnden utsedd person uppvisas.

29 §.

1. Förekomma oordningar i anledning af utskänkning, som enligt 6 § 2 mom. idkas af gästgifvare eller skjutsentreprenör, eller varder rättigheten till sådan utskänkning missbrukad, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande förbjuda rättighetens innehafvare att med utskänkingsrörelsen fortsätta eller ock stadga de inskränkningar vid rörelsens utöfvande, som kunna finnas erforderliga.

2. Förbud må jämväl af Konungens befallningshafvande meddelas mot fortsättande af utskänkingsrörelse, som bedrivs på grund af 6 § 3 mom., då utskänkningen befinnes ske i större omfattning eller på annat sätt än i nämnda lagrum afses.

3. Förekomma oordningar med anledning af sådan försäljning till afhämtning af vin eller öl, som af tillverkare utöfvas å tillverkningsstället, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande stadga de inskränkningar vid rörelsens utöfning, som kunna finnas erforderliga, eller ock för viss tid förbjuda dess fortsättande.

I sammanhang med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehafvt en i anledning därpå inom Andra kammaren af herr *Almqvist* väckt motion, nr 176, däri motionären, med instämmande af tolf andra ledamöter af kammaren, hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att till § 29 i förordningen angående

Omändrad lydelse af 14 o. 29 §§ i förordningen angående försäljning af vin och öl.
(Forts.)

försäljning af vin och öl den 9 juni 1905 skulle fogas ett 4:de moment af följande lydelse:

Därest inom socken å landet rätt till försändning af öl, hvarom i 14 § sägs, utöfvas och det visar sig, att därigenom främjas oloflig försäljning af maldrycker eller oordningar eljest föranledas, äger Konungens befallningshafvande efter därom af vederbörande kommunalnämnd eller kommunalstämma gjord framställning rätt att förbjuda den, som försändningen besörjer, äfvensom, där omständigheterna därtill föranleda, den försäljare, för hvars räkning försändningen äger rum, att inom socken vidare utöfva dylik rättighet.

Utskottet hemställde,

1:o) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte af Riksdagen bifallas; samt

2:o) att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande utskottets hemställan i punkten 2 hade reservation afgifvits af herrar *Widén, Lindhagen, Pettersson* i Södertälje, *Bergren, Jansson* i Edsbäcken och *Olsson* i See, hvilka föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och till Riksdagen inkomma med förslag till sådan ändring i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl, att de i motionen omförmälda olägenheter, som i socken på landet kunde uppstå af sådan försändning af maldrycker, som omförmäldes i 14 § af nyssnämnda förordning, måtte kunna förebyggas.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2 föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Herr *Almqvist*: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att till de sex reservanterna från denna kammare få framföra mitt tack, därför att de behjärtat syftet i min motion och påyrkat en skrifvelse, åsyftande bifall till densamma. Det förhåller sig utan tvifvel så, som reservanterna i sin reservation säga, att de i motionen omförmälda olägenheterna äro af den allvarliga beskaffenhet, att de böra, så vidt möjligt, förekommas. Jag ber att få påpeka, att de 12 i motionen instämmande ledamöterna från denna kammare representera 8 landskap alltifrån Skåne upp till Norrland. Jag tror mig af denna omständighet kunna sluta till, att dessa olägenheter gjort sig kännbara öfver hela landet.

Hvad jag i motionen påpekat är dels det, att det med nuvarande lagstiftning är synnerligen svårt för att icke säga omöjligt att

åstadkomma en sådan bevisning, att ölutkörare, som icke följt lagens föreskrift, kan blifva fälld, dels också det förhållandet, att den okontrollerbara ölförsäljningen på landsbygden medför den faran för stora trakter af vårt land, att härigenom uppstår ett behof af alkoholhaltiga drycker, som hvarken ur ekonomisk eller nykterhetsvänlig synpunkt kan vara önskvärd. Jag tror mig sålunda kunna påstå, att här föreligger en verkligt praktisk nykterhetsreform, om hvilken vi alla i denna kammare borde kunna enas. Hvad vi önska är ju, att förordningens föreskrifter skola blifva sådana, att man kan få sådana ölförsäljare eller ölutkörare fast, som till hvad pris som helst, kan jag säga, vilja kringgå lagens föreskrifter och främja olaga ölförsäljning. Med nuvarande lagbestämmelser ha vi funnit, att detta är nästan omöjligt. Men jag vill uttryckligen betona, hvad som också i motionen framhållits, att den laglydige öltillverkaren eller ölutköraren, som verkligen vill följa lagens föreskrifter, har ingenting att frukta af en bestämmelse, sådan som jag föreslagit i min motion, hvilken endast afser att träffa den, som verkligen vid hvarje tillfälle *vill* öfverträda lagens föreskrift.

Om ändrad lydelse af 14 o. 29 §§ i förordningen angående försäljning af vin och öl.

(Forts.)

Under sådana omständigheter förefaller mig utskottets skäl synnerligen svagt, då utskottet säger, att motionärens förslag kan innebära ett under många förhållanden afsevärdt ingrepp i tillverkarens rätt. Jag vågar härtill svara, att om ölförsäljaren verkligen följer lagens föreskrift, har han intet att frukta af den tilltänkta nya lagbestämmelsen.

Lagutskottet har i år sagt nej till detta förslag, och jag förmodar att Första kammaren också följt lagutskottet. Men till nästa Riksdag, om jag befinner mig i denna kammare, skall jag icke underlåta att ånyo framlägga förslag i frågan. Men redan i år hoppas jag, att denna kammare skall följa sina sex reservanter, då de i sin reservation påyrkat den nämnda skrifvelsen i motionens syfte.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till denna reservation.

Med herr Almqvist förenade sig herrar *Byström, Johansson* i Jönköping, *Svensson* i Nyköping, *Lundin, Beckman, Gustafsson* i Vi och *Räf*.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag kommer att yrka bifall till utskottets förslag. Inom utskottet har den åsikten gjort sig gällande, att den olaga ölförsäljningen bör, med de bestämmelser, som finnas, kunna med framgång beifras. Hvad som egentligen gjort, att utskottet ställt sig betänksamt mot de bestämmelser, som här föreslagits, är, att det ansett, att därigenom tillverkaren skulle kunna drabbas af de följder, som uppkommit genom ölutkörarens åtgärder, hvilka i många fall äro sådana, att

Om ändrad lydelse af 14 o. 29 §§ i förordningen angående försäljning af vin och öl.
(Forts.)

tillverkaren icke kan råda däröfver. Om utköraren eller den som distribuerar varorna på ett eller annat sätt blir i tillfälle att utlämna öl på ett olagligt sätt, så kan detta ske utan att tillverkaren har reda på det, och i sådant fall kan tillverkaren komma i svårt läge och till och med fränkännas sin tillverkningsrätt på sådan grund. Det är i synnerhet detta förhållande, som gjort, att utskottet ställt sig betänksamt. Särskildt har utskottet, som sagdt, ansett, då det granskat de nuvarande bestämmelserna, att de äro sådana, att de i hvarje fall, där oordningar uppkomma i följd af ölförsäljningen eller denna bedrifves på ett olaga sätt, kunna med framgång begagnas. Utskottet har därför ansett, att åtgärder i förevarande hänseende äro obehöfliga och därför afstyrkt motionen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr *Petersson* i Dänningelanda instämde häruti.

Herr *Widén*: Jag skall be att i anledning af den siste talarens anförande få yttra några ord.

Detta är nog en rätt gammal fråga. Af motionen finner man, att redan 1903 konungens befallningshafvande i Södermanlands län gjorde framställning till regeringen att få effektiva föreskrifter i syfte att bestämmelsen om förbud mot kringförande af maltdrycker på landsbygden verkligen blefve efterlefd. Det var nämligen redan då stadgadt, att vid försändning af maltdrycker till rekvirenter, ölutkörare skulle hafva med sig en förteckning på rekvirenterna. Men det hände ofta, att de icke hade någon sådan förteckning, eller sålde till andra än dem, som stodo på den, och det var dessutom ovisst, huruvida de voro skyldiga att på begäran lämna fram denna förteckning. Det visade sig, att, oaktadt man förbjudit kringförande af maltdrycker på landsbygden, sådan kringföring ändå ägde rum under förevändning af att försända maltdrycker till köpare *efter rekvisition*. Särskildt ägde detta rum, då arbetare till större antal funnos samlade på någon plats. Och att stämma ölutkörarna lönade sig bra litet äfven om bevisning kunnat åstadkommas, hvilket dock i de flesta fall var mycket svårt, ja nästan omöjligt. Därför gjorde Konungens befallningshafvande i Södermanlands län — jag var den tiden landssekreterare där och deltog alltså i skrifvelsen — nyss omnämnda framställning till Kungl. Maj:t om befogenhet för kommunal myndighet i första hand att med underställning hos Konungens befallningshafvande meddela förbud i det syfte som af motionären nu är ifrågasatt. Kungl. Maj:t vidtog emellertid icke någon särskild åtgärd i anledning af denna framställning, utan upptog frågan i sammanhang med de förslag, som i afseende å ordnandet af maltdryckshandeln framlades för 1905 års Riksdag. Men i stället för att gå den väg, som Konungens befallningshafvande i

Södermanlands län begärt, föreslog Kungl. Maj:t en skärpning af föreskrifterna med afseende på förteckningen, samt att denna skulle på begäran af vissa personer uppvisas. Nu har det emellertid visat sig, att detta icke hjälpt; ett vittnesbörd därom utgör ju, såsom motionären nyss antydde, den omständigheten, att denna motion har underskrifvits af personer, af olika ställning för öfrigt, från icke mindre än 8 län, hvilket ådagalägger, att man i alla dessa län har att klaga öfver det ifrågavarande onda. Det är alldeles uppenbart, att de straffbestämmelser, som finnas i detta hänseende, icke äro effektiva. Man kommer icke åt dem, som begå öfverträdelsen, därför att man i de flesta fall icke kan bevisa, att öfverträdelse blifvit begången. Det enda effektiva är att kunna *förbjuda* rörelsen på någon viss tid, dels för ölutköraren, om han gjort det på eget bevåg, och dels för den, som skickat honom, om det befinnes, att denne varit öfverens med ölutköraren. Det är det enda möjliga sättet att få denna sak på ett tillfredsställande sätt ordnad.

Om ändrad lydelse af 14 o. 29 §§ i förordningen angående försäljning af vin och öl.
(Forts.)

Det är ju således väsentligen ett ordningsstadgande i syfte att få lagens föreskrifter om kringföringen effektiva. Det går icke på annat sätt än att här beträda samma väg som med afseende på utskänkingsrättigheter och rättigheter att försälja till afhämtning.

Nu sade den siste talaren, att det är tillverkarnas lagliga rätt, som man här är så rädd för att inskränka. Det tror jag för min del vara en öfverdrifven rädsla. Det är nämligen så, att, i motionen har, som herrarne torde finna, icke ifrågasatts annat, än att förbud skall meddelas dem, som forsla drycker, äfvensom, *där omständigheterna därtill föranleda*, den försäljare, för hvars räkning försändningen äger rum. Och då är det ju gifvet, att, därest han är oskyldig eller icke kan bevisas vara skyldig, något förbud för honom icke läter vara att riskera. Öfver hufvud läter nog saken behandlas af myndigheterna, i detta fall Konungens befallningshafvande, på sådant sätt, att någon risk för försäljare af det ena eller andra slaget icke behöfver möta. Men ur ordnings-synpunkt är det synnerligen angeläget, att något åtgöres.

Nu hafva reservationerna till följd af formella skäl icke kunnat gå med på det lagstadgande, som motionären föreslagit, utan i stället föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t också är i tillfälle att i detta fall liksom i nyss förut bifallna förslaget pröfva, huru saken lämpligast skall utföras.

Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Johanson* i Mossebo, *Olsson* i Sec, *Berg* i Göteborg, *Nilsson* i Skärhus, *Pettersson* i Södertälje, *Söderbergh* i Karlshamn, *Jansson* i Edsbäcken, *Berggren* och *Mogren*.

Omändradly-
delse af 14 o.
29 §§ i förord-
ningen angä-
ende försälj-
ning af vin
och öl.
(Forts.)

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skall endast bedja att i anledning af hvad den sista ärade talaren yttrade få erinra, att han betonade, att de olägenheter, som försports, berott därpå, att man kringgått nu gällande författning med afseende på den förteckning, som den, hvilken kringför maltdrycker på landsbygden, skall föra med sig. Jag vågar för min del anse, att den omständigheten, att en bestämmelse kringgrås eller att vederbörande icke se upp med att bestämmelsen tillämpas, icke kan vara något skäl till att göra en förändring i densamma. Vi hafva ju ingen garanti för, att, om vi få andra bestämmelser, dessa komma att tillämpas på ett kraftigare sätt. Det har ju alls icke visats, att det är på grund af brist på bestämmelser, som vi skulle aflåta en skrivelse till Kungl. Maj:t om skärpning af den nu gällande författningen, utan det skulle vara på den grund, att de bestämmelser, som vi nu hafva, icke tillämpas. Det torde väl Kungl. Maj:t knappast kunna göra någonting åt, och det har visat sig i fråga om den framställning till Kungl. Maj:t, som, enligt hvad den ärade talaren nämnde, på sin tid gjordes af Konungens befallningshafvande i Södermanlands län, Kungl. Maj:t ansåg då, att icke något synnerligt kunde göras åt saken. Därför har majoriteten i utskottet ansett, att man icke kan göra något däråt, då det finnes effektiva bestämmelser, om de tillämpas.

Herr Larsson i Klagstorp: Herr talman, mina herrar! Jag vill gentemot den siste ärade talaren göra den anmärkningen att det föreliggande förslaget ju afser att göra de nuvarande bestämmelserna mera effektiva. Det skulle nämligen stadgas, att om det kunde påvisas, att en utkörare eller en försäljare icke efterlefde lagens föreskrifter, så kunde kommunalnämnden eller kommunalstämman hemställa till Konungens befallningshafvande, att vederbörande utkörare eller försäljare skulle fräntagas rättigheterna. Detta vore att göra bestämmelserna mera effektiva, så att man kunde få olagligheterna att upphöra, och jag tror, att det är goda skäl att företaga en sådan förändring.

Jag skall med ett litet exempel visa, huru det tillgår med den förteckning, som skall medföras och huru denna bestämmelse efterlefves. Det hände förra sommaren, att en ölutkörare brukade köra tvärs igenom den by, där jag har min bostad. Det förvånade mig mycket, hvarför personen körde där. Ett par veckor förut hade jag kunnat förstå, hvarför han gjorde det, ty då hade det pågått byggnadsverksamhet i byn, men den hade afslutats ett par veckor förut. Detta gjorde, att jag såsom ledamot af kommunalnämnden i socknen ansåg mig hafva rättighet att anmoda utköraren att visa sin rekvisitionslista, och han måste också taga upp densamma. Det befanns då, att på denna lista hade upptagits namnen på de byggmästare och arbetare, som för omkring 14 dagar sedan afslutat arbetet och flyttat från byn, hvil-

ket visade, att han försökt att genom falsk orderlista förskaffa sig möjlighet att utlämna öl. Det är ju troligt, att detta icke var den enda plats han vänt sig till för att på detta sätt kunna sälja öl. Ty likaväl som han på den ifrågavarande listan hade uppfört fingerade personer, så kunde han naturligtvis hafva upptagit sådana personer på annat ställe. Men när man kan påvisa ett sådant tillvägagångssätt, så anser jag, att kommunalnämnden och kommunalstämman borde äga den befogenheten att anhålla hos Konungens befallningshafvande att få en rättighet att kringköra maltdrycker förbjuden.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr Widén m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan förändring i gällande förordning angående utvidgad näringsfrihet, att tillstånd erfordras för anläggning eller utvidgning af bryggeri eller vinfabrik.

Uti en inom Andra kammaren afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, nr 116, hade herr Beckman jämte sju andra ledamöter af kammaren föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke den förändring borde vidtagas i förordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864, att såsom villkor för anläggning och drifvande af nytt bryggeri eller bryggerifilial eller vinfabrik, så ock för utvidgning af dylik industriell anläggning, uppställdes det särskilda villkor, att tillstånd därtill på ansökan meddelats af Konungens befallningshafvande, som skulle vara skyldig öfver ansökningen inhämta yttrande af magistrat och stadsfullmäktige eller allmän rådstuga i stad samt af kommunalnämnd och kommunalstämma på landet, samt att dylikt tillstånd icke skulle kunna af Konungens befallningshafvande meddelas, därest ansökningen därom blifvit afstyrkt, i Stockholm af stadsfullmäktige samt å annan ort af båda de kommunala myndigheter, som i ärendet hörts.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation af herrar Widén, Lindhagen, Pettersson i Södertälje, Berggren, Jansson i

Om ändrad lydelse af 14 o. 29 §§ i förordningen angående försäljning af vin och öl.
(Forts.)

Ang. tillstånd för anläggning af bryggeri eller vinfabrik.

Ang. tillstånd
för anlägg-
ning af bryg-
geri eller vin-
fabrik
(Forts.)

Edsbäcken och *Olsson* i See, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida för anläggning af bryggeri eller vinfabrik skulle erfordras tillstånd af Konungens befallningshafvande efter inhämtande af vederbörande kommunala myndigheters till- eller afstyrkande yttrande i enahanda ordning, som vore bestämd i 7 § 3 och 4 mom. af förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl, därvid äfven borde tagas i öfvervägande, i hvad mån detta borde gälla äfven för mera betydande utvidgning af förutvarande dylik anläggning, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Sedan ntskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Beckman*, som yttrade: I likhet med hvad en ärad motionär på Södermanlandsbänken gjorde med afseende på föregående utlåtande ber jag att få hembära motionärernas tacksamhet till lagutskottets ledamöter, som behjärtat det af oss framställda förslaget.

Detta går i största korthet ut därpå, att det lokala veto, som nu faktiskt förefinnes, när sammanstående beslut föreligga från kommunalnämnd och kommunalstämma, icke skall omintetgöras därigenom att nya bryggerier anläggas. Det går också ut på att hindra, att genom utvidgning af sådana bryggerier en ölförsäljning uppstår på sådana håll, där man sökt göra sig fri från densamma. Det är, synes det mig, fullkomligt i öfverensstämmelse med nu gällande lag, som man önskar en ändring i de författningar, hvilka nu medgifva ett sådant förhållande som det jag nyss berörde. Det är alldeles gifvet, att om icke denna lag om rätt för de kommunala myndigheterna att utöfva detta veto skall omintetgöras, måste en sådan ändring införas som den vi nu föreslagit.

Emellertid hafva reservanterna funnit, att det med afseende på den andra delen af vårt yrkande måhända vore klokare att uttrycka sig något försiktigare, så att man skulle anhålla, att Kungl. Maj:t behagade taga i öfvervägande i hvad mån ett sådant stadgande bör gälla äfven för mera betydande utvidgning af redan existerande anläggning. Det är i öfverensstämmelse med vår uppfattning om anläggning af bryggerier, och det är också i öfverensstämmelse med min personliga uppfattning i fråga om kontrollen å redan befintliga anläggningar och utvidgning af dem.

Då det emellertid skulle vara en stor vinst, om reservanternas förslag bifölles, tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner i ämnet afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den reservation, som vid utlåtandet fogats af herr Widén m. fl.

§ 8.

Vidare företogs till behandling lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 7 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905 m. m.

Uti en inom Andra kammaren afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, nr 166, hade herrar *Byström* och *Berg* i Göteborg hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta

dels sådan ändring uti förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905, att § 7 mom. 1 erhöle följande lydelse:

»Tillstånd att utskänka vin eller öl eller att till afhämtning försälja vin eller öl meddelas af Konungens befallningshafvande. Sådant tillstånd må, där ej nedan annorlunda stadgas, meddelas för ett eller flera, dock högst tre kalenderår»;

dels ett så lydande öfvergångsstadgande:

»Denna lag träder i kraft den 1 januari 1911; dock skall person, som erhållit tillstånd att tills vidare till afhämtning försälja vin, öl, visst slag af vin eller visst slag af öl, njuta denna rätt till godo intill utgången af år 1911»;

och dels att § 13 uti sagda förordning i följd häraf skulle upphävas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl afgifvits af herrar *Pettersson* i Södertälje, *Lindhagen*, *Jansson* i Edsbäcken och *Olsson* i See, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte i anledning af ifrågavarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905, att de bestämmelser, som nu gällde angående ordningen för meddelande af rätt till utskänkning af vin och öl, jämväl måtte blifva gällande i fråga om ordningen för meddelande af rätt att till afhämtning försälja dylika drycker.

Efter föredragning af utskottets hemställan gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Pettersson* i Södertälje, som anförde: Herr talman, mina herrar! Förordningen angående försäljning af vin och malt-drycker skiljer som bekant mellan utskänkning och försäljning till afhämtning af dessa varor. Ordningen för meddelande af rätt

Om ändrad lydelse af 7 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af vin och öl. m. m.

Om ändrad
lydelse af 7 §
1 mom. i för-
ordningen an-
gående för-
säljning af
vin och öl
m. m.
(Forts.)

till utskänkning och ordningen för meddelande af rätt till försäljning för afhämtning skilja sig från hvarandra hufvudsakligen i tre afseenden. Först och främst gäller i fråga om stad, att Konungens befallningshafvande skall öfver ansökan om rätt till utskänkning höra såväl stadsfullmäktige som magistraten, men öfver ansökan om rätt till försäljning för afhämtning endast magistraten. Vidare är det den skillnaden, att rätt till utskänkning är Konungens befallningshafvande förhindrad att bevilja i strid med de kommunala myndigheternas sammanstämmande afstyrkande utlåtande, men rätt att försälja sådana drycker till afhämtning kan beviljas i strid mot de kommunala myndigheternas hemställen. Och slutligen är det den skillnaden, att rätten till utskänkning af vin och öl beviljas endast för viss bestämd tid, nämligen för högst tre år i sänder, medan däremot rätt till försäljning af vin eller öl till afhämtning beviljas tills vidare, till dess Konungens befallningshafvande finner skäl att återkalla rättigheten.

Motionärerna hafva nu riktat sig mot denna olikhet i ordningen för beviljandet af det ena och andra slaget af rättigheter och förmåna, att det vore riktigare, att den ordning, som nu gäller för beviljande af rätt till utskänkning, skulle blifva gällande äfven för beviljande af dylika rättigheter till afhämtning.

De skäl, som åberopas härför, äro icke synnerligen utförliga. Motionärerna säga hufvudsakligen, att de finna det lämpligast att gå till väga på det sättet, som de förorda. Men jag tror icke, att man tolkar motionärernas mening orätt, om man säger, att de mena, att den ordning, som nu gäller för beviljande af utskänkingsrättighet, är förenad med strängare restriktioner; och på den grunden och enär naturligtvis äfven rättigheter att sälja till afhämtning kunna gifva anledning till missbruk och oordning, önska de, att den nu stadgade ordningen för beviljande af utskänkingsrättigheter skulle blifva gällande äfven för beviljande af andra rättigheter.

Utskottet har icke kunnat dela denna motionärernas mening. Utskottets hufvudskäl synes vara, att enligt utskottets förmenande den ordning, som nu gäller för beviljande af rättighet att sälja till afhämtning, i själfva verket är mera effektiv till förhindrande af oordningar och missbruk än den ordning, hvilken nu gäller för beviljande af utskänkingsrättigheter.

Jag har för min del icke kunnat följa utskottet i dess resonemang härvidlag, utan har jämte några kamrater inom utskottet reserverat mig. Jag vill nu försöka att något närmare motivera denna reservation. Om man till en början fasthåller vid den olikhet i sättet för beviljande af de olika slag af rättigheter, hvarom här är fråga, att Konungens befallningshafvande kan bevilja afhämningsrättigheter, men icke utskänkingsrättigheter i strid mot de kommunala myndigheternas afstyrkande, så synes det mig obestriddigt, att det föreligger, åtminstone teoretiskt, större

möjlighet att en ansökan om utskänkningsrätt skall blifva afslagen än att en ansökan om rätt att sälja till afhämtning skall blifva det. Men jag vågar äfven påstå, att det *faktiskt* har inträffat, att med den ordning, som nu gäller för beviljande af andra försäljningsrättigheter än utskänkningsrättigheter, sådana rättigheter beviljats, hvilket icke skulle hafva skett, om samma ordning varit gällande för dem som för utskänkningsrättigheter. Jag tror visserligen, att i det län, där lagutskottets vice ordförande för spiran, det icke inträffar, att länsstyrelsen, i strid mot de kommunala myndigheternas afstyrkande, beviljar afhämningsrättighet; och jag tror, att detta äfven är fallet inom många andra län. Men jag har också hört exempel på att kommunala myndigheter i dylika fall blifvit desavuerade af högre myndighet. För några år sedan inträffade sålunda i ett län, att magistraten i en större stad afstyrkte, jag tror, att det var $\frac{3}{4}$ af inkomna ansökningar om afhämningsrättigheter, och att länsstyrelsen också följde magistratens hemställan och afslog de ansökningar, som magistraten hade afstyrkt, men att en af de sökande, som fått sina ansökningar afslagna, klagade hos Kungl. Maj:t, som därvid beviljade den sökta rättigheten. Och efter det beslutet ansåg sig åtminstone ifrågavarande länsstyrelse för framtiden böra iakttaga det förfarande, att, när det icke fanns någon anmärkning mot sökandenas personliga kvalifikationer, bevilja alla inkomna ansökningar om rätt att försälja till afhämtning, äfven om vederbörande magistrat för sin del uttalat sig afstyrkande. Jag tror alltså, att faktiskt denna olika ordning mellan beviljande af utskänkningsrättigheter och afhämningsrättigheter leder till, att rättigheter af det senare slaget oftare blifva beviljade, än de skulle hafva blifvit, om den andra ordningen varit gällande.

Hvad sedan beträffar den tid, för hvilken dylika rättigheter beviljas, synes det mig vara tämligen gifvet, att om en rättighet af detta slag beviljas endast för viss tid, högst 3 år, så måste ju sökanden efter den tidens förlopp, för såvidt han fortfarande vill utöfva sin näring, göra ny ansökan. Och detta nödvändiggör en förnyad pröfning af hans kvalifikationer, utskänkningsställets lämplighet och behovet af rörelsen i fråga. En sådan pröfning torde enligt sakens natur icke komma i fråga vid sådana rättigheter, som endast beviljas tills vidare, såvida länsstyrelsen icke finner skäl återkalla en rättighet. Den abstrakta indragningsrätt, som länsstyrelsen har beträffande det senare slaget af rättigheter, torde icke komma att begagnas, utan att oordningar hafva inträffat eller något verkligt vägande skäl föreligger. I sammanhang med detta sista står den omständigheten, att en rättighet, som beviljats tills vidare, tills dess länsstyrelsen finner skäl att återkalla densamma, har en viss tendens att gifva innehafvaren ett slags häfd på rättigheten. Och just det, att dylika rättigheters innehafvare skola anses hafva häfd på sin försäljningsrättighet, tror jag är

Om ändrad lydelse af 7 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af vin och öl m. m.
(Forts.)

Om ändrad lydelse af 7 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af vin och öl m. m.
(Forts.)

någoting, som vi hafva skäl att vara mycket rädda för. Den faran undgår man, ifall rättigheten beviljas endast på viss tid. Jag anser således, i olikhet med utskottets majoritet, att mycket starka skäl tala för en lagändring i det syfte, som motionärerna påyrkat. Men på samma gång måste jag gifva utskottet till fulllo rätt uti, att motionärernas förslag är behäftadt med rätt svåra formella brister, så att det omöjligen kan blifva fråga om att nu på rak arm antaga en sådan lagändring, som de föreslagit. Och därför, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till reservationen, hvori hemställes om en skrifvelse i motionens syfte.

Häruti instämde herrar *Olsson* i See och *Jansson* i Edsbäcken.

Vidare yttrade:

Herr *Widén*: Herr talman, mina herrar! I denna punkt tillhör jag utskottets majoritet, och jag skall därför be att få säga några ord till försvar för utskottets ståndpunkt.

Den gällande lagstiftningen rörande tillstånd att försälja vin och öl till afhämtning härleder sig i sin nuvarande form från år 1905 och den då införda författningen. Förut gällde, såsom vi veta, den s. k. 10-litersförordningen på landet. Då behöfdes icke något tillstånd för rätt att sälja öl till afhämtning, vare sig på landet eller i stad. Men på landet gällde, att ingen fick sälja mindre än 10 liter. Det klagades ganska mycket öfver denna 10-litersförordning; man ansåg, att den, i stället för att verka för nykterheten, verkade i rakt motsatt riktning. Bland de då på dagordningen stående önskemålen var därför ett mycket viktigt sådant att få bort 10-litersförordningen och komma till något annat i stället. Då det blef fråga om, hvilka åtgärder härvidlag skulle vidtagas, så föreslog den då sittande maltdryckskommittén, om jag minnes rätt, en viss skärpning af 10-litersförordningen, som skulle göra missbruk däraf svårare. Men en del Konungens befallningshafvande — jag minns icke, huru många det var — tillstyrkte, att man skulle taga steget fullt ut, så att ingen skulle få rättighet att försälja vin och öl till afhämtning utan därtill förvärfvad tillstånd, utom för såvidt det gällde tillverkare eller andra, som hade rättighet att försälja till afhämtning utan särskildt tillstånd. Kungl. Maj:t gick *med* dessa Konungens befallningshafvande och föreslog alltså, att försäljning till afhämtning icke skulle få äga rum utan efter särskildt tillstånd af Konungens befallningshafvande. Därvidlag gjordes det emellertid skillnad mellan land och stad. På landet underkastades detta tillstånd samma procedur, som gällde i fråga om rätt att erhålla utskänkning, således att båda de kommunala myndigheterna i socknen skulle höras, och att, om de vore ense att afstyrka ansökning, rättighet icke får af Konungens befallningshafvande medgifvas. Hvad däremot beträffar städerna, stadgades, att man icke behöfde

höra båda de kommunala myndigheter, som skulle höras i fråga om utskänkingsrättigheter, utan att man endast behöfde höra magistraten. Dessutom var det, såsom omförmäldes utaf reservanten, hvilken nyss hade ordet, den skillnad, att rättigheterna till afhämtning beviljades endast tills vidare och så länge Konungens befallningshafvande icke funne skäl att återkalla den gifna tillåtelsen, under det att däremot rättigheten till utskänkning af öl eller vin vore underkastad samma regler som utskänkning af brännvin, nämligen att den skulle meddelas för viss tid, högst 3 år. Det torde vara vanligast med utskänkingsrättigheterna, att de beviljas för 3 år; för det län jag tillhör är det dock vanligt, att dessa rättigheter beviljas för ett år.

Riksdagen antog ock för sin del Kungl. Maj:ts förslag.

Nu har jag för min del icke kunnat finna annat, än att man har redt sig bra med dessa bestämmelser, som hittills varit rådande i detta hänseende. Här har visserligen anförts exempel på att Konungens befallningshafvande i likhet med magistraten vägrat försäljningsrätt, men att ett sådant beslut blifvit af den högsta myndigheten upphäfdt och rättighet meddelad. Jag tror dock, att det i allmänhet är rätt hvad utskottet säger, att Konungens befallningshafvande väl icke annat än i undantagsfall går emot ordningsmyndigheten på platsen, nämligen magistraten. Hvad landet beträffar får jag säga, att åtminstone i det län, som jag nu tillhör, finnes icke *någon* sådan rättighet. Där har icke meddelats en enda sådan rättighet, som här är i fråga.

Det är alltså i afseende på de nu ifrågavarande rättigheterna på landet så, att en vetorätt äger rum på samma sätt som i fråga om utskänkingsrättigheter. Det är således endast i städerna som vetorätt icke äger rum, ity att där höres blott magistraten, och Konungens befallningshafvande icke är bunden af hvad magistraten säger.

Nu anfördes år 1905 såsom skäl, hvarför det icke skulle blifva samma procedur i städerna som på landet, att det, särskildt med afseende på de större städerna, ansågs blifva ett ganska stort besvär för vederbörande stadsfullmäktige, ifall de skulle få lof att yttra sig öfver hvarenda ansökan af ifrågavarande slag. Och jag tror nog, att detta är sant hvad de större och största städerna beträffar. Om man tänker sig, att stadsfullmäktige i Stockholm skulle sitta och pröfva alla sådana ansökningar, skulle det blifva ett ganska vidlyftigt arbete till alla de andra ärenden, som stadsfullmäktige hafva att behandla. Och var detta sant år 1905, då det gällde att medgifva dylika rättigheter tills vidare, så skulle det naturligtvis blifva ännu besvärligare, om det för stadsfullmäktige skulle gälla att bestämma rättigheter för 3 år, och ännu besvärligare, om det skulle gälla att bestämma rättigheter för allenast ett år i taget.

Jag tror nu dessutom, att det för Konungens befallningshaf-

*Om ändrad
lydelse af 7 §
i mom. i för-
ordningen an-
gående för-
säljning af
vin och öl
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad lydelse af 7 § i mom. i förordningen angående försäljning af vin och öl m. m.
(Forts.)

vande med afseende å dessa rättigheter är mera ändamålsenligt att kunna draga in dem när som helst. Och det har nog Konungens befallningshafvande på sina håll gjort. Det är naturligtvis mycket mindre omständigheter att, därest man finner, att en person icke sköter sin försäljning till afhämtning, blott draga in rättigheten. Och däröfver har han icke någon rätt att klaga. Han får lof att vara nöjd med ett dylikt Konungens befallningshafvandes beslut, så att det består och icke kan ändras. Detta bör naturligtvis vara synnerligen effektivt, då däremot, om dylika ärenden skulle följa samma regler som gälla om utskänkingsrättighet, det endast, ifall oordningar förekommit eller oloflig försäljning främjats genom utöfningen af rättigheter, är möjligt att indraga dem. Men därvid fordras ju alltid bevisning om att så varit fallet, och dessutom kan beslut om dylik indragning öfverklagas och då möjligt ändras i högre instans.

Det talades här om, att det så gärna blir häfd, att rättigheterna bibehållas. Enligt min erfarenhet är det så, att utskänkingsrättigheterna gemenligen också stå kvar från en period till en annan. De pröfvas hvart eller hvart tredje år, och i regel sker ingen ändring från den ena perioden till den andra. Åtminstone var så förhållandet, när jag var i Nyköping, liksom det äfven praktiserats så uppe i Östersund. Jag tror icke, att i det hänseendet blir någon skillnad vare sig man följer den ena eller den andra proceduren.

Hufvudskälet här för mig är emellertid, att jag anser, att det är bäst, om Konungens befallningshafvande ha full bestämmanderätt beträffande nu ifrågakarande rättigheter, som ju icke kunna öfvervakas på samma sätt som utskänkingsrättigheterna. Dels är ju antalet beviljade rättigheter af det förra slaget mycket större, dels är ju själfva den handel, som där förekommer, af beskaffenhet att mera undandraga sig uppsikt. Det bästa är, enligt min mening, om man, utan att någon bevisning behöfver förbringas, kan indraga dylika rättigheter, om man märker, att de icke utöfvas på rätt sätt.

Jag anser alltså, att den nuvarande lagstiftningen uti nu ifrågakarande afseende är fullt tillfredsställande, och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Utskottet har här anfört åtskilliga skäl för sin afstyrkande hemställan. Ett af dessa skäl är, att det skulle vålla besvär för stadsfullmäktigkorporationerna i städerna att yttra sig öfver alla de ansökningar om försäljningsrättigheter till afhämtning, som komme att inlämnas. Vi hörde ju af en ärad talare, som nyss hade ordet, att hithörande bestämmelser och motiveringen till desamma egentligen härledde sig från år 1905. Jag tror emellertid, att sedan den tiden rättigheterna öfverallt blifvit färre till antalet, och därför

skulle nog de olika stadsfullmäktigkårenna icke känna sig så särdeles betungade, om de hade att yttra sig äfven öfver ansöknin-
gar om rättigheter till försäljning till afhämtning. Jag vet också, att det på många ställen inträffat, att stadsfullmäktige varit så intresserade af dessa saker, att de gått in till vederbörande länsstyrelse med begäran om rättigheternas indragning i vissa fall. Detta har dock icke ledt till önskad påföljd. Det kan ju möjligen vara med rätta förhållandet öfverensstämmande, att det endast är i undantagsfall, som Konungens befallningshafvande utan vidare och emot magistratens afstyrkande utlåtande beviljar dylika rättigheter, men jag känner dock till flera fall, där så verkligen skett. Såvidt jag förstår, och med den erfarenhet, som jag har om just några dylika fall, är man i en sådan situation nästan urständsat att åvägabringa någon ändring i förhållandena.

Den siste ärade talaren sade, att det var mycket bättre, om länsstyrelserna kunde tills vidare bevilja sådana rättigheter, hvarom här är fråga, ty då kunde en länsstyrelse utan skäl och utan någon vidare motivering draga in dessa rättigheter, om så ansåges påkalladt. Ja, om det verkligen förhölle sig så, skulle jag vara af samma åsikt som den ärade talaren. I ett fall, som jag särskildt känner till, har emellertid en länsstyrelse på begäran om indragning af en sådan rättighet till afhämtning helt enkelt förklarat, att det skulle vara länsstyrelsen kärt, om den kunde vidtaga en dylik åtgärd, men då denna rörde tredje mans rätt, d. v. s. krögarens eller innehafvarens, och denne ej begått någon lagöfverträdelse, ansåg sig länsstyrelsen ingenting kunna göra åt saken. Så gick det i det fallet, och jag tror, att det är många länsstyrelser, som ha en alldeles enahanda uppfattning i dylika frågor, hvadan alltså en rättighet, som endast är beviljad tills vidare, kommer att gälla för lifstid, så snart det icke påvisats, att någon lagöfverträdelse ägt rum från innehafvarens sida.

Under sådana förhållanden måste man anse, att utskottets skäl härvidlag, nämligen att det från nykterhetssynpunkt och ordningssynpunkt vore lämpligare, att nu ifrågavarande rättigheter beviljades tills vidare, alldeles icke äro hållbara. Man måste tvärtom anse det vara till stor olägenhet, att dessa rättigheter kunna beviljas tills vidare. Det är visserligen sant, att de, om länsstyrelsen finner skäl därtill, kunna återkallas utan angifvande af någon motivering, men länsstyrelserna gå i lagtillämpningen en annan väg. Äfven om nyssnämnda lagtolkning möjligen är riktig, tillämpa länsstyrelserna dock lagen så, att de icke utan angifvande af skäl återkalla en gång gifna rättigheter. Jag erinrar mig, hurusom stadsfullmäktige i en stad begärde hos vederbörande länsstyrelse, att i ett visst angifvet fall rättigheterna måtte indragas, dock utan önskad resultat. Konungens befallningshafvandes resolution i fråga öfverklagades sedan hos Kungl. Maj:t, som emellertid ej fann skäl att däri göra någon ändring. Detta

Om ändrad lydelse af 7 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af vin och öl m. m.
(Forts.)

Om ändrad finner jag också naturligt, ty då Konungens befallningshafvande lydelse af 7 § äger, om den därtill finner skäl, återkalla en tills vidare beviljad 1 mom. i förordningen an- rättighet, bör Kungl. Maj:t naturligtvis icke kunna föreskrifva, att Konungens befallningshafvande skall anse sådant skäl föreligga. Men då är det ju icke något bevändt med, att lagen säger, att försäljning af vin och öl rättigheterna kunna när som helst återtagas. Det vore mycket m. m. bättre, om man hvart tredje år kunde pröfva hvarje fall och då (Forts.) säga ifrån, att i det eller det fallet böra icke vidare några rättigheter medgifvas.

Jag vill alltså framhålla, att erfarenheten från flera orter inom landet visar, att stor olägenhet vällas däraf, att Konungens befallningshafvande ha en dylik befogenhet att bevilja rättigheter tills vidare. Såvidt jag förstår, är det icke någon möjlighet för vare sig stadsfullmäktige eller magistraten i en stad att få någon ändring till stånd härvidlag. Om såväl stadsfullmäktige som magistrat äro ense i denna sak och anse, att det ur moralisk och ekonomisk synpunkt är orätt, att dylik försäljningsrätt medgifves på platsen i fråga, borde väl större vitsord tillmätas detta stadsfullmäktiges och magistratens enhälliga uttalande än åt länsstyrelsens uppfattning i det föreliggande fallet. I den stad, där länsstyrelsen har sitt säte, kan den ju möjligen bedöma hithörande förhållanden, men beträffande städer, som ligga mera aflägsat från residensstaden, vågar jag påstå, att stadsfullmäktige och magistraten äro bättre i stånd att bedöma dessa saker än hvad länsstyrelsen är.

Nu har man velat komma därefter, att man skulle behöfva direkt påvisa, att rättigheterna framkallat oordningar och främjat osedlighet, för att desamma skulle kunna indragas. Det är väl i all rimlighets namn tillräckligt att konstatera, att de i moraliskt och ekonomiskt afseende välla skada. De af stadens innevanare, som ha ett legitimt behof i denna del att fylla — om man nu kan tala om ett legitimt behof i fråga om behof af öl — skola ju i hvarje fall ha rättighet att tillfredsställa detta sitt behof, och därmed anser jag allan rättfärdighet vara uppfylld.

Herr talman! På de skäl, som jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till den uti denna fråga afgifna reservationen.

Med herr Rune förenade sig herr *Camitz*.

Herr Berg i Göteborg: I egenskap af motionär ber jag att få säga några ord i den nu föreliggande frågan.

Jag har undertecknat motionen hufvudsakligen af det skäl, att jag anser det vara en abnormitet att i en stad både stadsfullmäktige och magistrat måste höras öfver utskänkingsansökningar, medan däremot endast magistraten behöfver höras öfver ansökningar om rätt till försäljning till afhämtning. Jag menar, att detta är en oegentlighet, som borde ändras.

Det säges i utskottsutlåtandet, att såsom skäl för den i gällande lagstiftning gjorda åtskillnad mellan rätt till försäljning till afhämtning och utskänkingsrätt anförts, »att det skulle medföra alltför stort besvär och tidspillan, åtminstone i de större städerna, att stadsfullmäktige skulle vara pliktige yttra sig öfver hvarje ansökan om rätt till försäljning till afhämtning.» Jag måste erkänna, att detta kan förefalla ganska betungande, och naturligtvis är det särskildt besvärligt i en stad af den storlek, som den jag representerar, nämligen Göteborg. Jag tror emellertid, att dessa besvär äro öfverkomliga, om man, såsom fallet är i Göteborg, har en särskild tjänsteman, som har till åliggande att öfvervaka alla med ölutskänkning och försäljning till afhämtning hörande förhållanden. Denne öfverinspektör kan naturligtvis till- eller afstyrka i fråga om ansökningar om försäljning till afhämtning, likaväl som han gör det i fråga om utskänkingsansökningar. Det är hufvudsakligen detta, att jag anser det vara inkonsekvent, att icke stadsfullmäktige skola handlägga äfven frågor, som röra försäljning till afhämtning, likaväl som frågor rörande utskänkingsansökningar, som gjort, att jag biträdt motionen.

I utskottets utlåtande har anmärkts, att motionärernas förslag i formellt afseende icke är fullt riktigt. Jag beklagar, att så är förhållandet. Jag vill emellertid nämna, att när vi skrefvo motionen, hade vi lagfaren hjälpare. Det är ju dock svårt för lekmän att våga sig på att skriva lagar, och jag tror, att det är särskildt kinkigt, då det gäller rusdryckslagstiftning.

Jag ber att få instämma med den föregående talaren, som yttrade sig till förmån för reservationen, till hvilken jag således yrkar bifall.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet af herr Pettersson i Södertälje m. fl. afgifna reservationen; och blef berörda reservation af kammaren bifallen.

§ 9.

Vid föredragning härpå af sammansatta lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 50 med förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan m. m., yttrade:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet P e t e r s s o n :
Herr talman, mina herrar! De författningsförslag, som nu föreliggå till afgörande på kammarens bord, äro frukten af ett ganska långvarigt och omfattande arbete inom justitiedepartementet.

Om ändrad lydelse af 7 § 1 mom i förordningen angående försäljning af vin och öl m. m.
(Forts.)

Ang. lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan m. m.

Ang. lag om
ändrad lydelse af vissa
paragrafer
i grufvestadgan
m. m.

(Forts.)

De voro i samma skick och med väsentligen samma innehåll framlagda för förra årets Riksdag, och att de då icke antogos, berodde därpå, att förslaget om statsgrufvefält icke var fullt färdigt. De faktiska förhållandena voro nämligen icke tillräckligt undersökta för att man skulle kunnat på kartan upprita dessa fält.

Emellertid antog Andra kammaren då själfva den grund, hvarpå de föreliggande förslagen äro byggda, nämligen de ändringar i grufvestadgan, som innefatta upphäfvandet af inmutningsrätten på kronojord. Dessutom gjorde Riksdagen i afseende å grunderna en anmärkning i fråga om royaltyns beräkning. Enligt förslaget förra året skulle nämligen den beräknas efter bruttoafkastningen, men i Riksdagens skrifvelse uttalades, att det borde göras en förnyad undersökning, om icke möjlighet funnes att beräkna afgälden efter nettointkomsten.

I båda dessa hänseenden äro nu förslagen fullständiga. Så har för det första statsgrufvefälten blifvit fullständigt klarerade och de faktiska förhållandena utredda — kartor finnas fogade till den kungl. propositionen, som visa, hur dessa fält böra se ut på marken. I afseende å royaltyn har en förnyad undersökning skett i höstas, som föranlett sådan omläggning, att afgälden föreslås beräknad efter nettoafkastningen enligt en metod, emot hvilken visserligen vissa anmärkningar kunna göras, men som dock i det stora hela bör verka tillfredsställande.

På grund häraf trodde jag mig kunna vänta, att dessa förslag skulle af utskottet ägnas en välvillig behandling, och att de vid denna riksdag skulle leda till ett positivt resultat, men annorlunda ser det ut af utskottets betänkande.

Detta betänkande jämte den reservation, som denna kammares ledamöter därvid fogat, visa, att frågan säkerligen icke är mogen att lösas ännu på åtskillig tid framåt. Första kammares ledamöter inom utskottet ha ansett sig kunna väsentligen gilla de grunder, på hvilka förslagen äro byggda, och de anmärkningar, som de framställt, gälla dels förslagets form, dels några detaljer i förslaget till »grunder». Men denna kammares ledamöter inom utskottet ha samtliga enat sig om en reservation, i hvilken de nu resa ett bestämdt motstånd mot de grunder, på hvilka förslagen äro byggda, och kräva en omläggning af grufvelagstiftningen efter andra riktlinjer än de, som vi hittills haft; riktlinjer, som nog peka mot kronoregalet och koncessionsbestämmelserna.

Därjämte har också af Andra kammares reservanter uttryckts önskan om en förnyad *allsidig* utredning i detta hänseende, och det säger sig själf, att en sådan icke låter sig slutföra, äfven om den genast sattes i gång, annat än med stor tidsutdräkt. Att dessa förslag således nu måste falla står för mig alldeles klart, och jag tänker icke heller att spilla några ord eller kammares tid på dem.

Men då det är uppenbart, att klyftan mellan de mening- riktningar, som numera stå emot hvarandra, är så stor och så djup, att det kommer att dröja lång tid, innan den kan öfver- kommas, antingen därigenom att meningarna enas om en ge- mensam linje, eller därigenom, att den ena meningen växer sig så stark, att den kan göra sig gällande mot den andra — då alltså saken måste ha ytterligare tid att mogna, synes det mig emellertid vara synnerligen önskvärdt, om en spillra kunde räd- das af de förslag, som nu ligga före, en spillra, som visserligen formellt taget icke är så stor, men som praktiskt sedt är af gan- ska väsentlig betydelse, och det är förslaget om statsgrufvefälten.

Alla äro vi på det klara med, att kronan bör var fri från intrång på de områden, där statsgrufvefälten enligt förslaget skulle utläggas. Dessa områden och den verksamhet, som där drifves, utgöra ju grunden för den malmpolitik, som på de senare åren af kronan förts inom Norrbotten. Det är mycket stora stats- ekonomiska intressen, som det här är fråga om; så stora och så väsentliga, att det synes mig, som om Riksdagen icke borde dröja att för deras skydd och behöriga tillgodoseende lägga en verklig trygg och fast grund. Någon sådan gifves icke för närvarande, ty hela denna malmpolitik hvilat på provisoriets ganska svaga grund; därpå, att år från år antages en provisorisk lag, som generellt förbjuder inmutning inom de tre norrländska länen.

Det ligger ju i öppen dag, att om denna provisoriska lag utaf en eller annan anledning, kanske af en ren olyckshändelse, någon gång skulle uteblifva, så är därmed också basen för kro- nans malmpolitik däruppe sönderbruten. Om detta inträffar, äro de kronans malmfält, öfver hvilka kronan nu råder, lagda öppna för den enskilda spekulationen och för inmutningar, utan möjlig- het att däremot kunna skydda annat än de fyndigheter, där ar- betet pågår, eller som äro belagde med utmål eller inmutade.

Däremot vinnes trygghet — en så fullständig trygghet, som öfver hufvud taget en lag kan ge — för denna kronans verk- samhet, ifall Riksdagen särskildt antoge det föreliggande försla- get om statsgrufvefält och den lilla ändring i grufvestadgan, som för sådant ändamål erfordras.

Det synes mig, som om denna kammare ej borde tveka att nu vidtaga en sådan åtgärd, då kammaren förliedet år antog det då föreliggande förslaget, som i afseende å inmutningsrättens upp- häfvande gick vida längre. Förslaget om statsgrufvefälten kan ju, såvidt jag förstår, icke på något sätt prejudicera den blifvan- de utvecklingen af grufvelagstiftningen. Det sammanhänger icke heller på sådant sätt med de öfriga förslagen, att icke det myc- ket väl kan tas utan sammanhang med de andra.

Som herrarne veta, har Första kammaren återremitterat ären- det till utskottet i syfte, att man skulle undersöka, om icke för- slaget om statsgrufvefält kan redan vid denna riksdag genom-

*Ang. lag om
ändrad lyd-
se af vissa
paragrafer
i grufve-
stadgan
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan m. m. föras. Det vore med hänsyn därtill synnerligen önskvärdt, om denna kammare ville fatta ett beslut i liknande riktning. Det är af stor vikt att vinna trygghet för den, statsekonomiskt sedt, synnerligen viktiga malmpolitik, som kronan sedan några år fört däruppe i Norrland.

(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Som herrarne finna på sidan 22 af förevarande utlåtande, har utskottet icke haft någonting att erinra mot det i propositionen nr 53 framlagda förslaget angående utläggning af vissa statsgrufvefält. Men då utskottet ansett, att samtliga öfriga tre propositioner rörande grufvelagstiftningen borde behandlas i ett sammanhang, och utskottet icke kunde antaga dessa tre propositioner oförändrade och ej heller ansett sig kunna omarbete dem, så att de kunde framkomma i antagligt skick, så afstyrkte utskottet bifall äfven till proposition nr 53.

Men då jag i likhet med herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anser det vara af vikt, att statens grufvefält skyddas och tryggas, har jag ingenting emot, att den tredje af nu ifrågavarande propositioner, som rör just nämnda sak, varder antagen. Då emellertid Första kammaren redan återremitterat ärendet i dess helhet till utskottet, och ett antagande af detta förslag också påkallar måhända en mindre ändring i grufvestadgan, är det väl formellt riktigast, att äfven denna kammare i samma syfte återremitterar ärendet i dess helhet, hvarför jag, herr talman, anhåller, att kammaren behagade återremittera detta ärende.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Södertälje, grefve *R. Hamilton*, *Jönsson* i Kvarnberga och *Berggren*.

Herr Lindhagen: Jag skall också, med anledning af det beslut, som Första kammaren i denna fråga fattat, be att få förena mig i den föregående talarens yrkande om hela ärendets återförvisning till det sammansatta utskottet, hvarigenom ju saken kan i anledning af Första kammarens beslut ånyo öfvervägas inom utskottet.

Jag begärde emellertid ordet för att i någon mån här uttala en annan uppfattning än herr justitieministern rörande frågans nuvarande läge och de proportioner, som saken verkligen har enligt det föreliggande utskottsbetänkandet. Jag kan så väl förstå, att herr justitieministern känner sig nedstämd, då frågan varit före vid två riksdagar, utan att den har ledt till det resultat, som han hoppats på. Jag vill nu alldeles bortse från ärendets behandling vid förra riksdagen. Då förelåg icke alls något förslag om statsgrufvefält, hvarpå herr justitieministern nu säger den största vikten hvila, och då kunde icke Riksdagen ingå på pröfning af det hela, så att den riksdagen får här icke återropas. Nu har frågan

däremot kommit fram i fullfärdigt skick, och då har man också motsett, att utskottet skulle göra sitt bästa för att penetrera förslagen och komma fram med en positiv hemställan, hvarpå ett slutligt afgörande kunde grundas.

Nu får man ju här skilja på två saker, det stridiga och det ostridiga, som man brukar säga, och såsom en alldeles särskild fråga ha vi då först frågan om inmutningsrättens upphäfvande på enskild jord, som framförts vid denna riksdag liksom vid näst föregående riksdagar genom enskilda motionärer.

Herr justitieministern talade om, att det har visat sig emellan den uppfattning, som ligger till grund för utskottets eller justitieministerns uppfattning och andrakammarreservanternas klyfta, som vore så stor och så djup, att man icke kunde se in i framtiden, när den öfver hufvud taget skulle kunna fyllas. Ja, det finnes verkligen en stor meningsskiljaktighet just i fråga om den enskilda jorden. Klyftan är väl dock icke så stor, att den ej kan anses öfverkomlig. Det är väl till sist en vanlig förståndsfråga, det här gäller. Man går nu och letar på alla håll och kanter efter, hvarmed man skall fylla statens inkomstbehof. Det lägges exempelvis tull på det kaffe, folket skall dricka, och på de lifsmedel, som folket skall äta. Då är det väl ej heller någon så oerhörd tanke, att, då malmfyndigheter, som förut varit upptäckta, komma i dagen, staten hädanefter skall få sin anpart i nettoinkomsten af den malm, som därifrån kan utvinnas. Tycka herrarne, att detta är så oerhördt och för rättskänslan upprörande, att man tänker sig ett sådant framtidsperspektiv? Det kan väl ej vara möjligt. Förhållandet är endast, att reservanternas antal ökats för hvarje år såsom plägar ske med riktiga saker, som skola bryta sig fram i Riksdagen. Reservanterna ha ju för öfrigt skrifvit ganska försiktigt i den saken och vilja en undersökning, som skall jämkja mellan de olika intressena.

Den saken må emellertid gärna af justitieministern betecknas som en stor klyfta, men hvad som i stort sedt icke varit någon klyfta alls hitintills, är beträffande frågan om inmutningsrättens upphäfvande å kronojord. Det har visserligen af reservanterna framhållits — naturligtvis måste de säga sin mening — hur man i framtiden helst borde gå till väga för att få en enhetlig lagstiftning, men de säga på samma gång: »Skulle det emellertid anses nödvändigt eller önskligt att innan dess så att säga provisoriskt antaga en ny positiv lagstiftning enbart för kronojord, så har man att ingå i granskning af det för sådant ändamål nu framlagda förslaget.» Därmed ha vi gifvit till känna, att vi nog befara, att lösningen, då det gäller enskild jord, måhända ligger så långt fram i tiden, att man på sätt regeringen föreslagit för närvarande kanske får inlåta sig särskildt på kronojorden.

Det var härom icke heller några särskildt stora menings-

Ang. lag om
ändrad lydelse af vissa
paragrafer
i grufvestadgan
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
ändrad lydelse af vissa
paragrafer
i grufve-
stadgan
m. m.
(Forts.)

skiljaktigheter mellan utskottet eller dess reservanter och justitieministern. Saken reducerade sig helt enkelt till det, att utskottet ansåg, att en del ändringsförslag behöfdes, och det var just från Första kammarens representanter som initiativ togs, att, då dessa ändringar ansågos icke nu kunna formuleras, ärendet måtte återförvisas till regeringen. Reservanterna i utskottet hade så mycket mindre anledning att sätta sig emot detta, som enligt deras uppfattning det var ännu flera saker att ånyo öfverväga och som reservanterna icke ansågo sig kompetenta att på rak arm utreda och formulera. Det är ju en så vanlig sak, att det går så här i Riksdagen, och det får väl också justitieministern medge och underkasta sig. Äfven vi i Riksdagen behöfva ju för vårt ömdöme en verklig grund att stå på.

Nu har saken emellertid genom regeringens uppträdande antagit sådana proportioner, att frågan om statsgrufvefälten plötsligt blifvit en stor fråga för sig, som skall särskiljas från de andra. Men nu tillkommer en mycket viktig sak, och det är egentligen därför jag begärt ordet. Justitieministern framställde saken på det sättet, att vi måste taga förslaget om statsgrufvefälten nu, därför att vi mot inmutning i de tre nordligaste länen bara ha en provisorisk lag, som gäller ett år i sänder. Den kan klicka, och då står svenska staten där utan att ha åtminstone dessa gruffält i hamn. Då frågar man: Hvad är det, som skulle klicka enligt regeringens, enligt statsministerns och justitieministerns mening? Ja, det är naturligtvis ingenting annat, än att Första kammaren ett följande år kanske icke vidare skulle vilja vara med om statsgrufvefälten och icke heller vilja förnya den provisoriska lagen ens, såvidt den rör statsgrufvefälten, utan upplåta äfven dessa till fri exploatering. En sådan eventualitet har aldrig hittintills fallit någon in, och jag tror ej heller, att justitieministern tror på det. Ty det var just i all synnerhet för de trakter, där de tillämnade statsgrufvefälten ligga, denna provisoriska lag kom till stånd och det just på initiativ ursprungligen från Första kammaren. Första kammarens flertal vill gifvetvis icke, att statsgrufvefälten skola öfverlätas till enskild exploatering; och ingen den ringaste misstanke därom har förut förnummits. Så där ligger icke faran, men en ny fara har kanske nu uppkommit. Om man nämligen bryter ut statsgrufvefälten såsom en särskild sak, som icke har sammanhang med de andra, då kan man kanske komma på den tanken, att inmutningsrätten kan upphävas på alla öfriga kronoområden, där statsgrufvefälten nu endast utgöra några få prickar.

Saken förelåg mycket enkel. Utskottet hade behandlat saken, men ansåg sig icke — med rätt eller orätt — kunna formulera en del ändringsförslag, utan begärde återförvisning af samtliga frågorna, hvilka hittintills alltid ansetts såsom ett oskiljaktigt helt. Man hade då hoppats, att saken skulle komma tillbaka nästa

riksdag, och då hade vi kunnat besluta åtminstone både om statsgrufvefälten och den öfriga kronojorden. Men då ingrep statsministern själf, talade med en del ledamöter i kamrarna och ville göra gällande, att Riksdagen för all del skulle taga åtminstone statsgrufvefälten, och betonade därvid också, att det kunde vara tryggare att göra detta, då man ej visste, hvad som kunde ske i framtiden. Tanken föreföll mig liksom många andra i förstone förtjänt att öfvervägas, men vid närmare öfverläggning om saken i utskottet fann utskottet ingen anledning att nu mer än förut bryta ut vissa delar af ämnet, utan snarare vissa olägenheter därmed.

Jag förstår nu mycket väl, att statsministern och regeringen tycka, att det vore bra att kunna få något positivt resultat redan i år, och att en återremiss af hela ärendet skulle innefatta ett slags mistroendevotum mot regeringen, hvilket det dock ej är, och därför har det legat vederbörande om hjärtat att drifva fram denna sak om statsgrufvefälten. Därigenom har man gjort en fråga, som låg lugn förut, till en fråga, i hvilken nu justitieministern uppträdt och målat densammans framtid så svart på väggarna. Däri ligger den verkliga otryggheten, att denna fråga om statsgrufvefälten nu just från regeringens sida drifvits fram såsom något otryggt, hvilket den förut ej varit och fortfarande ej behöft vara. Därigenom har kanske skapats verklig otrygghet för frågans öfriga delar, som förut icke heller förefunnits.

Jag har genom detta anförande velat sätta saken på sin rätta plats, men, som sagdt, icke heller jag har något emot, att den återremitteras.

Herr Räf: Ja, jag tror, herr talman, att vi kunna vara mycket belättna med, att saken blir återremitterad i afton. Ty blefve den icke återremitterad, skulle vi kanske få ett lika stort rabaldernummer i dag som i lördags afton och kanske värre. En sådan återremiss vore synnerligen lycklig äfven därför att de, som äro jordägare, och de, som ha intresse för de små i landet och jordägareklassen, få några dagar på sig att tänka öfver, hvarom frågan rör sig. Jag tror, att det vore synnerligen önskvärdt, att hvar och en till dess sökte bilda sig en så fast grundsats som möjligt i denna fråga, tills den änyo kommer före i kammaren. Det kan bli fråga om hvarken mer eller mindre än taga bort jordäganderätten till samtliga våra fyndigheter för hvar och en, som äger någon jord med däri varande fyndigheter. Detta är något, hvarpå jag särskildt vill fästa uppmärksamheten.

Nu vill man sätta något, som heter koncession, i stället. Detta är emellertid något dimhöljdt och kan icke tillämpas i alla särskilda fall, i synnerhet icke på små fyndigheter, hvilka ju äro de flesta. Jag tänker då särskildt på fyndigheterna i Västman-

*Ang. lag om
ändrad lydelse af vissa
paragrafer
i grufve-
staadgan
m. m.
(Forts.)*

*Ang. lag om
ändrad lydelse
af vissa
paragrafer
i grufve-
stadgan
m. m.*

(Forts.)

land och Dalarne, där koncessionsförfarandet rent af skulle omöjliggöra tillvaratagandet af fyndigheterna, som ofta icke äro större än denna plenisal och utgöras af ett fält där och ett här. Hur skulle koncessionsförfarandet under sådana förhållanden ens vara tänkbart?

Dessutom få vi väl komma ihåg, att denna fråga rör sig hän mot statssocialismen och det så att det förslår; och det är att befara, att, när det härnäst kommer före i kammaren, vi finna en kombination mellan liberalism och socialism på vanligt sätt.

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Jag förstår icke, hvad den sista ärade talaren menade, då han påstod, att reservationen skulle innebära socialism. Jag vill erinra honom om att koncessionsförfarandet redan är infördt i Sverige, i hvad gäller stenkolsfyndigheter, och att man i Skåne icke alls lagt märke till att det ligger någon socialism i denna lag, som tillämpas där, utan är man belåten med densamma.

Den varning, som herr Räf i sådant afseende uttalade, förefaller mig som en öfverdrift, i synnerhet då han ville ställa sig på småbrukarnes och jordägarnes sida. I motiveringen till reservationen har ju framhållits, att såväl upptäckarens som jordägarens rättigheter böra tillgodoses.

Herr Räf: Jag vet mycket väl, inför hvilken församling jag talat i afton, och jag vet, att hvar och en af den nog kommer att lägga märke till den här saken. Jag gör en bestämd skillnad mellan den vanliga inmutningsrätten och det s. k. koncessionsförfarandet; och jag vill säga, att i fråga om större grufväld och i synnerhet i fråga om stenkolsväld, concession kan vara nog så lämplig. Men jag betonar lika fullödigt, att i fråga om dessa mindre fyndigheter, på hvilka jag syftat, ett koncessionsförfarande nästan trotsar det möjliga. Jag säger därför ännu en gång: må hvar och en under den tid, som ligger mellan detta nu och den dag, då debatten i denna fråga åter skall upptagas, grundligen se sig för, hvad frågan gäller.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren beslöt återremittera utlåtandet till utskottet.

§ 10.

*Ang. försöks-
undersökning
nr 79, i anledning
af Kungl. Maj:ts
proposition i fråga
om utförande af en
försöksundersökning
rörande skogarna
inom viss del af
landet.*

Härefter förelåg till afgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om utförande af en försöksundersökning rörande skogarna inom viss del af landet.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte för utförande af en försöks-

undersökning rörande virkestillgång och tillväxt m. m. af skogarna i Värmlands län å extra stat för år 1911 anvisa ett förslagsanslag af 60,000 kronor med rätt för Kungl Maj:t att under år 1910 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderlig del af beloppet.

Ang. försöksundersökning rörande skogarna inom viss del af landet.

(Forts.)

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Lindhagen yttrade: Det är visserligen ett enhälligt utskott, som tillstyrker detta förslag; och jag vill för min del ingalunda — jag är icke heller kompetent därtill — göra något annat yrkande. Men jag anser dock, att i en så pass oviss sak, som detta dock är, och då icke någon annan har begärt ordet, det äfven från denna kammare bör sägas åtminstone något om att man icke får fästa allt för stora förhoppningar vid denna undersökning.

Det har begärts en försöksundersökning om virkestillgången och tillväxten af skogarna och nu till en början försöksvis i Värmlands län. Det råder emellertid äfven bland forstmän skilda meningar, huruvida verkligen en sådan undersökning skall leda till några värdefulla praktiska resultat. Dessutom förhåller sig saken på det sättet, att, då denna undersökning om tillväxten icke afser, hvad marken, verkligen rationellt skött, kan producera, utan blott hvad tillväxten för närvarande är, det är klart, att denna undersökning om en tio år eller så icke har någon betydelse, ty då är det kanske helt nya förhållanden, som inträdt.

Men hvad jag nu särskildt begärt ordet för är för att påpeka en principiell sak. Bakom denna undersökning ligger också ett sträfvande att få en undersökning om i hvad mån inom landet finnes så kallad oväxtlig skog, som genast bör afverkas. Det är ju i och för sig rimligt, att sådan skog icke lämpligen bör stå kvar, utan att den bör tillgodogöras, innan den ruttnar bort. Men hvad som menas med oväxtlig skog är en icke så alldeles oomtvistad sak; därom strida forstmännen mycket och olika intresser ännu mer. Det finnes särskildt ett enskildt intresse, som anses drifvit fram krafvet på denna undersökning för att få till stånd en allmän uppfattning om att det finnes mycken oväxtlig skog, som måste nu falla för yxan. Det är detta skogsafverkareintresse, som, i mån som skogstillgången börjar tryta, allt mer och mer börjat se sig om efter nya hjälpkällor; och så har denna nya teori om oväxtlig skog, som finnes i landet, kommit som en hjälp, på hvilken man för närvarande bygger ganska stora förhoppningar.

Det kan emellertid nu inträffa, att denna taxering, särskildt ledd i en viss ensidig riktning, lämnar det resultat, att skogen visserligen öfverafverkats i hög grad, men att å andra sidan det också finnes ännu en hel massa med »oväxtlig» skog, som ur skogshushållningssynpunkt bör fortfarande afverkas; och så säger man på dessa håll: »det finns ingen fara», och det blir stor glädje

Ang. försöksundersökning rörande skogarna inom viss del af landet.
(Forts.)

bland alla skogsafverkare. På så sätt skulle man kanske också nå fram till förverkligandet af det gamla önskemålet från de norrländska skogsbolagens sida att få alla statsskogar, som stå under uthållighetsbruk, utnyttjade på sådant sätt, att de nuvarande innehafvarna af afverkningsrätten få taga ut en hel del af skogskapitalet, så att, då den sedan återfaller till bönderna, man skall kunna taga ut ur skogen huru mycket som helst.

Det är för att säskildt betona, att denna undersökning och taxering icke måtte för framtiden kunna utnyttjas äfven för sådana syften, som jag framför allt har begärt ordet. Och man kan, då man ser detta förslag, icke neka till, att man kommer på den tanken, huru mycket bättre det skulle vara, om för det första alla dessa penningar, som detta företag kommer att kosta, i stället användes till inköp af skogsmark för statens räkning, hvarigenom en verkligt uthållig skogshushållning på den marken skulle kunna äga rum, och om vidare man kunde förvänta något initiativ från regeringen i riktning mot ett verkligt ingripande i den fråga, som nu är af så oerhördt stor betydelse för vårt land, nämligen frågan om att kunna få eu mera fullständig skogsvård på de enskilda skogsmarkerna. Men denna fråga undanskjutes allt mer och mer därigenom att man ständigt fäster uppmärksamheten blott på huru statsskogarna borde vårdas; och så har nu därtill kommit denna stora taxeringsfråga, som verkligen hotar att ytterligare undanskjuta det intresse, som rätteligen borde inrikta sig på att vi skulle komma längre i fråga om den enskilda skogsvården.

Emellertid, den undersökning, som nu är föreslagen, är närmast afsedd att utgöra ett försök; och då man kanske kan vänta, att detta försök skall visa, i hvilken mån det kan vara lämpligt eller icke, så vill jag icke motsätta mig detsamma. Skulle dessutom denna undersökning gifva en påtaglig bild af tillståndet och därigenom blifva ägnad att kunna väcka och få lif i opinionen om nödvändigheten af en förbättrad skogsvård å de enskilda markerna, en opinion, som är så märkvärdigt svår att uppdrifva — då har denna sak i alla fall gjort sin nytta. Jag bara beklagar, att man då behöft vänta så länge och lägga ned så mycket penningar för att få till stånd en sådan opinion, som dock borde finnas redan nu på grund af den erfarenhet och visshet, man dock redan har, om hur oerhördt uselt det är beställt med den enskilda skogsvården i landet.

Vidare anförde

Herr Olsson i Blädinge: Herr talman, mina herrar! Då motion i denna fråga först förekom vid skogsvårdsstyrelsernas möte 1908, tänkte både jag och många med mig: har man då nu ingen-

ting annat och nyttigare att taga sig före eller använda penningar till än att gå i skogarna och räkna buskar och träd?

Tack vare att ärendet icke förekom till behandling förrän sista mötesdagen, då redan ett flertal af landtmannarepresentanterna rest hem, och tack vare den starkt representerade skogstjänstemannakåren, som af lätt förklarliga skäl är mycket intresserad af frågan, lyckades man att vinna mötets bifall till motionen; och så har frågan, med detta mötesbeslut som underlag, helt naturligen förts vidare till Riksdagen.

Jag vill minnas, att man i någon motivering för denna fråga framhållit, att det nu funnes godt om lämpliga krafter för detta arbetes utförande. Ja, det är kanske så, att det finnes en hel del unga förmågor, fulla af arbetslust, men utan sysselsättning, som aspirera på anställning i statens tjänst, och då inte tjänsterna längre räcka till, så vill man, att staten skall skapa nya tjänstebefattningar.

Jag vill skynda att säga, att jag icke är någon tjänstemannahatare, utan att jag tvärtom ger allt erkännande och all aktning åt tjänstemännen, där de göra nytta för sig; men skapande af nya befattningar för sådant arbete, som *icke* medför motsvarande nytta, bjuder mig emot, helst under nuvarande dåliga tider, då man med ljus och lykta letar efter nya skatteintäkter.

Beträffande själfva sakfrågan, kan jag omöjligen fatta, hvad staten skulle hafva för nytta af en sådan taxation, för så vidt man icke har för afsikt att lagstifta i öfverensstämmelse med de resultat, som undersökningarna komma att ge. Om så är, kan man fråga sig, hvad meningen är och hvarthän man syftar att komma. Skall till äfventyrs ägare af skog sedermera underkastas sådana tvångsbestämmelser, som äro oförenliga med den fria äganderätten?

Jag vill nu icke inlåta mig på några utläggningar härom, men ber endast att få konstatera, att därest så icke är meningen, då är också hela denna tillställning icke allenast meningslös, utan äfven värdelös, d. v. s. för andra än dem, som få i uppdrag att utföra detta arbete.

För min del anser jag, att Riksdagen först bör se till, att statens egna skogar skötas med bästa möjliga ekonomiska resultat — något, som ännu ingalunda torde vara fallet — innan den lägger sig uti förvaltningen af de enskildes skogar.

Låt den enskilde skörda skogen, då han finner tiden därtill vara inne och då konjunkturerna därför äro gynnsamma. Det enda staten bör se till och vaka öfver är, att det sörjes för återväxten; och därest så sker, komma vi aldrig att sakna skogar här i landet.

Man säger kanske, att därom är nu inte fråga. Visserligen, men skall man då verkligen endast af nyfikenhet att få veta skogarnas årliga tillväxt kasta ut så stora belopp som de, hvarom här blir fråga, belopp, som, då början en gång är gjord, gå på millionen eller kanske däröfver?

Ang. försöksundersökning rörande skogarna inom viss del af landet.
(Forts.)

Ang. försöks-undersökning rörande skogarna inom viss del af landet.
(Forts.)

Då jag icke kan vara med om att kasta ut statens medel för så till synes onyttiga ändamål, som här äro ifrågasatta, vill jag, herr talman, yrka afslag å utskottets förevarande hemställan.

Herr *Magnusson* i Tumhult instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår såväl jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 79 som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 92 ja, men 101 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Jordbruksutskottets härpå föredragna utlåtande nr 80, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående omläggning af förvaltningen utaf de allmänna skogarna i södra och mellersta Sverige, blef af kammaren godkändt.

§ 12.

Ang. nedbringande af landets försvarsutgifter m. m. Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 41, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående nedbringande af landets försvarsutgifter m. m.

Till utskottets behandling hade hänvisats:

dels en inom Andra kammaren af herr *Bogren* väckt motion, nr 20, däri yrkats, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t behagade uppdraga åt

försvarskommittén af den 28 september 1907 att utreda, om och i hvad mån våra försvarsutgifter kunde nedbringas under deras nuvarande belopp eller åtminstone därvid bibehållas, samt om, i hvad mån och på hvad sätt de värnpliktigas öfningstid kunde minskas utan att landets försvar därmed äfventyrades, äfvensom framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda;

dels och en likaledes inom Andra kammaren af herr *Jönsson* i Kvarnberga väckt motion, nr 45, däri hemställt, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under pröfning, huruvida och i hvilken utsträckning samt på hvilket sätt en minskning af öfningstiden vid armén och flottan kunde företagas, och snarast möjligt vidtaga åtgärder därför, så att den därigenom åstadkomna besparingen kunde bidra till utjämning af den uppkomna bristen i statskassan.

Ang. nedbringande af landets försvarsutgifter m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

1:o att herr *Bogrens* motion, nr 20, icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda; samt

2:o att herr *Jönssons* i Kvarnberga motion, nr 45, icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhöles ordet af

Herr *Bogren*, som anförde: Herr talman! Det är inte länge sedan vi här i denna kammare hörde såväl en för detta statsminister som den nuvarande statsministern yttra sig om 1901 års försvarsplan. Den förstnämnde betecknade denna plan som varande ett öfver, och den nuvarande statsministern uttryckte ett beklagande öfver, att hans regering i högre grad än den föregående fått bära konsekvenserna af 1901 års härorganisation. Dessa uttalanden stämma väl öfverens med den uppfattning, som torde vara allmänt rådande i vårt land, nämligen att 1901 års försvarsplan tilltagits i dimensioner, som icke stå i rimligt förhållande till vår ekonomiska bärighet, för så vidt vår ekonomiska och kulturella utveckling icke skola lida men däraf.

Härtill kommer, att den finansiella plan, som låg till grund för denna försvarsplan af år 1901, icke visat sig vara tillförlitlig. Kostnaderna ha, som kammaren genom sorgliga erfarenheter torde hafva sig nogsam bekant, väsentligt öfverstigit de i denna finansplan beräknade. Icke heller har vårt land, såsom det från ledande håll, afven från statsrådsbänken, förutsades, gått till mötes den ljusa ekonomiska utveckling, som skulle åstadkomma, att den då antagna försvarsplanen, när den år 1913 blifvit till fullo omsatt i verkligheten, skulle förorsaka en kostnad, som endast komme att utgöra omkring 25 proc. af budgetens samtliga utgifter. Nej, nu är det så, att i stället för de ordinarie utgifterna för försvaret enligt beräkningarna 1901 skulle år 1913 utgå: för landförsva-

Ang. nedbrin- ret omkring 45 millioner och för sjöförsvaret omkring 14 millio-
 gande af lan- ner, så hafva vi nu för länge sedan öfverskridit dessa summor i
 dets försvars- ordinarie utgifter för försvaret.
 utgifter m. m.

(Forts.)

Dessutom är att märka, att det stora steg, som togs år 1901, nämligen att utsträcka värnplikten från 90 till 240 dagar, verkat synnerligen betungande, hufvudsakligen för landsbygden, som ju tyvärr synes lida af en permanent brist på arbetare. Denna tunga kändes redan tidigt som något för landtmännen ytterst besvärande, hvarför det inte dröjde många år, förrän motioner började väckas inom denna kammare i afsikt att under vissa villkor bereda några lindringar i värnpliktstungan. Dessa motioner hafva regelbundet, höll jag på att säga, återkommit och lika regelbundet afslagits, allt under förklaring, att man måste taga konsekvenserna af 1901 års beslut rörande försvaret. — Ja, dessa konsekvenser har man nu hört så mycket talas om, och af dem har man så sorgliga erfarenheter, att det kanske torde vara skäl att försöka något begränsa desamma. Mången såg med glädje regeringens beslut i januari 1906, hvarigenom uppdrogs åt cheferna för generalstaben och flottans stab att utarbete en enhetlig plan för vårt försvar. Därvid fälldes också det yttrandet till statsrådsprotokollet, att denna plan äfven skulle underkastas en noggrann finansiell granskning. Huru det nu gått med dessa förhoppningar, som man fäste såväl vid den s. k. generalskommissionen som vid den år 1907 tillsatta försvarskommittén, det är alltför väl bekant, för att jag här skulle behöfva anföra några bevis eller siffror.

Nu har emellertid utskottet behandlat denna min motion på ett sätt, som gör, att jag måste skänka utskottet min största tacksamhet. Utskottet har nämligen så grundligt bevisat nödvändigheten af en begränsning af våra försvarsutgifter, att det blott förundrar mig, att denna bevisning icke öfvertygat utskottet själf. Hvar och en, som tagit litet närmare del af den bevisföring utskottet har presterat, borde känna sig öfvertygad däraf. Rent upprörande synas mig utskottets uppgifter på sidan 14, där utskottet visar, huru vi för kulturella ändamål icke förmå afsätta mer än ytterst små summor, jämförda såväl med våra försvarsutgifter som med de summor, som för liknande ändamål afsättas i våra grannländer.

Sedan utskottet bevisat nödvändigheten af en grundlig utredning i frågan samt för sin del yttrat, att vårt folks krafter att bära försvaret nu torde hafva ansträngts nära nog så långt detta låter sig göra, slutar utskottet med att afstyrka motionen, hvad dess förra del beträffar, nämligen den, som afser en skrifvelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes uppdraga åt den sittande försvarskommittén att taga i öfvervägande, om och i hvad mån någon nedsättning i våra nuvarande militära utgifter kan ske eller åtminstone att de begränsas till deras nuvarande belopp.

Den motivering för ett afslag, som utskottet här presterar,

förefaller mig verkligen något egendomlig. Utskottet säger nämligen, att det nu torde vara mindre lämpligt att hänvisa en sådan utredning till denna af sjutton personer bestående kommitté. Jag tänker mig, att utskottet i alltför hög grad fäst sig vid den omständigheten att denna kommitté bland sina medlemmar räknar icke mindre än sex militärer. Förmodligen är det af den anledningen, som utskottet hysar betänkligheter mot mitt förslag. Men när man tänker på, att denna kommitté har till sin hufvuduppgift att särskildt med hänsyn till rikets ekonomiska bärkraft granska och afgifva yttrande öfver det af cheferna för generalstabens och flottans stab den 18 oktober 1906 gemensamt afgifna förslaget till samfällad plan för rikets försvar samt öfriga i samband därmed stående förslag, så kan jag icke finna, hvarför det icke skulle vara denna kommittés uppgift att, om Kungl. Maj:t skulle finna för godt att förelägga den det, äfven taga ett sådant förslag som det af mig här framlagda i skärskådande. Mig förefaller det, som om ett sådant förslag, som afser en begränsning eller eventuellt en nedsättning af våra försvarsutgifter, helt och hållet faller inom ramen för denna kommittés uppdrag. Det förefaller mig vara ett visst misstroendevotum mot kommittén i fråga att icke vilja tillstyrka, att detta mitt förslag hänvisas till densamma. Jag tror inte, att man behöver hysa en sådan misstro, i all synnerhet sedan vi vid årets remissdebatt åhört kammarens dåvarande vice talman framställa en vördsam begäran till regeringens chef, att regeringen måtte fästa kommitténs uppmärksamhet på dess egentliga uppgift, nämligen den att undersöka landets ekonomiska bärkraft beträffande försvaret. Jag vill ej förmoda, att denna vice talmannens hemställan till regeringens chef skall förklinga ohörd, utan att den skall medföra åsyftad verkan. Är utskottet ense med oss motionärer därom, att våra försvarsutgifter nu ha nått kulmen, och har utskottet sig bekant, hvad de två separatförslag innehålla, som ifrån försvarskommittén till Kungl. Maj:t inlämnades i slutet af sistlidna år, så synes det mig vara högst märkvärdigt, att icke utskottet har velat tillstyrka en sådan skrifvelse, som jag här påkallat.

Rörande det i motionens senare del framställda yrkandet på en undersökning, om och i hvad mån någon inskränkning i de värnpliktiges utbildningstid kan vidtagas, yttrar utskottet sig ganska sangviniskt tycker jag, då det på sidan 17 säger: »Enligt utskottets förmenande komma gifvetvis vid pröfningen inom försvarskommittén af ifrågavarande spörsmål alla de synpunkter, som ligga till grund för förslagen om en nedsättning i värnpliktstiden för något eller samtliga vapen eller tjänster, att underkastas en omsorgsfull och ingående granskning.» Jag tror tvärtom, att man har grundade skäl att befara, att kommittén icke kommer att syssla med frågan om eventuell nedsättning af de värnpliktiges utbildningstid, och detta så mycket mindre, som vi ha oss bekant, att

Ang. nedbringande af landets försvarsutgifter m. m.
(Forts.)

Ang. nedbrin-
gande af lan-
dets försvars-
utgifter m. m.

(Forts.)

kommittén fått till sig öfverlämnadt ett förslag om att utsträcka öfningstiden ännu mer, nämligen för beväringen i allmänhet till 365 dagar och för en viss del af densamma till 500 dagar. Med detta generalskommissionens förslag för ögonen tror jag, att det hade varit skäl i att denna kommitté genom Kungl. Maj:t hade fått sig uppdraget att äfven taga i ompröfning, huruvida en ned-sättning under vissa villkor af utbildningstiden kunde vara fören- lig med försvarets effektivitet.

Herr talman, på grund af hvad jag här anfört och med led- ning af utskottets motivering skall jag be att få yrka bifall till min motion såväl i dess förra som i dess senare del.

Vidare yttrade:

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! Hur varm vän man än må vara af vårt försvar och hur mycket man än må be- själas af den åsikten, att vi böra göra allt hvad vi kunna för att skydda vår själfständighet, kan man dock icke frigöra sig från den tanken, att vi med hänsyn till försvarsutgifterna spänt bägen alltför högt. De farhågor, som kommit till synes i herrar Bogrens och Jönssons i Kvarnberga motioner, delas också förvisso af en stor mängd medborgare landet rundt. Utskottet har ej heller sökt bortresonera det berättigade i dessa farhågor, utan har tvärt- om genom sin utredning visat, att de ha fog för sig. Af den jämförelse mellan Sveriges och vissa främmande staters försvars- utgifter, som för försvarskommitténs räkning utarbetats af öfver- direktör Widell, och som af utskottet åberopats, visar det sig, att den procent af statsutgifterna, som hos oss utgår för försvars- ändamål, öfverstiger den, som utgår i de med vårt land jämför- liga länderna Norge, Danmark, Nederländerna, Belgien och Ru- mänien. Låt vara, att denna jämförelse af skäl, som utskottet anfört, i viss mån är haltande; den ger dock vid handen, att, om man tar hänsyn till medelsiffran pr år och individ, vi i hvarje fall stå ganska betydligt öfver dessa nu nämnda länder. Här i Sverige uppgingo under femårsperioden 1902—1906 de årliga ut- gifterna för försvarsväsendet till i medeltal 14 kronor 11 öre för hvarje invånare, medan motsvarande siffra i Norge var 8 kronor 89 öre, i Danmark 8 kronor 39 öre, i Nederländerna 11 kronor 9 öre, i Belgien 6 kronor 95 öre och i Rumänien endast 4 kronor 55 öre. Nu har visserligen utskottet kunnat konstatera det gläd- jande faktum, att den procent, hvarmed försvarsutgifterna ingå i samtliga statsutgifter, under de senare åren hos oss något sjunkit, men man får väl knappast antaga, att detta sjunkande kommer att fortgå. Dock skulle det vara önskligt för försvarets egen skull, att icke utgifterna för detsamma komme att springa i höjden alltför mycket. Tänker man till exempel på den pro- jekterade nya hufvudstationen för flottan i Stockholms skärgård

och på de summor, som denna station med nödvändighet skulle kräva, behöfver man väl knappast vara Karlskronabo för att undra, om det verkligen är nödvändigt för försvaret eller om vi ha råd till att anlägga en ny hufvudstation, då den redan befintliga med hänsyn såväl till de goda hamnförhållandena som sitt läge uppfyller mycket högt ställda anspråk på en örlogshamn och kanske till och med öfverträffar de platser, som äro påtänkta.

Herr Bogren har nu uttryckt sin förvåning öfver, att icke utskottet kunnat tillstyrka bifall till hans motion, då utskottet i motiveringen har ställt sig hufvudsakligen på samma ståndpunkt som han. Orsaken, hvarför så icke skett, är emellertid förnämligast den, att försvarskommittén redan erhållit i uppdrag att verkställa den utredning, som herr Bogren här påyrkat. Man får väl antaga, att kommittén, sin plikt likmätigt, skall fullgöra detta uppdrag utan att Riksdagen behöfver påminna kommittén därom, och skulle denna kommitté på grund af sin sammansättning och det stora antalet ledamöter visa sig vara olämplig för detta uppdrag, så läser väl Kungl. Maj:t sörja för, att en utredning i alla händelser kommer till stånd. En försäkran därom erhöi för öfrigt kammaren för någon tid sedan från statsrådsbänken, och detta yttrande därifrån kan ju också anses utgöra ett svar på herr Staaffs fråga i början af riksdagen under remissdebatten. När den 2 mars fjärde hufvudtiteln förelåg till behandling här i kammaren och frågan om repetitionsöfningarnas inskränkning nästa år diskuterades, framhöi chefen för landtförsvarsdepartementet, att de anslagskraf, som han framlagt, syntes honom vara nödvändiga och äfven af Riksdagen förut erkänt vara det. Han påpekade då vidare, att det vore en tvingande lag för regeringen att följa de linjer rörande försvarsväsendet, som utstakats genom 1901 års härordning. Så tillägger han: »Ty vi veta, att en utredning om landets ekonomiska bärkraft är öfverlämnad åt en kommitté, och innan denna hunnit att afgifva sitt betänkande, torde det nu icke vara rådligt att slå in på nya vägar». Men — säger han vidare — när nu denna kommitté fullgjort sitt uppdrag och man från fullt autentiskt håll fått besked om, hvad landet förmår, »lider det väl intet tvifvel, att vi komma att hålla oss inom de då angifna gränserna. Det är min mening». Dessa ord af vår mycket samvetsgranne krigsminister synas borga för, dels att denna utredning verkligen skall komma till stånd, och dels att regeringen, innan densamma blifvit verkställd, icke skall komma med några *nya* och mera omfattande anslagskraf för försvaret.

Emellertid har utskottet ansett sig böra framhålla nödvändigheten af att utredningen rörande landets ekonomiska bärkraft måtte ävägbringas så fort som möjligt, på det att Riksdagen själf måtte veta, hvad landet förmår att bära och huru stora anslag den bör bevilja för försvaret. Därefter må man vidtaga de

Ang. nedbrin-
gande af lan-
dets försvars-
utgifter m. m.

(Forts.)

Ändringar och inskränkningar, som möjligen blifva en följd af den utredning vi nu vänta på, men att nu för tillfället göra några ändringar eller inskränkningar kan jag för min del icke finna rådligt.

(Forts.)

När man litet närmare sysslat med dessa frågor, framstår emellertid också ett annat önskemål, nämligen att försvaret måtte komma under en enhetlig ledning. Det är klart, att, så länge vi hafva två försvarsdepartement, hvar och en af försvarsministrarna skall på grund af sitt intresse för hvar och en sitt vapen söka vinna det mesta möjliga för detsamma. Nu förhåller det sig också så, att de båda försvarshufvudtitlarna, fjärde och femte hufvudtitlarna, icke komma under behandling här i Riksdagen samtidigt, utan den fjärde kommer i allmänhet före den femte. Det är också naturligt, att Riksdagen försöker pruta för att hålla försvarsanslagen inom rimliga gränser. Kan det då icke prutas på den fjärde hufvudtiteln, blir följden, att Riksdagen söker pruta på anslagen under femte hufvudtiteln, och på så sätt får flottan sitta emellan. Om detta är till fördel för försvaret, blir en annan sak. Först när försvaret kommit under en enhetlig ledning och vi fått en sådan utredning, som åtminstone denna kammare flera gånger haft tillfälle att yttra sig om och uttala önskvärdheten af, först när detta skett, kan man vänta, att de anslag, som Riksdagen beviljar för försvaret, också af fackmyndigheterna användas på det allra bästa sätt och för att fylla de mest trängande behofven samt att sålunda äfven flottan erhåller sin tillbörliga del.

Frågan om försvarsdepartementens sammanslagning till ett departement är, såsom vi veta, också under utredning och vi få väl vänta på denna utredning liksom på utredningen rörande landets ekonomiska bärkraft. Jag anser också, att herr Bogren kan gifva sig till tåls och nöja sig med den, jag vågar säga, ganska utförliga utredning, som utskottet åvägabragt med anledning af hans och herr Jönssons i Kvarnberga motion. Att nu gå längre, än utskottet gjort i detta hänseende, finner jag för närvarande icke vara tillrådligt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Kvarnberga: Herr talman, mina herrar! Anledningen till att jag väckt och till Riksdagens pröfning framlagt denna motion angifves i början af densamma, nämligen att den är föranledd af den stora brist, som finnes i statskassan. Denna brist måste fyllas eller utjämnas antingen på den ena eller andra af två vägar. Antingen måste skatterna ökas eller också måste besparingar af ena eller andra slaget göras, och under sådana förhållanden kan man icke gärna tala om något uppskjutande. Jag är mycket tacksam mot utskottet för den välvilja och utmärkta utredning, som det ägnat frågan, men å andra sidan framgår det tydligt af motiveringen i min motion, att en skynd-

sam hjälp och en skyndsam behandling är en dubbel hjälp. Ty *Ang. nedbrin-* om Riksdagen icke ingriper och tager ett steg i riktning mot spar- *gande af lan-* samhet, står Riksdagen inför det förhållande, att man måste upp- *dets försvars-* taga nya skatter i ena eller andra formen. Som vi veta, utöfvas, *utgifter m. m.* såsom det heter, svenska folkets urgamla rätt att sig själft beskatta af Riksdagen allena, och i den delen intager Riksdagen en gynnsam ställning. (Forts.)

Men nu har man gentemot det skrifvelseförslag, som yrkats i min motion, anført, att det skulle på något sätt skada vårt försvaret, och jag skall därför med några få ord upptaga till bemötande de synpunkter, som i detta afseende blifvit framhållna. Det har vid ett tillfälle sagts, att om man icke tillgodoser behovet efter den plan vi hafva för öfningarna, äfventyrar man freden. Jag får säga, att jag betviflar, att en främmande makt, som skulle vilja anfalla oss, tager någon som helst hänsyn till den omständigheten, om vi hafva 14 dagar längre eller kortare öfningstid, utan den kommer nog att räkna med andra faktorer.

Det har äfven vid ett tillfälle framhållits, att försvarsväsendets hufvudsakliga styrka ligger i öfningarna. Att öfningarna utgöra en del af försvarsväsendets styrka medgifver jag, men i fråga om dess hufvudsakliga styrka får man nog räkna med äfven andra faktorer och däribland vårt folks ekonomiska förmåga att under freds- och framför allt under krigstider utrusta och underhålla armén i fält.

Det har äfven framhållits, att ett bifall till min motion, eller en skrifvelse i det syfte jag omnämner, skulle komma att föranleda planlöshet angående vår härordning eller vårt försvarsväsende, men äfven härvidlag får jag säga, att jag icke kan förstå detta. Ty då Kungl. Maj:t och cheferna för de olika försvarsdepartementen få, såsom det heter i slutklämman till min motion, bestämma om, både i hvad utsträckning och på hvad sätt minskning af öfningstiden kan ske, föreställer jag mig, att en öfningstid på 10 månader blir lika planmässig som en öfningstid på 12 månader för kavalleriet och artilleriet eller de så kallade specialvapnen. Jag kan heller icke finna annat, än att en öfningstid af 7 månader för infanteriet och de andra vapnen är lika planmässig som en öfningstid af 8 månader, och jag kan därför icke fatta, att någon planlöshet skulle inträda med en något begränsad öfningstid.

Det har också framhållits en annan synpunkt, som måhända är den allra ömtåligaste, nämligen att den sparsamhet, som inriktar sig på fjärde och femte hufvudtitlarna, skulle vara uttryck för bristande kärlek till vårt land, dess folk och kultur. För min del förnekar jag bestämdt och äfven hvad angår mina meningsfränder, att så är förhållandet. Vår kärlek till vårt land, dess folk och kultur och hvad som inbegripes under benämningen

*Ang. nedbrin-
gande af lan-
dets försvars-
utgifter m. m.*

(Forts.)

fosterland är lika djup och varm och allvarligt menad, fastän vi anse, att vi nu kommit till det stadium, att vi måste spara.

Till belysning af, att det icke är någonting nytt, som i dessa motioner framkommit, skall jag be att något litet få erinra om, huru Riksdagen och äfven Kungl. Maj:t vid föregående tillfällen under liknande lägkonjunktur handlat. I Kungl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof 1868 och protokollet öfver landtförsvarsärenden läsa vi följande: »Då det likväl med afseende å statsverkets nuvarande inskränkta tillgångar torde möta svårighet för Riksdagen att kunna nu anvisa den sålunda för ofvannämnda ändamål (anskaffning af gevär- och artillerimateriel) erforderliga betydliga summan, 1,200,000 riksdaler, samt till följd af Eders Kungl. Maj:ts redan meddelade beslut om regementsmötenas vid indelta armén inställande för innevarande år omkring hälften af årets anslag för indelta arméns vapenöfningar kommer att besparas, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att utaf den härigenom för innevarande år uppkommande besparingen å detta anslag ett belopp af 400,000 riksdaler må för anskaffning af gevär och patroner samt artillerimateriel användas». Då inställde man vapenöfningarna för att sålunda åstadkomma besparing. Sådan var Kungl. Maj:ts uppfattning år 1868. Den ekonomiska kris, som detta år rådde och som sträckte sig till äfven följande år, föranledde, att vid 1870 års riksdag väcktes tre motioner om inskränkning i öfningstiden. En af dessa afgafs af herr Jöns Pehrsson från Kronobergs län, som yrkade indragning af halfva anslaget till arméns vapenöfningar för år 1871, att helt enkelt stryka hälften af anslaget. I en annan motion, som öfverlämnades till kammaren af herr O. B. Olsson, representant för Västra Göinge härad, hemställde han jämte sju medmotionärer, däribland äfven den bekante Sven Nilsson i Efveröd: »Att Riksdagen ville till Kungl. Maj:t ingå med underdånig anhållan, att Kungl. Maj:t med afseende å landets bekymmersamma ställning i finansiellt hänseende täcktes anbefalla inställande af indelta arméns och Värmlands fältjägarregementes samt andra klassens beväringmanskaps vapenöfningar för innevarande år eller, om Kungl. Maj:t skulle finna allvarliga hinder härför möta under innevarande år, att detta då måtte ske under det nästkommande». En annan motion frambars af två representanter från Västernorrlands län, som föreslog en skrifvelse med anhållan »att andra klassens beväringmöten måtte för innevarande år inställas». Denna uppfattning hade man på den tiden, och när motionerna inkommit, kunde statsutskottet i sitt utlåtande nr 24 lämna den upplysningen, att »enligt hvad Riksdagen fått sig meddeladt Kungl. Maj:t redan under den 7 nästlidne februari beslutat inställande af andra klassens beväringmöten för innevarande år». Innan motionerna blifvit behandlade, hade sålunda Kungl. Maj:t inställt andra

klassens vapenöfning år 1870, och därigenom räddades regementsmötena, då de varit inställda ett år förut under 1868.

Vilja vi nu öfvergå till en ny krisperiod, en tid af ekonomiskt betryck, nämligen år 1879, väcktes äfven då flera motioner i liknande syfte. Jag vill emellertid icke upptaga tiden med dem, utan skall i stället återgifva ett par uttalanden af kända riksdagsmän. Den tredje mars 1879 yttrade herr Sven Nilsson i Efveröd: »Han (Jöns Rundbäck) hade äfven fäst uppmärksamheten därpå, att Andra kammaren förlidet år beslöt en öfningstid för beväringen af 45 dagar för år 1880. Detta är sant, men äfven med ett sådant förslag, om det blifvit af Riksdagen antaget, är det helt naturligt, att sådana tider framdeles kunna inträffa, att landets väl fordrar inskränkningar i dessa öfningar.» Jag understryker Sven Nilssons uppfattning, att, äfven om Riksdagen beslutar en ökning i öfningstiden, sådana ekonomiska tider kunna inträffa, att landets väl fordrar, att man inskränker dessa öfningar. Ett sådant förhållande har redan nu inträffat, hvilket gifver oss anledning till den största försiktighet vid användandet af våra tillgångar. En annan representant af denna kammaren, herr Ola Andersson i Burlöf, yttrade vid samma tillfälle: »Man har frågat: hvad har hänt, eftersom man här vill vidtaga en sådan åtgärd? Det är en och hvar bekant, att vi stå inför en finansiell kris. Därtill kommer, att vi måhända alltför hastigt uppjagat våra statsutgifter. Det är detta, som hänt och som gör, att man är berättigad att söka göra besparingar, hvarhelst sådana lämpligen kunna åstadkommas.» Motionerna om beväringsofningarnas inställande antogos i Andra kammaren.

Ang. nedbringande af landets försvarsutgifter m. m.
(Forts.)

Herr talmannen yttrade nu: Jag ber den ärade talaren att om möjligt något närmare hålla sig till den föreliggande frågan.

Herr Jönsson i Kvarnberga fortsatte härefter: Ja, herr talman, jag endast återgifver, huru man uppskattade frågan då för tillfället, men motionerna föllo i Första kammaren med tre rösters majoritet. Men i dess ställe anhöll Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 13 maj 1879 angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, det täcktes Kungl. Majt. taga i öfvervägande, huruvida vissa inskränkningar i öfningstiden för indelta armén kunde ske. Detta ledde till det resultat, att nästkommande år detta iakttogs.

Häraf framgår tydligen, att det icke är någon ny princip, som man nu vill införa, utan att Riksdagen handlat på detta sätt vid flera föregående tillfällen. Under sådana förhållanden, då utgifterna nu äro synnerligen stora och hafva sprungit upp till en höjd, som, enligt hvad af utskottets utlåtande framgår, är mycket högre, än man beräknat 1901, och då vi ej kunna undgå att upptaga nya skatter, hemställer jag, om icke Riksdagen, eller åt-

Ang. nedbrin-
gande af lan-
dets försvars-
utgifter m. m.

(Forts.)

minstone Andra kammaren borde följa de grundsatser, som förut blifvit uttalade här, och som man äfven vid flera föregående tillfällen och nu senast vid denna riksdag i voteringarna såväl den 2 som den 31 mars har följt. I så fall kunde Kungl. Maj:t få en anvisning, hur Andra kammaren för sin del uppfattat saken och till följd däraf vidtaga de åtgärder, som man utan skada för landets försvar kan vidtaga, och därigenom åstadkomma en besparing, som verkligen är af behovet påkallad.

Jag skall nu icke längre upptaga tiden med denna sak, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr Petré: Herr talman! Jag skall be att få säga några få ord med anledning af de yttranden, som motionärerna här haft.

Herr Bogren anmärkte, att den motivering, som utskottet lämnat för sin hemställan, vore sådan, att utskottet med densamma bort komma till ett tillstyrkande af den utaf honom gjorda framställningen. Jag ber då att i korthet få säga, hvarför jag icke kan dela denna uppfattning.

Det är ju så, att den parlamentariska försvarskommitténs uppdrag är att särskildt med hänsyn till rikets ekonomiska bärfkraft granska och yttra sig öfver den hemliga försvarsplan, som uppgjorts af de båda stabscheferna, jämte andra i samband därmed stående förslag. Då uppdraget är sådant, måste kommitténs medlemmar tydligtvis i första hand bilda sig ett omdöme om huru mycket vi med hänsyn till landets ekonomiska förhållanden förmå offra å försvarsväsendet, innan de gifva sig in på en slutgiltig pröfning af de militära spörsmål, som hänskjutits under kommitténs bedömande. Det är ock tydligt, att försvarskommitténs uppfattning i stort sedt är just denna. Om man genomläser utskottets betänkande, finner man nämligen däraf, att det spörsmål, som försvarskommittén närmast ställt upp för sig till besvarande, gäller huru stor del af landets egentliga utgifter, som vi kunna använda för försvarets räkning utan att sätta tillbaka andra nödiga statsintressen; och det är klart, att det svar på denna fråga, till hvilket kommitténs medlemmar komma, måste blifva vägledande för de särskilda medlemmarnas ställning till de rent militära frågor, som äro hänskjutna till kommitténs bedömande.

Jag menar, att om man vid denna undersökning föres till den slutsatsen, som ju omfattas af de båda motionärerna, att vi icke tåla vid mera utgifter för försvarsändamål, utan nödgas begränsa desamma, skall man nog ock komma till den meningen, att hela försvarsfrågan måste tagas upp till en enhetlig och planmässig granskning vida utöfver ramen för det mandat, som lämnats försvarskommittén. Därvid måste man framför allt söka att få landt- och sjöförsvarssynpunkterna enhetligt pröfvade, så att båda komma till sin tillbörliga rätt. Jag vill gentemot

herr Bogren säga, att under nu angifna eventualitet passar icke för det primära uppgörandet af ett nytt förslag, syftande till försvarsutgifternas begränsning, en kommitté af 17 personer, utan det arbetet måste nog uppgöras af ett mindretal sakkunniga, om det ock därpå lämpligen kan hänskjutas till granskning af en så sammansatt kommitté som den nu ifrågavarande. Det är detta, som utskottet närmast afsett med den punkt i sitt betänkande, som herr Bogren klandrat. Det synes mig klart, att man under nyssnämnda eventualitet måste ställa den frågan till våra militärer: Hur skall man med minsta olägenhet kunna inskränka våra försvarsutgifter så eller så mycket? Detta är emellertid, som sagdt, ett rent militärt spörsmål, och svaret därpå bör i första hand gifvas af sakkunniga personer, om det ock sedan gifvetvis bör granskas från parlamentariska synpunkter.

Ang. nedbringande af landets försvarsutgifter m. m.
(Forts.)

Kommer man återigen vid undersökningen af landets ekonomiska förhållanden till den slutsatsen, att vårt folk kan och bör offra än mera för att ytterligare tillgodose sitt försvarsväsen, ja, då är det gifvet, att man har att anlägga en helt annan måttstock vid granskningen inom försvarskommittén af den uppgjorda försvarsplanen och öfriga under kommitténs bedömande hänskjutna spörsmål.

Af hvad jag nu sagt synes mig tydligt, att utskottet står på en fullt logisk och riktig ståndpunkt, då utskottet ansett sig icke böra hemställa om bifall till ett sådant yrkande som herr Bogrens första, eller att det skulle uppdragas åt försvarskommittén att utreda, om och i hvad mån våra försvarsutgifter kunde nedbringas under deras nuvarande belopp eller åtminstone därvid bibehållas. Det är ju det centrala i denna kommittés arbete att söka utreda, hur långt vår ekonomiska bärkraft sträcker sig, och då denna undersökning enligt min mening måste blifva normerande för frågan om försvarsutgifternas begränsning, finner jag på förut angifna skäl en sådan framställning icke böra tillstyrkas.

Jag vill härefter säga några ord med anledning af herr Bogrens påpekande, att en särskild framställning om en förkortning af de värnpliktigas öfningstid vore befogad.

I den ifrågavarande kommittén sitta ju bland andra fem medlemmar af hvardera kammaren, representerande skilda partier och åskådningar. Det synes mig tydligt, att, då till denna kommitté hänskjutits bl. a. en utförligt motiverad framställning, som går ut på att vidga våra värnpliktigas öfningstid, och då inom generalskommissionen, som haft att yttra sig härom, olika meningar yppats, så att exempelvis somliga velat sänka öfningstiden till sex månader för vissa grupper af värnpliktiga, hvarje medlem af nämnda kommitté har att utan särskild framställning, med stöd af de sakkunnigas inom kommittén uttalanden, bilda sig en mening, huruvida och i hvad mån vi i fråga om vissa eller samtliga vapen kunna minska den öfningstid, som vi f. n. äga.

Ang. nedbrin-
gande af lan-
dets försvars-
utgifter m. m.
(Forts.)

Vi hafva ju på detta område under de sista åren fått praktiska erfarenhetsrön, hvilket möjligen gör, att denna fråga kan ligga anorlunda till än förut; och innan man kan intaga ståndpunkt till det åt kommittén hänskjutna förslaget om ändringar i de gällande öfningstiderna, måste man gifvetvis ha bildat sig en klar uppfattning om, huruvida de nu gällande tiderna visat sig vara lämpligt afpassade eller i ett eller annat hänseende böra ändras för ett eller annat vapen. Jag tror fördenskull, att, såsom denna fråga ligger inom försvarskommittén, det icke behöfves någon påstötning från Riksdagens sida i syfte att få särskildt undersökt, om vi kunna minska öfningstiden, ty det är själfallet, att kommittén måste syssla så ingående med denna fråga, att det icke rimligen kan föreligga någon risk för, att densamma icke skall blifva allsidigt utredd.

Vidare ber jag att få säga några ord äfven med anledning af den siste talarens yttrande.

Det är af hvad jag sagt alldeles klart, att den ekonomiska utredningen, på hvilken landet nu bidar, enligt min mening bör vara vägledande för behandlingen af försvarsfrågan i vårt land under såväl den närvarande tiden som för tiden framåt. Jag menar, att, då den ifrågavarande kommitténs betänkande är att vänta under den närmaste tiden eller under nästkommande år, och man vidare vet, att denna kommitté har i uppdrag att bedöma föreslagna ändringar i de nuvarande öfningstiderna, det icke kan vara lämpligt att nu skrifva till Kungl. Maj:t och hemställa om pröfning, huruvida dessa tider kunna minskas, äfven om man endast afser en tillfällig minskning under de depressionsförhållanden, som för närvarande råda hos oss.

Jag tror, att det är så mycket mindre skäl att göra detta, som ju enligt Riksdagens i år redan fattade beslut öfningarna under 1911 skola utan afkortning fullgöras, så att 1901 års härordning från och med nästa år blir till fullo genomförd i fråga om öfningstiderna.

Ofta har det ju i fråga om vårt försvarsväsen och — såsom mig synes — med rätta framförts klander för bristande planmässighet i skilda hänseenden, och från denna synpunkt tror jag, att det vore att slå in på en oriktig väg att nu följa motionären i hans framställning om en tillfällig nedsättning i öfnings-tiden. För min personliga del får jag säga, att jag aldrig känt mig öfvertygad om, att den ståndpunkten är riktig, att de värnpliktigas öfningstid skall vara liksom en ventil, som man tillgriper allteftersom åren äro goda eller dåliga för att såmedelst genom afkortningar i densamma reglera budgeten. Det är väl ändock så, att i motsats till den tid, hvarom motionären talade, de värnpliktiga numera utgöra kärnan i vårt försvar, och då blifva deras öfningar ock af en mera väsentlig vikt än tillförne. Hela vårt försvarsväsen — kan man ju säga — är till hufvudsaklig del

baseradt på uppgiften att utbilda dessa värnpliktiga, och då måste också deras öfningar vara en centralpunkt i försvaret.

Det förefaller mig fördenskull, som om den af motionären föreslagna åtgärden icke vore det rätta tillvägagångssättet, och jag håller för min del före, att det är bra mycket lämpligare att låta försvarsbudgeten så till vida bero af goda och dåliga år, att man rubbar mer eller mindre på storleken af de extra ordinarie utgifterna, än att man ändrar på öfningstiden. Jag tror nämligen icke, att den här, som utbildas med ett sådant system af skiftande öfnings-tider för olika årsklasser, är rätt lämpad att väl kunna fylla sin uppgift.

Jag har med detta endast i korta ord velat antyda, hvarför utskottet eller åtminstone jag för min del icke kunnat komma till någon positiv hemställan vid pröfningen af de föreliggande motionerna. Till sist vill jag säga, att det är en synnerligen allvarlig fråga, som vi här stå inför; och vi få icke glömma, när vi snart nog gå att pröfva densamma för sannolikt en lång tidrymd framåt, att det därvid framför allt är af vikt att rätt afväga tillgodoseendet af landets yttre och inre försvarskraft. Och i hopp om att detta äfven skall blifva iakttaget, då försvarskommittén i en snar framtid går att afgifva sitt betänkande, ber jag, herr talman, att nu få yrka bifall till utskottets hemställan i båda de föredragna punkterna.

Herr *Palme* instämde häruti.

Herr *Svensson* i Nyköping: Herr talman! Jag har i den mån jag deltagit såsom suppleant i utskottet i dess behandling af föreliggande ärende biträdt det slut, hvartill utskottet kommit, men jag ber att få säga, att jag för min del finner den framställning, som utskottet här gjort, vara ett alltför svagt uttryck för den stämning, som råder inom vida kretsar af landets befolkning i fråga om de militära anslagen och militärväsendet. Jag tror icke, att det kan förnekas, att det finnes en mycket starkt utpräglad opinion bland de breda lagren af vårt folk mot de alltför växande militära anslagen. Denna uppfattning stöder sig naturligtvis icke på någon beräkning angående hvad landet rent matematiskt sedt kan förmå eller icke förmå bära af dessa utgifter, utan denna uppfattning stöder sig på den mycket kända erfarenheten, att med dessa alltför stegrade utgifter till försvarsväsendet följa allt tyngre och tyngre skattebördor, allt större och större oppoffringar, samtidigt som dessa anslag synas undanskjuta de sociala krafven och göra, att de bli försummade. Folket kan nog heller icke undgå att finna, att samtidigt som det ägnas denna ömma omsorg åt militärväsendet, så utvecklar sig inom detsamma allt mer och mer och tager öfverhanden preusseriets och militarismens folkfientliga anda.

Dessa omständigheter och flera till göra, att folket ser i mili-

Ang. nedbringande af landets försvarsutgifter m. m.
(Forts.)

Ang. nedbrin-
gande af lan-
dets försvars-
utgifter m. m.

(Forts.)

tärväsendet en orsak, en mycket stor orsak till den sociala vantroheten i landet, och det är ju klart, att kunskapen om de nya militära kraf, som uppställas, göra sitt till, för att misströstan skall bli större än den förut varit, göra sitt till, att massor af landets ungdom finna sig böra hellre fly till främmande land än stanna kvar här under dessa olidliga bördor.

Nu hänvisas det här i utskottsbetänkandet till, att man bör afvakta det resultat, hvartill försvarskommittén kan komma, och det är väl också enligt min mening formellt riktigt att så göra, men jag ber för min del att få säga, att jag icke hyser den allra ringaste förhoppning om, att denna kommitté skall ens förorda status quo i fråga om militärutgifterna, mycket mindre komma att föreslå en sänkning af desamma. Denna kommittés sammansättning synes mig borga för, att den kommer att säga ja och amen till alla de kraf, som yrkesmilitärerna uppställt för framtiden, det program, som de uppgjort, och hyser man den ringaste tvekan därom, så kan man ju bara erinra sig, att kommittén redan med åsidosättande af sin egentliga uppgift, den ekonomiska utredningen, skänkt sin välsignelse åt två af militärernas önskemål, nämligen angående flottstationen och den nya pansarbåtstypen. Jag skulle därför för min del hafva önskat, att det i utskottsbetänkandet gifvits en kraftigare varning mot att fortsätta på slöseriets väg för de militära ändamålen. Men då jag icke kunnat finna någon väg för detta, och då jag icke kunnat finna motionerna vara af den art, att de skulle kunna bifallas, hvad herr Bogrens beträffar, därför att den synes bygga på en utveckling af det frivilliga skytteväsendet, och hvad den andra motionen beträffar, därför att den synes afse endast ett tillfälligt eller provisoriskt nedsättande af militärbördorna, så har jag förordat mig med utskottet i det beslut, hvartill detta kommit.

Herr Bogren: Herr talman! Herr Petrén framhöll med skärpa, att vi stå inför en allvarlig fråga, och detta tror jag, att vi känna litet hvar.

Hvad beträffar de skäl, som varit bestämmande för utskottet, då det afstyrkt min motion, synes det hufvudsakliga hafva varit, att ett sådant skrifvelseförslag, som jag framkommit med, skulle innebära ett förgripande af kommitténs redan gifna uppdrag, och någon sade också från utskottshåll, att kommittén redan fått detta uppdrag sig förelagd. Hvad det sistnämnda beträffar, tror jag icke, att detta är fallet, men hvad det förstnämnda beträffar, så har jag fått anledning att framställa mitt yrkande af ett uttryck i Kungl. Maj:ts instruktion för denna kommitté. Det uttryck jag syftar på är, att kommittén har att granska »i öfrigt i samband därmed stående förslag», utan att det angifvits, hvarifrån dessa förslag skulle komma. Jag tror därför, att sådana förslag likaväl kunna komma från Riksdagen som från generalskommissionen.

Därför synes det mig icke vara att förgripa sig på kommitténs uppdrag, då detta tydligen inrymmer äfven andra förslag. Emellertid ber jag att återigen få betyga utskottet min tacksamhet för den omsorgsfulla utredning det ägnat frågan, och jag uttalar min visshet om, att denna utredning kommer att bära önskvärda frukter, äfven om kammaren stannar vid att bifalla utskottets föreliggande hemställan.

Ang. nedbringande af landets försvarsutgifter m. m.
(Forts.)

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman! Blott ett par ord. Denna kammare har förut under innevarande riksdag gjort ett kraftigt uttalande i den riktningen, att vi måste söka åstadkomma en minskning af försvarsutgifterna. Från den synpunkten kan det alltså vara öfverflödigt, att man fattar ett nytt beslut i samma riktning i afton, då ett sådant beslut i hvarje fall icke blir annat än en demonstration i den angifna riktningen. På grund häraf skall jag icke heller framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Men jag har velat stryka under, att kammaren genom sitt förut fattade beslut och genom de uttalanden, som gjorts under behandlingen af denna fråga i afton, efter mitt förmenande så tydligt gifvit till känna sin uppfattning i denna fråga, att de myndigheter och sakkunnige, som ha att behandla våra försvarsangelägenheter — jag tänker särskildt på den s. k. försvarskommittén — böra ha en ganska otvetydig vägledning om, i hvilken riktning tankarna inom den folkvalda kammaren gå i denna fråga.

Med det uttalandet skall jag, herr talman, be få ge till känna, att jag ej har något emot ett bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde till en början, i enlighet med de yrkanden, som gjorts beträffande punkten 1, propositioner å 1:o) bifall till utskottets hemställan och 2:o) afslag därå och bifall i stället till den af herr Bogren i ämnet väckta motionen; och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen.

Härefter gaf herr talmannen, i öfverensstämmelse med de under öfverläggningen förekomna yrkandena i afseende å punkten 2, propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels afslag därå och bifall i stället till herr Jönssons i Kvarnberga motion; och fattade kammaren beslut i enlighet med förstnämnda proposition.

§ 13.

Vidare föredrogs Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 42, i anledning af väckt motion rörande officiell publikation af regeringsrättens utslag.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riks-

dagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 14.

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.

Härpå upptogs till behandling Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 43, i anledning af väckt motion angående obligatorisk bostadsinspektion.

I en inom Andra kammaren afgifven motion, nr 196, hade herr *Wallin* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utreda möjligheterna af att för hela riket införa bostadsinspektion såsom obligatorisk institution samt till Riksdagen inkomma med de framställningar, som af utredningen kunde betingas.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t ville låta utreda möjligheterna af att inom städer, köpingar, municipalsambhällen samt öfriga tätbefolkade fabriks- och industrisambhällen på landsbygden införa bostadsinspektion såsom obligatorisk institution, och till Riksdagen inkomma med de framställningar, som af utredningen kunde betingas.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr *Persson* i Stallerhult, som yttrade: Herr talman! Det är väl icke lönt att yttra så mycket emot hvad som är föreslaget af ett enhälligt utskott, men då jag för min del anser, att denna fråga är en mycket stor fråga och sannolikt blir större, än hvad den för närvarande kan synas och kommer att draga mycket pengar i framtiden, så kan jag icke underlåta att här yttra några ord om saken, utöfver hvad som är skrifvet i motionen och äfven i betänkandet.

Vi lefva ju i en tid, då det skall vara inspektion för snart sagdt allt möjligt, och jag vill icke förneka, att inspektion är behöflig på de flesta, ja, kanske alla de områden, där man har sådan, och det är möjligt, att man bör införa inspektion på ännu flera områden. Men jag undrar, huruvida man icke i detta fall vill gå väl långt, trots det utskottet här inskränkt sig till att påyrka inspektion för endast städer och mera tätbefolkade samhällen, men undantagit den rena landsbygden. Motionärens framställning har ju gått ut på att beskrifva, hur illa det står till med bostadsförhållandena särskildt på landsbygden. Han synes däremot icke så mycket ha tänkt på förhållandena i de mera tätbebyggda samhällena. Utskottet har emellertid inskränkt sig till att tillstyrka förslaget endast i hvad angår just dessa senare. Under sådana förhållanden gjorde man måhända klokt i att lämna landsbygden å sido, men då motionärens yrkande gäller hela riket,

vill jag emellertid äfven något yttra mig om frågan i hvad den rör landsbygden.

Motionären framlade förliden riksdag samma förslag, och då blef det enhälligt afstyrkt, likaväl som det nu i år blifvit enhälligt tillstyrkt på visst sätt. Orsaken, hvarför det icke tillstyrktes i fjol, förklarades af utskottet vara, att tiden var för knapp, då riksdagen nalkades sitt slut, och att frågan därför icke hann utredas så noga, att utskottet därpå kunde grunda ett tillstyrkande. Nu har motionen framkommit i god tid, och utskottet har presterat en utredning i frågan, och man kan icke säga annat, än att utskottets därpå grundade hemställan skulle vara tillfredsställande, men det synes mig i alla fall, som om man borde vara försiktig på detta område. Huruvida motionären är till freds med utskottets yrkande, vet jag icke, men det kommer väl att spörjas under debatten, om han är det eller ej.

Hvad beträffar hans motion kan jag icke låta bli att något antyda hvad däri är andraget. Motionären talar om, huru det förhåller sig i städerna med afseende på bostadsinspektionen, hurusom denna är införd i åtskilliga stora städer, och att inspektion undan för undan införes på städernas eget initiativ. Således vill det synas, som om ifrån Riksdagens sida inga åtgärder behöfde vidtagas i detta afseende, då ju städerna själfva inse behöfvet af inspektion och därför själfva skaffa sig sådan. Så säges det i motionen: »Men då städerna helt naturligt ej äga obegränsad tillgång på ens dylika slags »bostäder», drifver nöden de fattiga att utom städernas hank och stör, där praktiskt taget ej någon som helst kontroll öfver bostädernas beskaffenhet finnes, söka tak öfver hufvudet.» Då är det väl naturligt, att, när, som motionären säger, dessa personer gifva sig från städerna, behöfvet af inspektion i städerna icke är så stort; när dessa, hvilkas bostäder i städerna inspekteras, gifva sig från städerna till landet, så är det väl på landet, som inspektionen skulle behöfvas. Och så säges det, att bostadsförhållandena på landet äro så jämmerliga, åtminstone beträffande landtarbetarebefolkningen, att det är rent bedröfligt. Det är väl icke värdt att förneka detta, då han har så goda stöd för sin åsikt i berättelser från landets läkare, och jag vill icke heller bestrida, att de tala sant. Det säges här vidare: »Däremot synes det vara så mycket nödvändigare att klar-göra, hvilka rent eländiga bostäder landsbygdens fattiga befolkning måste nöjas med, som det i vida kretsar råder den föreställningen, att något behof af reformer i bostadsförhållandena på landsbygden icke existerar.» Allt rör sig sålunda om förhållandena på landet. Men sedan kommer i alla fall som hemställan: landet skola vi icke bry oss om, utan endast städerna och de tätbefolkade orterna på landsbygden. Men motionen rör sig, som sagdt, om förhållandena på landsbygden, hvilka behöfde reformeras, och sedan inskärpes ytterligare, huru stora de olägenheter

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.

(Forts.)

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

äro, som finnas på landsbygden. Ja, jag erkänner också, att sådana olägenheter finnas. Men bland dessa olägenheter påpekas i flera af årsberättelserna »benägenheten hos allmogen att sammanpacka sig i ett rum, ehuru flera finnas, samt att bostaden på flera ställen uppvärms med järnkaminer.» Det är det mest besynnerliga jag hört. Om inom landtbefolkningen i en familj, som har tillräckligt med bostadsutrymme, men som under vintern icke vill hålla sin stora bostad uppvärmd — ty det kostar arbete och penningar att hålla alltför många rum uppvärmda — några medlemmar skulle vilja anständigt och ärbart bo i samma rum och uppvärma detta med en järnkamin, så skulle detta icke duga! Då skulle inspektören komma och säga, att detta icke duger! Det är klart, att provinsialläkarens åsikt är, att det icke duger, och att det är honom inspektören har att följa, ty någon regel måste ju inspektören ha att rätta sig efter, och det lär väl icke vara någon annan än provinsialläkaren, som är kompetent att föreskrifva, huru inspektören skall behandla husägarna. Men skall det gå så långt, att man icke får uppvärma sin bostad med järnkamin, då är det verkligen att beklaga, om Riksdagen skulle påtaga sig ett sådant förmynderskap. Jag tycker, att det går väl långt att åberopa detta såsom grund för behovet af en bostadsinspektion.

Till stöd för att man inom tätare bebyggda samhällen icke skulle behöfva inspektion anföres vidare från Kristianstads län: »Den i närheten af några större industriella verk härskande öfverbefolkningen har till det mesta försvunnit genom uppförande af arbetarebostäder och egnahemsanläggningar.» En del af den förut sammanpackade befolkningen på dessa platser har sålunda gifvit sig ut till den mindre tät befolkade landsbygden, och af denna anledning har således inspektion här blifvit mindre behöfelig. Men så fortsattes det på följande sätt: »Däremot kvarstår hos icke alls obemedlade trångboddhet, orsakad af den särdeles vanliga plägseden, att under den kalla årstiden hela hushållet sammanpackar sig i ett rum, som vanligen uppvärms med slutna järnugn.» Så kommer man då dit igen. Jag hemställer till mina kamrater från landsbygden, huruvida man kan känna sig tillfredsställd med detta. Om man har 5 eller 6 rum — man bygger ju rätt stort på landet, åtminstone i min trakt — så har jag icke hört, att man på vintern uppvärmer flera rum än dem, som behöfvas för de medlemmar, som familjen består af, samt därtill möjligen ett, för den händelse någon främling kommer som gäst och hvilat öfver natten. Men detta skulle man icke få, för så vidt det icke finnes vissa kvadratfots luftutrymme för hvarje person; man skulle endast få stanna kvar, om man uppvärmda hela huset, så stort det var. Jag får säga, att om inspektören skulle komma till mitt hem, så skulle han finna flera rum, som icke äro uppvärmda om vintern, men jag har icke hört, att i anledning där-

af någon anmärkning framställts mot mig, hvarken af tjänarna eller barnen. Men det är ju möjligt, att en inspektör skulle säga: Ni har ju tillräckligt med rum, hvarför ligga ni då två i hvarje rum, ni måste värma upp i flera rum.

Jag vet, att det är en läkare, som skrifvit under denna hemställan, och att säga något mot läkare är farligt både på detta område och på andra. Men det hjälper icke — detta är en stor fråga, och det gäller att tänka sig för, innan vi skriva till Konungen och begära obligatorisk inspektion, som här är sagdt. Jag riktigt beklagar, att det skall finnas sådana kyffen, som här beskrivas, och de lära väl också finnas. Nu har motionären, åtminstone här, varit skonsam mot Skaraborgs län, ty det finnes icke ens nämndt, men jag tror dock icke, att Skaraborgs län står framför andra län. Jag skall dock be att få nämna, att byggnadsverksamheten på landsbygden gått framåt med sådan fart, att man knappast kan känna igen en ort, där man för en 10 år sedan gjorde en resa; så ha förhållandena förbättrats på alla områden och detta utan att någon inspektion funnits. Jag får säga, att om man är i den lyckliga ställningen, att man har större åkrar än man själf kan sköta med egna arbetare och därför måste anlita torpare och statare — och hvad jag här säger är tillförlitligt — så är det första husbonden gör att sätta upp torparens bostad eller statarebyggnaden i godt skick och han får ofta dröja med att få den bostad, han själf bebor, väl ombonad. Detta gör han af 2 skäl. Det har nämligen ingått i den jordbrukande befolkningens uppfattning, att torparen och stataren böra behandlas väl, och vidare vet jordbrukaren, att om han gifver dessa personer och deras familjer en god bostad, så får han i dem bra familjer, som sköta sig väl. Man måste sålunda gå den vägen och göra deras bostäder i ordning så fort man kan. Skulle man nu uppmanas att bygga om en sådan egendom på grund af provinsialläkarens eller inspektörens ingripande, så är det sannolikt, att man i de flesta fall hellre skulle vilja sälja egendomen; man skulle hellre vilja gå ifrån den än nödgas bygga efter deras peksticka. Får ägaren däremot göra detta själf, så kan han göra det, så att det blir väl ordnad, äfven om det kanske skulle dröja en 10 år. Men det går icke på detta sätt, när inspektören kommer, det är säkert.

Jag har icke sagt detta, därför att jag skulle vara rädd för undersökningar, hur det i detta afseende är ställt på landsbygden. Men det är en himmelsvid skillnad, om man får bestämma öfver dessa saker själf eller om det skall ske på föreskrift af en myndig herre som säger: så och så bör ni ha det, gör ni icke det, så kommer ni i strid med reglementets föreskrifter, som måste efterföljas. Hvar och en måste erkänna, att det är en stor skillnad mellan detta och att äga sin personliga frihet. Därför anser jag, att man icke i onödan bör åtaga sig ett tvång, som

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

Ang. obligatorisk bostadsinspektion. skulle blifva olidligt, åtminstone i detta fall, och som skulle medföra ruin för många bland dem, som för närvarande ha del i Sveriges jord.

(Forts.)

Nu beskrifvas de egenskaper, som denna inspektion skulle ha. I motionen angifves, att en sådan *bostadsinspektion* har en trefaldig uppgift: 1) att utdöma de bostäder, som icke kunna försättas i tillfredsställande sanitärt och sedligt skick, och ersätta dem med bättre, 2) att tillse, att förbättringsmöjliga bostäder småningom anpassas efter lagens föreskrifter, och 3) att likaledes tillse att de sunda bostäderna icke genom snålhet, obefogad sparsamhet och dylikt på nytt förvandlas till osunda.

Så talas det om, hur ett rum blir osundt, bl. a. genom att det icke ventileras ordentligt. Men det är väl klart, att, om det skall bli en obligatorisk och effektiv inspektion, så måste det vara en inspektör nästan för hvarje bostad. Ty familjerna förstå nog att öppna spjället, när inspektören kommer, men stänga det, när han ger sig i väg, och så blir det osundt inom kort, hvaraf inspektionens verkan bortfaller. Jag tar denna fråga allvarligt, och kammaren må gärna såsom utskottet här stå enig med undantag af mig, men jag är så djärf, att jag ändå kommer att begära votering för att se, om jag står aldeles ensam i min åsikt, och jag kommer att yrka afslag på utskottets framställning.

Om det icke vore så långt fram på kvällen, så skulle mycket mera kunna tilläggas i denna fråga, men nu är det icke värdt att uppehålla tiden, och jag plär ju inte heller vara långsam, då jag någon gång har ordet. Men om denna skrivelse skickas till Kungl. Maj:t, så skall ju Kungl. Maj:t göra Riksdagen till viljes, det går väl inte för sig annat, och då har man föreskrifvit här, hurudana egenskaper en inspektör skall ha. Polisen duger väl inte, han skulle ju kunna skrämma folket alltför mycket, men det blir kanhända en provinsialläkare eller annan läkare. Men dessutom säges det, att inspektören måste vara byggnadskunnig, d. v. s. det skall vara en byggmästare, och han skall väl föreskrifva, hurudana byggnaderna skola vara, som husägarne skola uppföra. Dessa skola sålunda komma under det tvånget. Jag skulle vilja tillråda utskottet att göra en resa på landet. Där skulle de få se, hvilken ofantlig uppfinningsförmåga det finns på byggnadsområdet och det utan inspektör, och jag tror, att det kommer att fortgå ännu mer än hittills. Hvar och en, som uppför en ny byggnad, nog anpassar han den efter det bästa, som han sett på andra hus, och om han ser brister på dem, så söker han så mycket som möjligt afhjälpa dessa brister. Hans hus blir då alltid bättre än ett, som är uppfördt några år förut, och så kommer det väl att fortgå. Så är det åtminstone i min hembygd.

Äfven den som varit jordbrukare i all sin tid, har ju fått syssla något med byggnader af olika slag. Alltid blir det för-

bättringar och jag kan försäkra, att så snart någon på landsbygden börjar förse sin gård med större eller mindre tidsenliga och bra byggnader, så sprider detta sig. Efter det kan grannen knappast behålla sina gamla hus, utan han måste göra dem ordentliga, förr än han för sin del tänkt sig, och detta bara för att grannen fått det bättre. Det är alldeles, som när en människa fått en ny rock, så skall den andre så hastigt som möjligt skaffa sig en lika bra om ej bättre, ty han har icke sett bristerna på sin gamla rock så tydligt, innan han fick se sin grannes nya rock. Och på samma sätt är det i fråga om dessa byggnader.

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

Herr talman, jag ber att få yrka afslag på utskottets enhälliga hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Ericsson* i Ofvanmyra, *Nilsson* i Skärhus, *Månsson*, *Mallmin* och *Johanson* i Mossebo.

Vidare yttrade:

Herr Kjellberg: Herr talman! För det första ber jag att få fästa uppmärksamheten därpå, att den ärade talaren på skaraborgsbänken nu hufvudsakligen vändt sig emot motionen, när han utöfvat sin kritik. Han har, så vidt jag kan förstå, riktat mängden af sina anmärkningar däremot, att bostadsinspektionen skulle införas på landet. Detta har nu, som bekant, utskottet afstyrkt. Utskottet har för sin del alldeles från början afstått från att tillstyrka motionen i fråga om den rena landsbygden och det af många skäl, som jag icke behöfver närmare gå in på. Det är ju klart, att man vid införandet af en sådan ny institution bör från början begränsa den till vissa begränsade områden, för att sedan erfarenheten visat, hur den verkat, till äfventyrs därifrån sedan föra den ut öfver vidare områden. Hela den kritik, som herr Carl Persson framlagt, har sålunda mycket litet vändt sig mot utskottets utlåtande, utan så godt som utslutande vändt sig mot motionären och hans förslag att införa bostadsinspektion på landet.

Nu är det en betydlig skillnad mellan motionens kläm — hvilket herr Carl Persson icke framhöll — och utskottets. Motionären föreslår utredning om bostadsinspektion öfver hela riket, under det att utskottet har föreslagit, att en dylik skulle omfatta endast städer, köpingar, municipalsambällen och andra tätbefolkade fabriks- och industrisambällen på landet. När nu herr Carl Persson talade om landsbygden, så talade han vidare om hur de enskilda husägare hade det, som själfva bo i sina hus jämte en eller annan tjänare. Det kan naturligtvis aldrig bli tal om att införa inspektion för dessa slag af bostäder. Det är klart, att i sitt eget hus får livar och en bo som han vill. Hvad motionären syftar på däremot är sådana bostäder, där det är fråga om å

Ang. obligatorisk bostadsinspektion. ena sidan hyresvärdar och å andra sidan hyresgäster eller å ena sidan arbetsgifvare och å den andra arbetare, och på dessa ställen vill han genom vissa organ skaffa bättre bostadsförhållanden.

(Forts.)

Det må nu vara, att förhållandena äro goda i Skaraborgs län, och att den där »smittan», som herr Carl Persson talade om, grasserar där. Det är dock en »epidemi», som icke låtit så mycket höra af sig, men som vi nog alla skulle önska se utbredd öfver hela vårt land. Den, som icke blott läst de årsberättelser, som i motionen och i utskottsutlåtandet citerats, utan som verkligen följer med läkarnes rapporter från de tjänsteresor, som de företaga på statens bekostnad för hämmande af smittosamma sjukdomar, han finner där gång på gång, huru rent eländigt exempelvis våra stutare och andra jordbruksarbetare bo. Och jag har inte sett i någon rapport från läkarnas kamp mot smittan, att de träffat på den trefliga »epidemi», som herr Carl Persson påstod sprider sig från gård till gård och från egendom till egendom i form af förbättrade bostäder, ej heller har förmärkts någon »epidemisk» sträfvan hos arbetsgifvarne att vid dylika förhållanden bygga bättre bostäder. Nej, dessa rapporter tala ett helt annat språk. Men trots att utskottet måste erkänna de bedräffigheter, som finnas i fråga om bostadsförhållandena på landet, just då det gäller arbetare kontra arbetsgifvare, så har utskottet ansett sig böra afstå från att ens tala om att införa denna bostadsinspektion på den rena landsbygden.

Dessutom är att märka, att denna inspektion, där den enligt utskottets mening bör införas, nämligen i städer och andra tät bebyggda orter, det naturligtvis i första hand blir såsom rådgifvande institution, hvilken skall lära folk, huru de skola sköta sina bostäder. Nu kan man ju skratta och säga, att det inte behöfs. Jo, det behöfs, äfven om inspektören inte får tränga in hos den enskilde, där han bor i eget hus och där icke byggnadsstadgan tillämpas eller öfver hufvud taget några bestämmelser finnas stipulerade, ty det har gång på gång konstaterats, hur innerligen väl — både i städer och på landsbygden — en sådan rådgifvande institution behöfves för att lära folk, hur de skola göra det bästa möjliga af sina bostäder. Det kan hända, att herr Carl Persson anser det vara öfverflödigt med en sådan rådgifvande institution, men jag vill då berättas, att i Sörmland på vissa orter redan anställts så kallade hemkonsulenter, som ha till uppgift att i de enskilda hemmen lära människorna att af de mer eller mindre olämpliga bostäder, de bebo, göra det bästa möjliga. Vi veta visserligen, att enligt hälsovårdsstadgans 13 § kommunalnämnd på landet har rätt att ingripa i fråga om bostadsförhållanden, men det är endast under alldeles särskilda förhållanden, och man har i alla fall icke så mycket att hoppas på den vägen.

Herr Carl Perssons kritik har, som sagdt, hela tiden med skärpa vänt sig mot motionen och mycket litet mot utskottets

utlåtande, och jag tar mig friheten framhålla, att just på de tätt bebyggda orter, dit folk, som herr Carl Persson sade, flytta ut från städerna för att få mera sol och luft, många gånger råda bedröfliga bostadsförhållanden, så att det sannerligen mer än väl behöfves, att en sådan inspektion införes i dessa uppväxande municipal- och industrisamhällen öfver hela riket. Jag får verkligen säga, att jag förvånar mig öfver det resultat, som herr Carl Persson kom till, jag menar, att hans vidlyftiga resonemang ledde honom till att yrka afslag på *utskottets* hemställan. Det hade varit mera förklarligt, om han till sist vändt sig mot *motionens* kläm, men afstått från yrkande, därför att han icke har något intresse för, huru bostadsförhållanden ordnas i städer och municipalsamhällen, utan endast vill »skydda» landsbygdens invånare från denna inspektion.

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

Jag tror sålunda, att hvar och en, som läst utskottets betänkande, och som anser, att bostadsfrågan är en mycket viktig fråga, och att vi måste göra allt hvad vi kunna för att på olika vägar komma till bättre förhållanden på detta område, måste erkänna behofvet af en utredning angående införandet af bostadsinspektion inom tätt bebyggda samhällen i vårt land. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Tengdahl* instämde häruti.

Herr Wallin: Herr talman, mina herrar! Efter det anförande, som utskottets ordförande här hållit i denna fråga, skall jag inskränka mig till att i hufvudsak ange orsakerna till att jag väckt denna motion.

Jag skall be herr Carl Persson i Stallerhult vara öfvertygad om, att det icke är någon lust för nyhetsmakeri, som gjort, att jag framkommit med motionen i fråga, utan det är den erfarenhet, som jag gjort under en mångårig vistelse i utkanten af storstaden. Om man följer med utvecklingen i städerna och ser, huru det fattigaste folket flyttar ut från städerna och bosätter sig på landsbygden, och hvilka bostäder de där få nöja sig med, ser, huru maktlösa myndigheterna stå, när det gäller att få ordnade förhållanden på dessa fattiga platser, ser, huru litet fattigvårdsmyndigheterna och de kommunala myndigheterna göra och kunna göra i detta afseende, när man är efter år ser sådana saker, måste man fråga sig: finns ingen möjlighet att kunna ordna det på ett mer tillfredsställande sätt? Det är denna erfarenhet, som gjort, att jag sökt på den väg, jag här föreslagit, komma till bättre resultat på ifrågavarande område. Att jag har vändt mig till provinsialläkarnes berättelser här för att söka stöd för min motivering, faller ju af sig själf, då jag anser, att provinsialläkarne, som på grund af sin verksamhet ha den bästa möjligheten att kunna komma i beröring med det fattiga folket och lära känna

Ang. obligato-
risk bostads-
inspektion.
(Forts).

dess förhållanden, skulle vara de mest kompetenta att lämna upplysningar om bostadsförhållandena, hurudana de äro och hurudana de böra vara. Jag har då gått igenom provinsialläkarnes berättelser för endast två år, och har för denna korta tid lyckats göra denna lilla nätta samling, som jag citerat i min motion. Jag skall också be att få nämna, att sedan jag framkommit med denna motion, träffade jag en prästman från landsbygden, som uttalade sitt tack till mig för att jag väckt motionen. Han skildrade äfven från sitt verksamhetsområde några fall, minst lika upprörande som de, jag anfört i min motion. Han berättade, hur han en gång skulle ut för att döpa ett barn, och när han kom fram till stutarebyggnaden, fann han, att huset var så dåligt byggt, att det regnade och snöade in i det rum, där den stackars kvinnan vistades. Han framlade en hel del sådana upprörande fall och förmenade, att myndigheterna äro maktlösa mot sådana förhållanden.

Nu gör herr Carl Persson sig litet lustig öfver en del uttalanden af provinsialläkare. Det är ju naturligt, att när man söker citera ett uttalande af provinsialläkare, om man vill ha något stöd af detsamma icke utesluter något utan söker — åtminstone har jag i detta fall gjort det — få med allt, hvad vederbörande läkare sagt beträffande bostadsförhållandena. Då har naturligtvis en del kommit med, som kanske icke varit så alldeles under alla förhållanden nödvändigt för motionen, men jag har ändå velat taga med allt för att icke behöfva ur sitt sammanhang lösrycka en sats, såsom herr Carl Persson gjorde, när han nyss citerade ett uttalande. Det var ett uttalande från Kristianstads län, som herr Carl Persson citerade och gjorde sig litet lustig öfver, men jag skall ändå tillåta mig att läsa upp hela uttalandet, så att betydelsen af det hela bättre framstår. Det heter nämligen: »Den i närheten af några större industriella verk härskande öfverbefolkningen har till det mesta försvunnit genom uppförande af arbetarebostäder och egnahemsanläggningar. Däremot kvarstår hos icke alls obemedlade trångboddhet, orsakad af den särdeles vanliga plägseden, att under den kalla årstiden hela hushållet sammanpackar sig i ett rum, som vanligen uppvärms med sluten järnugn och ofta saknar ventiler och som hos den fattige icke sällan äfven tjänar till kök. *Lyckligtvis utmärka sig de äldre korsvirkeshusen just icke för täta väggar*, utan en viss luftväxling äger i alla fall rum. I motsats härtill ligga i många trakter de manliga tjänarne också under vintern i oeldade rum eller i *stall och ladugårdar*.» Så lyder denne provinsialläkares uttalande. Hade herr Persson i Stallerhult anfört det hela, hade intrycket däraf blifvit ett annat, och i hvarje fall borde han icke funnit anledning att göra sig lustig öfver detsamma.

Så säger herr Carl Persson vidare, att när någon börjar bygga goda bostäder, smittar det så, att andra göra detsamma. Jag har

ett annat exempel, ett exempel på en mycket opraktiskt uppförd byggnad. På sid. 5 heter det i ett uttalande: »Under året har i Jättesta inom Kramfors municipalsamhälle uppbyggt ett nytt hus af trä, som under samma tak rymmer såväl boningshus som ladugård och stall, under hvilka senares golf gödselhögen lär vara belägen, hvilket måste anses allt utom hälsosamt.» Ja, är det så, att det det goda exemplet smittar, så visar erfarenheten, att det dåliga exemplet smittar ännu mer, och det är icke lyckligt för våra bostadsförhållanden, då det visar sig, att man på den senare tiden verkligen kan bygga på sådant sätt. Jag tror, att man med sådana exempel kan påvisa, att det är nödvändigt — och herr Carl Persson kan icke förneka det — att få denna bostadsinspektion. Men då förvånar det mig, att man ej vill vara med om detta enkla försök till en förbättring af förhållandena.

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

I ett annat sammanhang har under innevarande års riksdag behandlats frågan om städernas bostadsförhållanden. I utskottets utlåtande yttrades då något af representanter för landsbygden, som jag, då jag icke har utlåtandet med mig, icke kan ordagrant citera, men tankegången i utskottets utlåtande var denna, att man icke skulle söka att genom lån göra bostäderna alltför bra i städerna, ty då skulle man på så sätt draga landsbygdens befolkning från landet till städerna. Ja, det kunde måhända vara någon reson i detta, om man därmed menade, att man skulle söka förbättra bostäderna på landsbygden och på så sätt få befolkningen att stanna kvar där; men har man med detta åsyftat att göra bostäderna i städerna så utomordentligt dåliga, att vi skulle kunna behålla de dåliga bostäderna på landsbygden, får jag verkligen beklaga den sociala ansvarskänsla, man besitter, när man kan komma med ett sådant resonemang.

Herr Carl Persson vände sig mot min motivering och sade, att jag hufvudsakligen sökt få landsbygden med under denna bostadsinspektion. Jag har icke haft skäl att frågå min uppfattning om, att det är minst lika nödvändigt för landsbygden, att bostadsförhållandena bli ordnade, och att den får en verklig bostadsinspektion, men de praktiska skäl, som utskottet framhållit, nämligen de svårigheter som finnas för att på en gång få inspektionen fullständig, ha gjort, att jag böjt mig för utskottets hemställan, och jag anser, att om man går på den väg, utskottet här föreslagit, och söker så småningom få denna inspektion till stånd inom städer, köpingar, municipalsamhällen samt öfriga tätbefolkade fabriks- och industrisamhällen på landsbygden, har man vunnit afsevärdt mycket därmed och i hvarje fall slagit in på en väg, som leder till bättre ordnande af bostadsförhållandena äfven på landsbygden.

På grund af hvad jag anfört får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

Herr Thyrén: Herr talman, mina herrar! Såsom ledamot af ifrågavarande utskott anhåller jag att med några helt få ord få antyda min uppfattning.

Jag ber då först att få säga, att ehuru jag så uppmärksamt som möjligt åhörde den högt ärade ledamoten på skaraborgsbänken, kunde jag icke bärga mig från det intrycket, att hvad han sade i själfva verket snarare stödde, delvis till och med direkt stödde utskottets yrkande, än det egentligen motsade detsamma. Jag talar nu om utskottets förslag och icke om motionen. Jag kan på det hela taget instämma i de allmänna synpunkter, den ärade talaren drog fram. Hvad resultatet angår, skall man finna, att det i det väsentligaste redan är uttaladt af utskottet på sid. 7 och 8, och vi ha i utskottet stödt oss på i det hela samma grunder, som han kom till, nämligen att det stöter på hvarjehanda *praktiska hinder* att genomföra en dylik bostadsinspektion på landsbygden — alltså emot hvad motionären i sin motion yrkat; och jag ber att få lägga till — hvilket säges på sid. 8 — att vi ansett denna inspektion *mindre behöflig* på landsbygden, enär de människor, som där bo, äfven om de lefva sammanpackade i ett rum och elda i järnkamin, i regeln ha dagligt arbete i sol och luft, i hvarje fall under större delen af året, hvarigenom frågan för dem hygieniskt sedt alls icke har den stora betydelse, som den har för städernas befolkning. Ja, det ha vi sagt: och jag upprepar ännu en gång, att detta sammanfaller till både resultat och motivering i det stora hela med hvad den ärade talaren på skaraborgsbänken anført. Sålunda kunde jag mycket väl ha väntat mig att slutet på hans anförande skulle blifvit ett instämmande i hvad utskottet kommit till. Ty jag kan dock icke tänka mig, att han skulle anse sig hafva bevisat, att i städerna, där människorna arbeta i fabriker och äro sammanpackade efter inneboendesystem, för hvilket ingen annan kontroll finnes än § 13 hälsovårdsstadgan, en kontroll helt beroende på hälsovårdsnämndens energi i det gifna fallet, jag kan, säger jag, icke tänka mig, att han ansett sig hafva visat, att äfven i städerna en inspektion är obehöflig. I detta afseende måste det dock betraktas som ett tidens tecken, att några städer i riket (de finnas uppräknade å sid. 6) börjat gå den vägen. Frågan är, om vi nu böra lämna utvecklingen åt sig själf eller ingripa med den allmänna lagstiftningen. Jag för min del anser det säkrare och lämpligare att ingripa med den allmänna lagstiftningen. Vi böra icke låta det bero på hvarje enskild stads samvetsgrannhet, om den skall skaffa sig bostadsinspektion, eller om den icke skall göra det, utan detta bör såvidt möjligt regleras enhetligt utan att därför lägga för stora bördor å kommun eller enskild.

Jag kan därför knappast tänka mig annat än att den ärade ledamoten på skaraborgsbänken är ense med mig så långt som hit, nämligen att bostadsinspektion icke lämpar sig för lands-

bygden, men är en nödvändig sak för städerna. Finnes någon meningsskiljaktighet oss emellan, så måste den bero på, hvar vi draga gränsen mellan stad och land. Jag kan förstå, att han här skulle kunna ha en annan mening än jag. Jag anser det riktigt, som utskottet gjort, att man med städer jämställer köpingar och municipalsamhällen först och främst men sedan äfven, som det heter i utskottets kläm, öfriga tätbefolkade fabriks- och industrisamhällen på landsbygden. Jag tror nämligen icke, att på det hela taget de af honom anförda praktiska betänkligheterna träffa dessa tätbefolkade industrisamhällen, och jag tror å andra sidan, att det hygieniska behovet är ytterligt stort, just i många af dessa samhällen. Det kan ofta hända, att det uppföres baracker på måfå, där man packar samman det unga folk, som suges till industrisamhällena. På andra ställen är det icke så, utan det är kanske mycket bra. I sådant fall behöfves ingen inspektion. Men äro förhållandena dåliga, så finnes på dessa områden, äfven om människorna lefva på landsbygden, icke den garanti, som ligger i arbetet i sol och luft på den rena landsbygden, utan där få människorna bo sammanpackade i dåliga bostäder och samtidigt ha sitt arbete i verkstäder, där luften är dålig o. s. v. Korteligen: där behöfves verkligen en bostadsinspektion.

Jag anser sålunda, att det är på det hela taget en försiktig väg och en väg, som har många inre skäl för sig, att man söker få fram en bostadsinspektion där den är nödvändig och på samma gång någorlunda praktiskt genomförbar, och detta inträffar enligt mitt förmenande i städer, köpingar, municipalsamhällen samt andra i klämnen omnämnda tätbefolkade samhällen. Jag finner icke, att man därmed riskerar någonting. Jag kan speciellt icke finna, att den rena landsbygdens intressen af *det* skälet trädas för nära eller löpa någon risk, att motionären yttrat sig på ett härifrån afvikande sätt.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr R ä f: Herr talman! Hade det varit så, att motionens kläm gått ut på, att bostadsinspektion skulle införas i Stockholm, Malmö eller någon annan större stad, hade jag allvarligt kunnat tänka på att rösta för motionen. Men när det heter, att vi skola ha sådan inspektion i köpingar, municipalsamhällen samt öfriga tätbefolkade fabriks- och industrisamhällen på landsbygden, ställer sig saken annorlunda.

Jag tänker på de samhällen af detta slag, som ligga t. ex. i min valkrets, och tror, att deras innebyggare skulle känna sig generade, ifall de finge veta, att deras representant haft en så dålig tanke om dem, som bo och vistas inom dessa samhällen, att de icke kunna hålla rent och i hygieniskt afseende tillfredsställande. Jag tänker mig Huskvarna, Nässjö och Norrahammar

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

Ang. obligatorisk bostadsinspektion. eller andra fabrikkssamhällen i trakten. Jag har besökt de flesta af dessa platser, varit inne på många ställen och tycker, att det var mycket ordentligt och trefligt öfverallt. Jag tror, som sagdt är, att man skulle bli rent af förlägen, litet hvarstädes där, om man finge höra, att man skulle få en bostadsinspektion på halsen.

(Forts.)

Jag tar mig alltså friheten att instämma i herr Carl Perssons afslagsyrkande.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! I anledning af hvad den siste talaren sade, tycks inspektionen vara alldeles onödig i hans valkrets. Men om han varit utom sin valkrets i andra liknande samhällen, skulle han helt visst få en annan erfarenhet än den, han fått af Huskvarna och Norrahammar. Jag har haft tillfälle att arbeta på en af de platser, som motionären angifver — det var ett industrisamhälle — och de skildringar, som jag skulle kunna göra af de osunda bostadsförhållandena på denna plats, skulle helt visst vara af beskaffenhet, att jag tror, att nätt opp ingen skulle vilja motsätta sig utskottets hemställan, hvadan jag tror, att de argument, han hämtat från den valkrets, i hvilken han är bosatt, icke hålla streck. Är det bra ställdt, så behöfver icke bostadsinspektionen ingripa. En bostadsinspektion bör därför finnas; — har den intet att uträtta, så är ju saken klar.

Beträffande stockholmsförhållanden så finnes ju redan bostadsinspektion.

Herr Räf: Herr talman! Jag tror, att hvar och en bör tänka efter, huru förhållandena gestalta sig i hvars och ens valkrets, tänka efter, hur det förhåller sig i de olika köpingarna och municipalsamhällena samt rösta därefter och icke låta hänföra sig af blå dunster.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag är för min del icke öfvertygad af de skäl, som herr Räf anförde, då han nämnde, att hans valmän skulle bli förlägna, om han röstade för detta förslag, ty de ha så många gånger haft anledning till den saken för herr Räfs skull. Jag tror därför, att herr Räf mycket väl kan rösta för saken.

Herr Persson i Stallerhult: Sedan motionären nu yttrat sig, finner jag visserligen, att han icke gjorde något yrkande om bifall till sin motion, utan förklarade sig tillfredsställd med utskottets hemställan. Men i alla fall gick ju hans yrkande ut på, att man skulle taga detta att *börja med*, och det sade ju jag också, att detta är början, och sedan kommer turen till landet. Utskottet säger detsamma. Sedan utskottet yttrat en del saker, säger det

nämligen: »Nu anförda skäl synas utskottet tala för att den egentliga landsbygden för *det närvarande* bör uteslutas från den ifrågasatta åtgärden» o. s. v. »För *det närvarande*», heter det, och sålunda är det klart att, när man tillhör landet, det är rätta tiden att nu yttra sig om denna sak.

Motionären berättade om en statare, huru illa han bodde, då prästen skulle ha en ämbetsförrättning i hans hem. Men detta skulle icke kunna blifva afhjälpt med det föreliggande förslaget. Sålunda skulle de svåraste fallen icke kunna afhjälpas med utskottets förslag, utan de förslag, som afsåge de svåraste fallen, skulle följa härnäst. Och detta är motionären tillfredsställd med.

Hvad beträffar städer, köpingar och municipalsamhällen, så är det alldeles gifvet, att de genom de resurser, de ha, genom sina förtroendemän och sina hälsovårdsnämder skulle kunna öfva en sådan tillsyn, att icke heller bostadsinspektion skulle behöfva fattas, för så vidt hvar och en gjorde sin plikt. Det talas om, att 5 eller 6 städer redan skulle ha infört den husinspektion, som det här är meningen att införa på alla de ställen, som omtalas i utskottets kläm. Jag hemställer till kammaren, huruvida i dessa städer, köpingar, municipalsamhällen och stationssamhällen, som äro tätt bebyggda, det verkligen kräfvades inspektion. Det är väl icke så många — såvidt jag känner förhållandena — som bygga hus endast för sig själfva och sina familjer, utan de bygga hus hufvudsakligen för uthyrning, och då äro ju hyresgästerna de bästa inspektörerna, ty få de icke sådana lägenheter, som de önska, så gå de sin väg huset förbi och taga in i ett annat hus, som lämpar sig för dem, och på detta sätt blir det tillräckligt med inspektörer. De flesta, som bygga hus, bygga dem, som sagdt, för uthyrning och begagna endast en ringa del af sina hus för egen del. Det är naturligt, att om hvad utskottet föreslagit endast skulle tillämpas att börja med på sådana platser, där behofvet af inspektion icke har någon större betydelse, så skulle en sådan inspektion snart komma att införas, där behofvet däraf är större.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan och motionen.

Herr Kjellberg: Herr talman! Jag får lof att säga, att jag fortfarande icke kan följa med herr Carl Perssons resonemang. Nu låter det på honom, som om det vore bäst att först föreslå bostadsinspektion på landet, där förhållandena skulle vara sämst, och sedan fortsätta med att införa en sådan i städer och municipalsamhällen. Men meningen är här att få fram en princip, att på en väg, som icke är försökt, få fram rättelser i de betänkliga bostadsförhållanden, som råda på många ställen.

Nu säger herr Carl Persson, att hyresgästen är den bästa inspektören, ty om han icke trivdes, så går han sin väg. Detta visar, huru litet herr Persson har reda på bostadsförhållandena

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

inom tätt bebyggda samhällen. Om det vore så ställt för hyresgästen, att han i sådana förhållanden endast hade att gå, så skulle det icke vara så svårt att ordna de månganstädade eländiga bostadsförhållandena. Men det är, emedan hyresgästen icke vet, hvart han skall taga vägen, som så stora svårigheter uppstå för honom att finna sig till rätta i förhållandena. På samma sätt sade herr Carl Persson nyss, att om arbetarna på landet icke finna sig i de bostäder de erhållit, så gå de sin väg. Jag tror, att förhållandet icke är sådant, utan jag tror, att de oftast af den ena eller andra anledningen nödgas bo kvar i dessa eländiga bostäder, som vi icke behöfva undersöka mycket för att se, huru förskräckligt, ytterst otillfredsställande de äro från hälsovårdssynpunkt. Jag instämmer till fullo med herr Thyren, som yttrade, att konsekvensen af herr Carl Perssons anförande borde varit ett yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Ett annat uttalande gjordes här i sådan form, att det föreföll, som om den, som framställde det, skulle kunnat gå med på utskottets hemställan, om denna erhållit följande förändrade formulering: »att Andra kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t ville låta utreda möjligheterna af att inom städer, köpingar, municipalsamhällen samt öfriga tätbefolkade fabriks- och industrisamhällen på landsbygden med undantag af dem, som finnas inom herr Räfs valkrets» o. s. v. Jag vet dock icke, om ett sådant yrkande kan framställas och tror knappast, att det skulle vara möjligt att få en sammanjämkning till stånd på den linjen.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Med anledning af herr Räfs tal om blå dunster ber jag att få säga, att han icke behöfver gå utom sin valkrets för att finna, att det icke är så ypperligt, duktigt och bra ställt med bostäderna, som han förklarar. Det heter nämligen i provinsialläkarens berättelse från Jönköpings län 1906 om Gislaved följande: »Arbetarebostäderna härstädes, hvilka liksom sistnämnda skola (Gislaveds skola) ligga utom municipalsamhällets område, voro tämligen förfallna, uthusen alldeles upprutna och fallfärdiga, afträdena osnygga, en större arbetarebostad hade blott en ingång till öfre våningen, och genom hela längden af denna gick en korridor, hvarför det klagades, att byggnaden var kall och eldfarlig.» Han behöfver icke gå utom sin valkrets för att finna, att det icke är så väl beställt med dessa förhållanden, som han förklarar. För öfrigt slår han fast, att provinsialläkarens berättelser blott äro blå dunster precis som om hans egna uttalanden skulle vara något annat. Tomma påståenden bara!

Herr Räf: Herr talman! Det är med denna herr Perssons uppgift som med så många andra uppgifter från det hållet —

den håller icke streck, ty Gislaved ligger icke inom min val-
krets.

Ang. obligato-
risk bostads-
inspektion.

(Forts.)

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Jag erkänner, att jag gjorde mig skyldig till en felsägning, då jag råkade säga valkrets, jag menade hembygd. Herr Räfs hembygd är ju Småland, och det är ju icke så stor skillnad.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Man har från visst håll sökt göra gällande, att den här frågan skulle vara ganska oskyldig, därför att det blott gäller att införa bostadsinspektion på vissa områden, där den särskildt är af behovet påkallad. Det är emellertid icke denna synvinkel, man bör lägga på saken, utan frågan är, att staten nu skall taga första steget att anordna en sådan inspektion. Det är en stor principfråga, som vi här debattera, och det är såsom sådan vi böra se den. Ur den synpunkten kan man icke affärda frågan med godtköpsreplik af det slag, som vi fått höra på slutet af diskussionen.

Hvar och en måste erkänna, att bostadsförhållandena allt mera förbättrats. Det förefaller mig då ganska egendomligt, att man med detta för ögonen kan finna sig ha anledning att påkalla bostadsinspektion, hvilken skall omfatta alla, som äga flera bostadslägenheter, än de själfva behöfva använda. Jag vet icke, hvart man vill komma med denna inspektion. Antag, att en inspektör vid besikten af en miserabel lägenhet säger, att hyresgästen icke får bo där, utan att värden skall sätta den i visst påyrkad skick. Skall detta leda till resultat? Om den person, som äger bostaden, icke har råd att förbättra den, då har väl hyresgästen ingenting annat att göra, därest han icke kan godkänna lägenheten, än att han får flytta. Men det kan han ju också göra, äfven om det icke finns någon inspektion. Det ligger i hyresvärdens eget intresse att såvidt möjligt försätta den uthyrda lägenheten i sådant skick, att hyresgästen kan bo där, och därför anser jag inspektionen öfverflödig.

Jag kan sålunda icke se, att denna inspektion har det praktiska värde, som man velat göra gällande, att den har, här under diskussionen. Och jag vill först och sist påpeka, att det är en principfråga, som vi stå inför, och att vi få vara beredda att taga konsekvenserna af de principer vi här slå in på.

Herr Thorsson: Herr talman! Den senaste talaren ville fastslå, att denna fråga är en stor principfråga, och att vi borde taga den på fullaste allvar. Jag skall taga den ärade talaren på orden. Han sade, att den, som äger flera bostäder, än han själf behöfver använda, och därför hyr ut dem, har ett visst lefvande intresse af att iståndsätta dessa bostäder så godt sig göra låter. Ja, detta kan vara sant i vissa fall, men icke i vissa andra. En person, som

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

hyr ut bostäder för att förtjäna på dem, rättar sig efter tillgången och efterfrågan på bostadslägenheter och därefter sköter han om dem. Men det finnes en annan grupp bostadsägare, beträffande hvilka jag för min del tror, att det kan vara högst nödvändigt, att de erhålla litet inspektion. Det är en mångfald af arbetare, som för en del af sitt arbete få bostad i ersättning. Dessa äro af vissa bestämda aftal och för öfrigt af sin sociala ställning så bundna vid arbetsplatsen, att de icke kunna utveckla den rörelsefrihet, som är nödvändig, för att de skulle kunna byta bostad, när de anse det för dem lämpligt. Då är det väl samhällets plikt och skyldighet att sörja för, att dessa samhällets sämst ställda medlemmar erhålla det stöd, som bostadsinspektionen kan skänka dem. Det är en allvarlig fråga, herr Olsson i Broberg! Det är en fråga, som man icke kan slå bort med några godtköpsfraser — ifall jag får begagna det uttrycket — om att den som äger ett hus får lof att handskas med det huru som helst, när han hyr ut det. Detta är en viktig principfråga, och jag tycker, att det rent af skulle kläda Riksdagen, om den löste denna bostadsinspektion på ett ändamålsenligt sätt, hvilket Riksdagen skulle göra genom att bifalla det yrkande, som utskottet här framställt.

Jag tycker verkligen, att för de många arbetarbarns skull, hvilka växa upp i trånga och osunda bostäder, bör denna inspektion inrättas. Det hör till den allmänna folkhushållningen att sörja för, att folk får ordentliga bostäder.

Det är förvisso en synnerligen viktig angelägenhet, som Andra kammaren nu har att afgöra, och ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag har fattat frågan på fullaste allvar, därför tillät jag mig att påpeka de synpunkter, som jag framhöll. Då herr Thorsson sade, att det skulle kläda mig, om jag fattade frågans innebörd, så vill jag säga, att det skulle kläda herr Thorsson, om han verkligen kunde ställa i utsikt, att man skulle ernå ett praktiskt resultat af den inspektion, som han förordat. Jag vågar gentemot honom hysa den uppfattningen, att man icke har att vänta något sådant praktiskt resultat, utan att det enda, som man med en sådan här inspektion åstadkommer, är en hel del olägenheter i stället för den trefnad, som man åsyftar.

Nu har herr Thorsson talat om människor, som äro bundna genom aftal vid sina bostäder, och att de icke kunna lösas från dessa sina aftal. Men det veta vi ju alla, att snart är ingen bunden af aftal. Herr Thorsson med flera ha dragit försorg om, att ingen skall vara bunden af aftal, så att de gälla ju icke längre, äfven om sådana afslutats.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag vill blott säga, att det icke är jag och mina partivänner, som bidragit till att aftalen icke hållas i helgd, utan det var herr Olssons i Broberg partivänner, som 1908 slog in på den principen.

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen enligt de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 91 ja, men 95 nej; och hade kammaren alltså afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 15.

Till afgörande förelåg nu Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 44, angående en inom kammaren väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 197, hade herr Johansson i Stockholm m. fl. hemställt, att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående förutsättningarna för tillgodogörande inom landet af befintliga malmtillgångar, så att exporten af malm kunde i görligaste utsträckning ersättas med förädlade varor, samt att, om utredningen därtill gafve anledning, Kungl. Maj:t ville förelägga Riksdagen förslag om huru staten antingen själf eller gemensamt med andra intressenter skulle kunna på lämpligt sätt upptaga verksamhet med förädling af inom landet befintliga järnmalmer.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren måtte för sin del besluta,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

utredning angående förutsättningarna för tillgodogörande inom landet af befintliga malmtillgångar, så att exporten af malm kunde i görligaste utsträckning ersättas med förädlade varor; samt att, om utredningen därtill gafve anledning, förelägga Riksdagen förslag, om huru staten antingen själf eller gemensamt med andra intressenter skulle kunna på lämpligt sätt upptaga verksamhet med förädling af inom landet befintliga järnmalmer.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Lundgren i Göteborg: Herr talman! Den förevarande motionen berör en i nationalekonomiskt hänseende så viktig fråga, att den ju icke kan annat än väcka uppmärksamhet. Personligen är jag af den åsikten, att järntillverkningen inom vårt land kommer att gå en lysande framtid till mötes. Jag tror, att vi redan nu både ekonomiskt och konkurrensdugligt skulle kunna inrätta järnverk med reducering af malmen med kol. Om inrättningarna byggdes fullt modernt och transporten af malmen och kolen försigginge med nutidens bästa transportmedel, skulle det kunna transporteras malm och kol lika billigt som vid en hel del stora järnverk både i England och Tyskland.

Emellertid har motionären nu närmast tänkt sig reduktion på elektrisk väg. Och det vore ju lyckligt, om vi på den vägen skulle komma fram till ett ekonomiskt fullt tillfredsställande resultat. Det kan ju icke annat än glädja såväl mig som, jag förmodar, kammarens öfriga ledamöter och hvarje fosterlandsvän, att man kan hysa sådana berättigade förhoppningar på järntillverkningen i vårt land.

Med anledning däraf skulle det ju glädja mig ofantligt, om jag kunde till alla delar instämma med motionären och yrka bifall till utskottets hemställan. Men, herr talman, mina herrar, då utskottet i sin hemställan vill, att staten skall uppträda som industriidkare och taga hand om denna järntillverkning, måste jag tyvärr yrka afslag på utskottets hemställan.

Friherre Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren framställde ett yrkande, som jag näpeiligen hade väntat, att han skulle göra. Han yrkade nämligen afslag å utskottets hemställan *i dess helhet*. Men med den motivering, som han hade och som endast syftade på sista punkten, kunde man hafva antagit, att han allenast skulle hafva yrkat afslag å denna punkt. Då han emellertid icke gjorde detta, utan yrkade afslag å utskottets hela hemställan, föranleddes jag att nu begära ordet.

Mina herrar! Den föreliggande frågan är, såsom den föregående talaren sade, en synnerligen stor nationalekonomisk fråga. Om man tänker på, huru statsmakterna behandlat den viktiga järnhandteringen under äldre tider, med hvilken omsorg man då

ägnade sig åt densamma, uppmuntrade, där det behöfde uppmuntras, inskred, där det behöfde inskridas, och själf utöfvade verksamheten, där den behöfde vägledas, men när vi, å andra sidan, sett, huru under förra århundradet statsmakterna försummat järnhandteringen — ända till 1855 var järnexport och ända till 1857 malmexport förbjuden i Sverige, emedan man afsåg, att malmen borde förädlas inom landet, men sedan släpptes allting löst. Slutligen finna vi att man nu återigen börjar upptaga den gamla tanken, att tiden är inne att åstadkomma järnförädling inom landet, bevara våra naturtillgångar, så mycket vi kunna, åt oss själfva och föra fram förädlade produkter till export, *då*, mina herrar — när landet ligger på det sättet — synes det mig, att om det borde vara någon, som skulle inskrida och verkligen söka att få fram det bästa möjliga, är det *svenska staten*. Bör någon tillse denna närings blomstring och bör någon gå i spetsen, så är det väl *staten*, som bör göra det. Och, låt mig säga, mina herrar, att om man i allmänhet skulle kunna fälla ett sådant omdöme, så är det *nu*.

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

I det nuvarande läget i fråga om järnhandteringen är detta så mycket viktigare. Herrarne veta ju nämligen, att järnhandteringen i vårt land befinner sig i ett synnerligen kritiskt läge. Det har varit så, att alla tekniska uppfinningar hafva så att säga sänkt värdet å den svenska malmen — så har det blifvit till följd af den basiska bessememetoden, och så har det vidare blifvit genom martinmetoden. Det ser slutligen ut, som om den elektriska framställningen af järn äfven skulle bidraga att sänka värdet af vår svenska malm på marknaden, därför att fosforhaltiga och svafvellhaltiga malmer därigenom kunna utnyttjas på ett mycket gynnsammare sätt än förut. Men när läget alltså blifvit kritiskt, synes det, som om en ny uppfinning framkommit, nämligen att kunna med torf framställa järn, hvarigenom reduktionsmedlet blir billigare än med träkol — och hädanefter kanske torfjärn kan komma att täfla med koksjärnet, på världsmarknaden. Det yppar sig alltså möjligheter att ånyo vinna terräng för det svenska järnet. Bör ej staten begagna sig däraf?

Den föregående ärade talaren gjorde vissa framställningar gentemot hvad en mängd andra auktoriteter sagt. Han sade nämligen, att vi kunna redan nu importera koks och med våra malmer få en exportindustri. Nej, säga andra och visa det med kalkyler: detta är omöjligt. På den punkt, som den ärade talaren framförde, råder alltså fullständig oklarhet. Men i en så viktig näring som järnhandteringen, när det gäller vårt ekonomiska lif, borde vi icke då söka sprida klarhet i problemet fortast möjligt? Skola vi låta norrmännen och canadensarna, hvilkas regeringar vidtagit utredningar i frågan, framlägga sina resultat och kosta på pengar till byggande af järnverk, men vi skola stå i akterhand och ej bry oss om detta? Nej, jag tror, att, om

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

vårt svenska samhälle skall bibehålla och eröfra plats på världsmarknaden, gäller det för oss att *nu* inskrida.

Så menar jag, att nog bör man väl kunna gå med på hvad utskottet säger i första delen, när det gäller utredning af denna synnerligen viktiga fråga.

Hvad säges då i andra punkten? Vi säga icke alls, såsom den föregående ärade talaren säger, att staten *skall* anlägga järnverk. Utskottet har icke sagt detta. Utskottet skulle icke ha kunnat stå *enigt* i denna kammare, om utskottet skulle hafva sagt på det viset. Men hvad säger utskottet då? Jo, utskottet säger, att denna fråga är så utomordentligt viktig, att här behöfver det svenska samhället sätta in alla sina krafter på lösningen af frågan. Och detta vill utskottet betyga därigenom, att om förhållandena verkligen kräfva det, bör svenska staten inskrida genom aktieteckning, genom lån eller genom anläggning själf af järnverk; näväl, visar, säger jag, en utredning, en fackmässig utredning behofvet häraf, *då* bör också svenska staten vara beredd att inskrida direkt. Mera säges icke härutinnan. Och vi säga icke mer, än hvad norrmännen sagt, och icke mer, än hvad deras sakkunniga kommitté uttalat. Vi åberopa dess betänkande i detta fall. Jag tror, mina herrar, att det är skäl uti, att denna kammare äfven ville säga så mycket, att vi verkligen äro *beredvilliga* att slå in på denna väg.

Jag vill fråga den föregående ärade talaren, som ägnat så stort intresse åt nationalekonomiska spörsmål: hvad göra vi nu? Jo, vi låta miljonerna rinna ut ur landet, och staten begagnar de uttrinnande miljonerna till att årligen förslösas i budgeten. Vore det icke skäl uti, att dessa miljoner, som nu rinna ut ur landet och komma in och belasta vår budget och årligen där förslösas, att dessa miljoner, säger jag, kapitaliseras uti sådana verk, som gifve afkastning, och således sedan verkligen komme oss till godo? Jag vill fråga honom: är detta icke en, nationalekonomiskt sedt, fullt riktig princip? Jag tror, att alla måste gifva mig rätt i detta fall.

Till sist ber jag, herr talman, att endast få uttala, att kräves det, så skulle staten äfven inträda på detta område. Mer vill jag icke säga. Och jag tror, att efter så långvarig och så ingående behandling, som utskottet ägnat denna fråga, och efter det med så många fackmäns intyg och uttalanden bestyrkta betänkandet, som vi här kommit fram med, borde kammaren kunna bifalla vår hemställan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr *Palme*: Herr talman, mina herrar! Det är utan tvifvel ett ur många synpunkter mycket förledande tal, som den siste ärade talaren här hållit. Men jag tror icke, att det är lämpligt eller nyttigt för oss att gå in på samma åsikter, som han har.

Här har föreslagits en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t skulle låta göra en »utredning angående förutsättningarna för tillgodogörande inom landet af befintliga malmtillgångar» o. s. v. Den utredningen håller, som bekant, redan på att göras. Den utredningen göres på initiativ, tror jag, af dels Kungl. Maj:t, dels järnkontoret. Och den är föremål för ofärlig uppmärksamhet särskildt från våra järnindustriidkares sida.

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

Här föreslås vidare, att, om utredningen därtill gifver anledning, man skulle anmoda Kungl. Maj:t »att förelägga Riksdagen förslag om, huru staten antingen själf eller gemensamt med andra intressenter må på lämpligt sätt upptaga verksamhet med förädling af inom landet befintliga järnmalmer».

Jag tror icke, att Riksdagen kan finnas villig att vara med om, att staten i detta fall skall upptaga en industriell drift utöfver hvad staten så att säga har blifvit tvungen till beträffande de norrländska grufvorna.

Med allt beaktande utaf de synpunkter, som den siste ärade talaren och utskottet hafva framställt, tror jag emellertid, att det vore lämpligast att icke gå in på hans förslag eller utskottets förslag i detta afseende, utan jag tillåter mig yrka afslag å det samma. Särskildt tror jag icke, att de exempel, som han dragit upp från Norge i detta afseende, äro lämpliga att följa. Jag föreställer mig, att hela den Castbergiska politiken i Norge icke är för oss något eftersträfvansvärdt.

Herr talman, jag anhåller att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Johansson i Stockholm: Herr talman! Här har nu anförts af herr Lundgren i Göteborg att han ansåg denna fråga vara viktig, och att många skäl talade för, att en sådan tillverkning skulle komma till stånd, hvarom jag motionerat och som äfven utskottet gifvit sin tillslutning till. Men på grund där af, att staten omöjligen skulle kunna drifva en sådan verksamhet, ville den ärade talaren icke vara med om förslaget. Jag förstår egentligen icke, huru detta skäl skulle kunna vara afgörande. Redan för närvarande är det ju på det sättet, att staten drifver en hel del industriell verksamhet. Vi hafva exempelvis post och telegraf, vi hafva järnvägarna och vi hafva en del andra trafikleder, som staten anlagt, och vi hafva slutligen kraftstationer, som vi hålla på att anlägga litet hvarstans. Dessa äro ju statsinstitutioner. Och vi kunna ju äfven säga, att statens meddelägarskap i malmbergsbolagen är ett slags industriell verksamhet. Men icke nog med det. Det pågår för närvarande utredning, huruvida och på hvilka villkor staten skulle kunna öfvertaga hela tobaksindustrien för att inom det området rent af skapa ett monopol och drifva industriell verksamhet. Det synes mig således, som om

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

man för närvarande kommit så långt här i vårt land — och för resten äfven i en del andra länder — att man icke skulle kunna anse detta af herr Lundgren anförda såsom giltigt skäl till att icke ett sådant åtgörande skulle kunna vidtagas, som utskottet i sitt utlåtande tillstyrkt.

Jag tror också, att det är alldeles nödvändigt för staten att slå in på den vägen. Ty de väldiga utgifter, som inom närmaste tiden förestå, ja, de utgifter, som staten för närvarande redan har, äro så stora, att man nödvändigtvis måste se sig om efter ytterligare inkomster på ett eller annat sätt. Man kan då icke gärna tänka sig möjligheten att draga till skatteskrufven hårdare än hvad som redan har gjorts, och äfven om man har en sådan konstnär på området, som vår nuvarande finansminister, tänker jag, att han skulle få ganska svårt vid ett sådant försök. Huru skall man då gå till väga för att få ytterligare inkomster till staten? En af vägarna, och en väg, som icke är att förakta, är väl ändå den, att staten slår sig på industriell verksamhet, hvarifrån den kan hämta för dessa utgifter nödiga inkomster.

Nyligen höll en på det statsekonomiska området framstående man, Isidor Flodström, ett föredrag, hvari han omnämnde en del utgifter, som förestå för staten, och han fick upp dessa utgifter till cirka 80 millioner kronor om året, om de reformer, som stå på dagordningen, komma att blifva lösta. Hvarifrån skall staten taga dessa 80 millioner kronor, då, som sagdt, väl enhvar nödgas känna sig öfvertygad om, att det icke går att ytterligare pressa upp skatterna, utan att man tvärtom väl måste nedskrifva i hvarje fall de indirekta skatterna, som tynga på de oundgängligaste lifsförnödenheterna?

Denna fråga blir svåravgjord, om vi icke kunna besvara den i den riktning, som här föreslagits. Därför kan jag icke förstå, att man af den anledning, som den ärade talaren på göteborgsbanken framhöll, skulle yrka afslag på ett sådant förslag som det föreliggande.

Sedermera kan man ju fråga sig, om staten verkligen skulle kunna få någon inkomst af en sådan tillverkning, som den ifrågavarande. Ja, jag medgifver, att därom kan man ju tvista. Men det är detta, som skall utredas, och det har ju hittills icke föreslagits annat än en utredning. Nu vill jag dock säga, att här förefinnes en hel del utredningar om anläggande af järnverk i vårt land. Och jag har med anledning af den motion, som jag väckt, fått mig tillsänd en utredning om ett järnverk i göteborgstrakten. Det var beräknadt för en mycket stor produktion. Man hade för afsikt att producera 273,750 ton tackjärn för år eller 750 ton på 24 timmar. Denna utredning, som företagits af ett bolag, för hvilket, om jag icke misstager mig, generalkonsul Persson stod i spetsen, och som hade till ändamål att idka koksjärntillverkning, visar, att man redan med koksjärntillverkning

skulle kunna hafva utsikt att konkurrera med utlandet. Men sedan den tiden — det var, om jag icke misstager mig år 1908 — har i hvarje fall den elektriska smältningsmetoden afsevärdt utvecklats, och jag tror, att man vågar påstå, att framtidsutsikterna för en tillverkning af järn medelst elektricitet som smältkraft äro tämligen stora. Gifvetvis nödgas man ju fråga sig, om den elektriska kraften verkligen kan lämnas till sådant pris, att det finnes utsikt att kunna konkurrera med tillverkningen af kokstackjärn. Men frågan är viktig, äfven om man endast kan konkurrera med tillverkningen af träkolstackjärn, och jag är säker på att det skall lyckas. Ty det föreligger utredningar, som tydligt visa, att det går att spara omkring 10 à 12 kronor pr ton i tillverkningskostnad, så att det lär inom fackmannakretsar icke föreligga något tvifvel om, att icke elektriska smältningsmetoden är fördelaktigare.

Sedan skulle det också kunna vara möjligt att i en närmare utredning af saken påvisa, att den elektriska kraften vid stora kraftkällor skulle kunna ställa sig så billig, att det vore möjligt att konkurrera med engelsmännens billiga kokstackjärn. Nu är det emellertid i hvare fall en annan synpunkt här, som kan vara en stor anledning till, att staten ingriper såsom tillverkare. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att af järnverken i mellersta Sverige det icke är mer än fem stycken, som hafva möjlighet att anlägga elektriska smältverk, beroende därpå att de öfriga sakna kraft. Dessa verk äro Uddeholms bolag, Bofors bolag, Kopparbergs bolag, möjligen Hornsdals verk samt Avesta järnverk, äfvensom slutligen Sandviken. Men jag är icke säker på, att Sandviken har sådan möjlighet, beroende på att det pågår process mellan bolaget och staten om det stora vattenfall, som bolaget inköpt. Alla öfriga järnverk hafva icke egen tillgång, åtminstone icke inom nära gränser, till en tillräckligt stor kraftkälla för anläggande af verk för elektrisk smältning af malm. Dessa järnbruk skulle således komma i beroende af de bruk, som kunna anlägga elektriska smältverk, och det skulle säkerligen för alla andra sådana verk icke vara synnerligen angenämt att för sin råvara, för sitt halffabrikat vara beroende af att köpa detta hos något af de nämnda verken.

Nu säger kanske någon, att den utvägen ändock står till buds för dem att slå sig ihop och för en gemensam drift anlägga ett verk, där ifrågavarande halffabrikat lämpligen kunde tillverkas. Men den utvägen är säkerligen icke lätt, hvadan svårigheterna för en hel del järnverk äro för närvarande ganska stora. Och det har för öfrigt redan tagit sig uttryck i de sammanträden, som allt emellanåt afhållas af bergsmännen. Professor Odelstjerna, som intresserar sig synnerligen mycket för vårt lands utveckling i fråga om framställning af tackjärn, har framhållit för mig personligen, att vid ett sådant sammanträde redan för-

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

märkts klagomål öfver svårigheten att erhålla de halffabrikat eller råprodukter, hvarom här är fråga.

Således är det många skäl, som tala för att staten ingriper reglerande och ingriper på det sättet, att icke ett fåtal kunna skaffa sig rent af monopol på området. Och det är framförallt ur ekonomisk synpunkt och för att på bästa sätt tillgodogöra sig det malmförråd, som vi trots allt ännu äga, som jag anser att kammaren bör bifalla det af utskottet gjorda yrkandet. Jag ber således att få hemställa om bifall till detsamma.

Häruti instämde herr *Larsson* i Västerås.

Herr *Lundgren* i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Friherre *Palmstierna* framställde den frågan till mig, om jag ansåg, att det var lämpligt, att dessa millioner rulla bort. Jag började emellertid mitt anförande med att klart och tydligt tillkännagifva, att motionen tilltalade mig just på den grund, att den väcker tanken på att tillvarataga de stora nationalekonomiska intressena. Därför att icke staten själf tager hand om denna tillverkning, behöfva väl icke dessa millioner rinna bort, ty de kunna väl tillvaratagas af andra. Och jag har både muntligen och i skrift sagt rörande denna sak, att staten bör träda hjälpande fram genom att t. ex. med billiga lån bisträcka den eller de personer, som vilja anlägga järnverk. Detta är ett sätt, men att staten själf skall uppträda såsom industriidkare och tillverka järn anser jag vara olämpligt.

Vidare frågade herr *Johansson*, hvarför staten icke kunde uppträda såsom industriidkare, och han framdrog telegrafverket och posten, som icke äro några industrier. Men för att taga ett exempel på ett ekonomiskt verk, som staten har i sin hand, vill jag fråga: Hur har den skött järnvägarna? Har det varit någon så lukrativ affär för landet, att det bör mana till efterföljd? Jag tror det icke.

Herr *Johansson* sade vidare, att inkomsten skulle komma landet till godo, om staten drefve sådana industriella verk. Det tviflar jag icke på. Men vare sig den enskilde eller staten drifver dessa affärer, komma penningarna landet till godo, och staten får större medel från de enskilde.

Vidare sade herr *Johansson*, att landet skulle blifva beroende af dessa järnverk. Med anledning däraf ber jag att få säga, att jag ej heller tror, att detta blir förhållandet. Då jag i mitt första anförande yttrade, att jag är fullt öfvertygad om, att de skola få en ganska stor tillverkning, så menade jag naturligtvis icke blott en sådan, som kan tillfredsställa landets behof, utan jag hoppas och är fullkomligt öfvertygad om, att vi skola få en stor järnexport. Vi skola kunna bygga icke allenast våra egna skepp, utan bygga skepp äfven för andra länder, och på sådant sätt

göra våra järnbolag i mycket hög grad inbringande i national-ekonomiskt hänseende.

Här har friherre Palmstierna framhållit, att det endast vore fråga om en utredning. Det besvarades klart och tydligt af hr Palme, hvilken sade, att en utredning pågår, och jag ansåg därför, att denna fråga icke vidare behöfde beröras.

Vidare nämnde friherre Palmstierna i slutet af sitt anförande, att det endast vore fråga om att staten skulle träda hjälpande emellan. Men i slutklämmen säger utskottet klart och tydligt: »förelägga Riksdagen förslag om huru staten antingen själf eller gemensamt med andra intressenter må på lämpligt sätt upptaga verksamheten med förädling af inom landet befintliga järnmalmer». Det kan jag icke tyda på annat sätt, än att staten skulle uppträda såsom industriidkare. Och det var det, som gjorde, att jag yrkade afslag på utskottets hemställan, hvilket jag fortfarande ber att få göra.

Herr Branting: Det har under denna debatt frapperat mig, huru fattiga på skäl motståndarne till utskottets hemställan i själfva verket varit. Den förste talaren hade i sitt första anförande inga skäl alls, och herr Palme anförde gentemot tanken på en statsdrift i detta fall endast en varning mot Castbergs politik i Norge, hvilken varning synes mig vara ett synnerligen malplaceradt hänsyftande på förhållanden, som ju icke ha med våra inre politiska frågor att göra. Herr Castberg är af andra skäl säkerligen impopulär i vida kretsar, men det har icke det minsta att göra med den ställning, som han intager i sitt eget land beträffande frågan om statsdrift eller icke.

De skäl, som äro anförda mot utskottets hemställan, äro således, såvidt jag kan finna, alls inga. Det enda, som jag kunnat finna, är en doktrinär motvilja, att staten skall på något sätt blanda sig in i industriella företag. Dithän har man nu kommit. Medan man förut beskyllde oss socialister för att vara doktrinära, ser man nu, att den skarpaste doktrinismen i ekonomiska ting finnes hos resten af de gamla manchestermännen, och det förundrar mig icke så litet att finna, att det parti, herr Lundgren tillhör, för sådana åsikter till togs. Det står icke i någon harmoni med den åskådning, som fört fram protektionismen och som vill på det skarpaste häfda statens skyldighet att genom ett ingripande reglera förhållandena angående hur medborgarnes ekonomiska lif skall ställa sig.

Nu framhöll herr Lundgren i sitt senare anförande, att staten hade ju alla möjliga andra utvägar, som vore synnerligen rekommendabla, för att uppmuntra denna industri. Staten kunde t. ex., ansåg han, lämna billiga lån. Ja, det är alldeles utmärkt bekvämt för de stora bolag, som eventuellt komma att få dessa lån. Man vill således, att staten skall på detta sätt uppmuntra

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

denna industri, som man väntar sig så mycket utaf och som, ifall allting lyckas, skall kunna gifva en mycket stor afkastning; för den skulle staten vara i viss mån förläggare, och sedan skall staten vara tacksam och glad, om den får igen sina penningar, men ingenting vidare. Det är således den grundsatsen, att på grund af doktrinära fördomar — jag upprepar det — att staten icke på några villkor kan ha med industriella ting att skaffa, till gagn och nytta för samhället, skall man från statens sida undvika att taga något initiativ i den riktning, som här föreslagits.

Det förefaller mig alldeles orimligt, att man skall möta denna motion med dylika argument. Om man hade mött den med de invändningarna, att saken ännu icke vore tillräckligt mogen eller tillräckligt utvecklade eller att hvarje förutsättning för en dylik industri saknades, då skulle jag åtminstone ha kunnat förstå en sådan synpunkt. Men när det nu icke göres några sådana invändningar, utan alla erkänna, att denna sak är i starkt framåtgående och att vi stå kanhända rätt snart inför möjligheten att kunna praktiskt och ekonomiskt tillgodogöra oss de oerhörda rikedomar, som vår nation äger i sina malmer, ja, då är det i alla fall märkvärdigt, att man skall mötas med den invändningen: icke får staten å samhällets vägnar taga hand om denna industri, utan för all del, sörj för att de enskilde få den om hand, ty — såsom herr Lundgren argumenterade — det blir ändå till fördel för staten. Vi ha ju ändå haft tillräcklig erfarenhet af, huru svårt det är, sedan ett stort och mäktigt bolag vuxit upp på en plats att kunna reglera någon smula, så att bolaget icke blir själfhärskare därstädes och så, att staten kunnat få något litet med af hvad det en gång lättsinnigt skänkt bort, vi ha, säger jag, haft tillräcklig erfarenhet af detta för att icke vilja på förhand dekretera, att vi vilja göra om samma fel, som man beklagar, att de, som förut haft att bestämma i dylika ting, gjort sig skyldiga till.

Jag tror, att vi här äro inne på en fullkomligt sund och riktig tanke, när vi yrka på, att det skall ske först och främst en utredning och en undersökning och sedan, »om» — såsom det heter i utskottets hemställan — »utredningen därtill gifver anledning», förslag måtte föreläggas Riksdagen, om huru staten antingen själf eller gemensamt med andra intressenter må på lämpligt sätt upptaga verksamhet» etc. Just denna senare del af förslaget är ju ingenting annat än hvad som faktiskt ägt rum i den öfverenskommelse, som staten ingått med det stora Grängesbergsbolaget, och kan man säga, att vi ha mycket att befara af denna sistnämnda öfverenskommelse, eller har man där lidit af att staten skaffat sig vissa fördelar, så att staten börjar få allt mera flödande inkomster af dessa malmrikedomar? Jag tycker, som sagdt, att det är en fullkomligt sund och riktig tanke, som utskottet här gjort sig till tolk för, då det ställt sig välvilligt gentemot motionärens förslag. Detta innebär en viktig framtidstanke, och det

skulle vittna om en synnerligen liten blick för de erfarenheter, som vi fått af den föregående historien, om huru vi förlösat åt enskilda våra nationalrikedomar, om Andra kammaren i kväll skulle vägra att följa utskottet på denna väg.

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Det händer ofta, mina herrar, att när man yrkar afslag å en viss framställning, anför man som skäl därför, att en utredning af frågan pågår, och så finnes det kanske en del ledamöter i kammaren, som verkligen taga detta skäl för godt. Då man nu hörde herrar Palme och Lundgren, som båda två nämnde, att en utredning af den nu föreliggande frågan pågår dels hos Kungl. Maj:t och dels hos järnkontoret, föreföll det, åtminstone mig, som om vederbörande talare kanske icke uppmärksamt genomläst hvad utskottet här säger i sitt betänkande. Huru ligger nu frågan? Jo, det har gjorts en framställning till Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t har ännu icke satt i gång någon utredning angående saken, ty enligt hvad utskottet kunnat förvissa sig om, pågår alls icke någon dylik utredning hos Kungl. Maj:t. Hvad gör då järnkontoret åt denna sak? Jo, det har mot ett visst pris fått åt sig upplåtet en viss kvantitet kraft per år från statens kraftstation vid Trollhättan för att under två års tid där göra försök med elektrisk malmsmältning, försök, som, enligt hvad man säger just inom järnkontoret, senare måste företagas i större skala, om resultatet skall blifva slutgiltigt. Men, mina herrar, den elektriska järnframställningen må vara aldrig så nödvändig och nyttig för vårt land, den kommer likväl, trots det att vi ha så rik tillgång på vattenkraft inom landet, att sänka värdet å järnmalmen i förhållande till hvad det varit förut. Den viktigaste af alla frågor härvidlag är dock den: Kunna vi begagna de torfmossor, som finnas här i vårt land och särskildt i Norrland, för att därifrån få för malmförädling erforderligt brännmaterial? Det pågår försök i det afseendet, och en af denna kammars ledamöter har särskildt kämpat år ifrån år med de svårigheter, som här resa sig, och han vet därför väl hvad saken gäller och huru betydelsefull den är för hela vårt land. Denne ledamot har äfven i utskottets utlåtande lämnat en del uppgifter, som äro af stort värde och af hvilka tyckes framgå, att frågan kanske skall kunna få sin lösning. Men, mina herrar, när det gäller en fråga, som är af så bärande betydelse för hela vår järnhandterings ekonomi, bör icke då staten träda emellan och gifva sitt bistånd till försöken att få fram en lösning? Skall man endast låta en och annan enskild hålla på och kämpa på detta område, då vi kanske snart nog skulle kunna få en sådan riktning på det hela, att vi kunde upphjälpa vår ekonomi och få en verklig export till stånd? Skall det endast vara någon enskild, som håller på att arbeta med detta problem, då kanske hela vår järnhandtering

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

kan få gagn af hvad denne enskilde sålunda utarbetar? Bör icke staten själf ingripa och, såsom det påyrkas i första delen af utskottets kläm, föranstalta om en utredning angående förutsättningarna för tillgodogörande inom landet af befintliga malmtillgångar, så att exporten af malm kunde i görligaste utsträckning ersättas med förädlade varor? Detta är ju, herr Lundgren, alldeles detsamma som ni själf påyrkar, fastän ni ologiskt yrkar afslag å utskottets hemställan, något som är mig fullkomligt ofattbart.

Å den andra sidan hafva vi frågan om statens deltagande i den industriella verksamheten för malmens förädling. Det har på kammarens bord inkommit en kungl. proposition angående åtgärder från statens sida för tillgodogörande af våra torfmossar, och där målar herr civilministern upp för oss, huru vi skulle kunna förädla vår malm genom elektrisk smältning äfven med användande af torf, och han gör det på ett sådant sätt, att jag tror, att många af kammarens ledamöter tänkt sig: Eja, vore vi där, måtte det lyckas! Nu finnes däruppe i Norrland öfverflöds-kraft för en statsanläggning med stor industriell verksamhet, nämligen hela kraftverket vid Porjus, som kan blifva afnämare för den industri, som man tänkt sig skola uppstå däruppe. Jag vill fråga norrländingarne: Vore det så omöjligt, att staten själf kunde använda denna öfverflöds-kraft antingen uteslutande för egen räkning, om utredningen visade att detta är lämpligt, eller ock jämte andra industriella företag? Om herr Lundgren komme att sitta i den kommitté, som finge att granska den frågan, tror jag icke, att herr Lundgren skulle gå på den linje, som han i dag slagit in på, och utan vidare säga, att detta projekt är olämpligt. Jag tror, att herr Lundgren är en sådan affärsman och en i national-ekonomiskt afseende så insiktsfull man, att han först, när han har alla fakta, alla siffror och uppgifter och all den utredning, som kan gifvas rörande denna fråga, vill fälla ett afgörande omdöme. Men det är just detta, att få alla hithörande förhållanden belysta, som utskottet här med sitt förslag åsyftar. Vi ha ju, mina herrar, däruppe helt nära malmfälten tillgång på öfverskottskraft, samt torfmossar, och det ligger då nära till hands att tänka sig, att det skulle vara möjligt att utreda denna sak och vinna ett resultat.

Jag kan icke undgå att finna herr Lundgrens resonemang något egendomligt. Han sade, att hvad vi vilja ha fram, det är en stor export. Men själf talar herr Lundgren om en hel del små idustriella anläggningar. Såsom ekonomiker vet dock herr Lundgren, att om vi skola kunna arbeta fram en stor export från vårt land, måste denna exportindustri baseras på *monopol* i fråga om den inhemska marknaden. Det är nämligen alldeles omöjligt, att den kan lefva utan detta monopol; det är förutsättningen för att företaget skall blifva stort i ekonomiskt afseende. Om vi till exempel vilja få fram en elektrisk stålproduktion, behöfde man

antagligen vid denna industri binda ett kapital af 25 miljoner kronor. Men att framlocka ett sådant kapital innebär säkerligen mycket stora svårigheter och kräver nog initiativ från statens sida, såsom här redan förut sagts. Den högerregering, som vi ha i detta land, har ju hittills icke varit rädd för, att, när det visat sig, att monopol, som funnits, vuxit staten öfver hufvudet, inskrida och laga så att staten kan behärska ledningen af företaget. Skall då Andra kammaren hysa betänkligheter i detta afseende?

Jag ber vidare, mina herrar, att få framhålla en synpunkt, som är ganska beaktansvärd. I vår bergslag har under århundradens lopp uppkommit en folkstock, van vid järnhandtering. Nu ser det nästan ut, som om denna befolkning skulle komma i ett kritiskt läge, därför att i och med införandet af elektrisk malm-smältning skulle masugnsdriften komma att nedläggas. Nu skulle man emellertid där kunna öfvergå från masugnsdrift till förädlingsindustri. Staten kunde då ha möjlighet att lämna billigt råjärn till förädling vid dessa järnbruk och på så sätt skulle där skapas en industri, som komme att sysselsätta den gamla bergslagsbefolkningen, som finnes däruppe. Detta är en tanke, som är framställd af en af våra mest kompetente fackmän på detta område.

Mina herrar, här ropa alla — vi ha sett det i tidningspressen af olika färg, vi ha hört det af talare tillhörande olika partier och det har äfven sagts här i afton — att vi skola förädla vår järnmalm inom landet. Javäl, men hvad hjälper det att endast *ropa* och *ropa*? Utskottet har för sin del sökt att ena sig till *handling* och framlagt ett direkt förslag om en utredning af frågan och framhållit, att därest utredningen därtill gifver anledning, bör staten ställa sig beredd att själf ingripa härvidlag eller, såsom herr Lundgren föreslog, lämna lån på vissa villkor. Detta senare innefattas också i utskottets förslag, men ändå kommer herr Lundgren fram med ett liksom alldeles nytt förslag.

Utskottet har nu för sin del lyckats att ena sig i denna stora fråga. Och är det så, att ett allmänt intresse förefinnes för att staten må inskrida, på det att man äntligen må få fram en lösning, låtom oss då också, mina herrar, i Riksdagens Andra kammare säga: Vi äro beredda att slå in på samma väg, att understödja vår järnhandtering samt skapa en förädlingsindustri inom landet, som för-
mär arbeta på export.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Stårte, *Hedström* och *Riiström*.

Herr *Palme*: Jag har granskat listan på talarne, som herr talmannen har bredvid sig, och den upptager namnen *Palmstierna*, *Johansson*, *Branting*, *Palmstierna*. Det är alldeles samma melodi, som de sjunga alla, och som herr *Branting* förklarade vara en

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.
(Forts.)

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörandet inom landet.

(Forts.)

sund och riktig tanke. Ja, det är samma sunda och riktiga tanke, som står öfverst på tidningen Socialdemokratens första sida, nämligen den, som uttryckes i orden: »Statens öfvertagande af produktionsmedlen». Äro vi med om detta, skola vi gå med på utskottets förslag, men äro vi icke med om, att staten öfvertager produktionsmedlen, då skola vi icke gå med på detta förslag.

Den siste ärade talaren nämnde något om, att man ropar och ropar på, att vi skulle förädla vårt järn hemma och sedan exportera det förädlade järnet, men icke malmen. Det är jag också med om, men detta är just den stora fråga, som för närvarande håller på att utredas öfverallt i vårt land inom alla de tekniska kretsar, som äro intresserade för denna sak. Järnkontoret har, tror jag, hållit på med den frågan under den senaste tiden, och det är åt den, som våra uppfinnare ägna sin uppmärksamhet. Jag tror således icke, att vi behöfva skrifva om den saken, och jag tror icke heller, att man, såsom herr Branting nyss gjorde, kan förebrå regeringen, att den undviker att taga några som helst initiativ inom hela detta område.

Vi stå nu, sade herr Branting, inför möjligheten att praktiskt och ekonomiskt taga hand om dessa saker. Men då vi stå inför denna möjlighet, behöfva vi väl icke vädja till staten, att det skall vara den, som skall taga hand om saken, och att staten skall antingen ensam eller ock gemensamt med andra intressenter upptaga verksamheten med att förädla vår inom landet befintliga järnmalm. Jag tror för öfrigt icke, att förhållandena på arbetsmarknaden äro sådana — jag tvekar icke att säga det — att staten skall allt för mycket lägga an på att själf blifva industriidkare.

Jag ber, herr talman, att fortfarande få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag kunde nöja mig med att ansluta mig till de talare, som förordat bifall till utskottets hemställan, men jag har känt mig föranlåten att begära ordet endast för att ytterligare påpeka ett par saker.

På sidan 8 i utskottsbetänkandet finnes en schematisk framställning öfver tackjärnsproduktionen i skilda länder under vissa år och här står Sverige med en mycket låg siffra, som endast obetydligt höjt sig under de senaste åren; de stora producerande länderna ha däremot ryckt upp till en ofantligt stor produktion.

Nu är ju dock förhållandet det, att vi tyckas så godt som allesammans här i landet vara ense om, att en produktion och en förädling af den af naturens gifmilda hand oss gifna råvaran, malmen, bör komma till stånd. Frågan är då, huru detta bäst skall kunna ske. Hvad då beträffar, att denna blifvande produktion skulle kunna ske på enskild väg, vill jag endast säga, att det synes mig, som om nätt upp inga enskilda företag snart

kunde komma till stånd, utan att man begär hjälp och bistånd af staten i form af lån eller understöd på annat sätt.

Hvar ligger då egentligen skillnaden mellan de två vägar, som här öppna sig. Å ena sidan ha vi de enskilda, som skola starta dessa stora företag, hvilka ju måste blifva stora för att kunna konkurrera med jättarna ute på världsmarknaden, ty det måste gifvetvis bli en i stort anlagd exportindustri. Men statens ekonomiska bistånd skulle säkerligen af dem påkallas. Å andra sidan skulle staten själf drifva och söka göra driften kontinuerlig och forma den på ett visst sätt, så att denna konkurrent, som kommer ut i världsmarknaden, kan blifva så kraftig som möjligt. Just detta påkallande från de enskilda af statens ekonomiska mellankomst synes mig tala för att staten själf öfvertager denna stora industri.

Nu vet man ju icke hur pass mycket denna tackjärnsproduktion kan drifvas upp här i Sverige under alla förhållanden, men vi kunna säkert antaga, att den skall kunna drifvas upp rätt väsentligt, om man allvarligen lägger sig vinn om saken och använder de nyare tekniska hjälpmedel, som här framkommit. Men vinner man då så ofantligt mycket på, att det uppstår här och hvar i landet några till och med sins emellan konkurrerande företag, med hvarvt och ett sina dryga administrationskostnader, hvilka företag skola söka skapa kunder åt sig ute på marknaden bland de stora afnämare, som vi redan förut se där äro till finnandes? Vore det ej bättre med *en* stor, enhetligt organiserad produktion? Jag anser, att Sverige har alldeles särskildt gynnsamma förutsättningar för en järnindustri, en förädlingsindustri i stort inom denna bransch. Då vore det väl icke så afskräckande, om man tänkte sig, att Sverige blir såsom stat en producent, som kunde på ett enhetligt sätt föra ut denna förädlade vara i världsmarknaden. Det skulle då bli kontinuitet i det hela, man skulle vinna en större säkerhet och få en helt annan effekt, enligt hvad jag kan förstå med en sådan enhetlig tillverkare, med de resurser, som ett helt land, trots det att det är litet, kan åstadkomma än om enskilda producenter skulle hvar för sig söka kraffa sig fram ute på världsmarknaden, utan att kunna nå den enhetlighet i tillverkningen och afsättningen, som, enligt hvad alla fackmän säga, numera är nödvändigt för att kunna ernå någon marknad därute bland de stora producenterna och konkurrenterna. Förhållandena i vårt land ägna sig alldeles särskildt och förhållandena på världsmarknaden tala bjudande för att Sverige skall slå sig på en sådan statssocialistisk drift af de naturtillgångar, som här finnas.

Det var en mycket olycklig sammanställning, som talaren på göteborgsbanken gjorde, när han hänvisade till, att åtskilliga af de stora verk, som staten har, bära sig dåligt, och att detta verkade afskräckande. Men det äro vi ju tämligen öfverens om,

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet. att anledningen till, att till exempel statens järnvägar bära sig dåligt, är den, att de äro byråkratiskt skötta och att detta verk icke ledes efter moderna affärsprinciper. Om staten nu sloge sig på järnindustri, skulle det naturligtvis icke vara meningen, att detta skulle

(Forts.)

ske efter de principer och med det arbetssätt, som varit gällande vid dessa eller rättare sagdt, detta afskräckande verk, som man här pekat på. Man kan ju gent emot detta åberopa andra af statens verk, som bära sig förträffligt och hvilka äfven gifva ganska god afkastning.

Det är ur dessa nu nämnda synpunkter, som jag, herr talman, för min del ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Karlsson i Göteborg: Jag begärde ordet, då jag här hörde herr Palme uppräknat namnen på en del talare, hvilken uppräknings syftelse syntes gå ut på att misstänkliggöra det föreliggande förslaget. Jag såg då efter, om någon reservation var fogad till detta betänkande, men fann, att så icke var förhållandet. Om jag sedan ser efter, hvilka som äro ledamöter inom utskottet, upptäcker jag där namnen: Fornander, J. A. U.; Otto, K.; Andersson, J., i Stårte; Åkesson, N.; Olsson, O., i Kullenbergstorp, och Malmberg, K. A. Bland suppleanterna märka vi: Hedström, P. E.; Åslund, Z. samt Riström, C. Nu vet jag icke, om *någon* af dessa möjligen var borta, när denna fråga behandlades inom utskottet, men då därom icke finns någon anteckning, är ju ej troligt, att så varit förhållandet, åtminstone icke hvad beträffar de ordinarie ledamöterna. Det förefaller emellertid, som om herr Palme icke skulle kunna göra samma anmärkning med anledning af dessa namn, som den han gjorde, när han räknade upp de andra namnen.

För min del tänkte jag, när jag fick se detta förslag, att det var ett mycket godt sådant och att det skulle komma att antagas i Andra kammaren utan någon vidare debatt. Förslaget innehåller nämligen endast, att man skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning angående förutsättningarna för tillgodogörande inom landet af befintliga malmtillgångar; och, så kommer andra punkten, att om utredningen därtill gifver anledning, förslag måtte föreläggas Riksdagen om huru staten antingen själf eller gemensamt med andra intressenter må på lämpligt sätt upptaga verksamhet etc. Då man här alltså satt in den mellanmeningen: » — — — om utredningen därtill gifver anledning — — — », tycker jag, att man tillräckligt skyddat sig för oberättigade misstankar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fornander: Det kan ju icke begäras af mig, att jag, på grund af de förhållanden, till hvilka min livsverksamhet an-

knyter sig, skall vara fullständigt inne i denna fråga. Men då Andra kammaren hänvisat denna motion till förberedande behandling af det utskott, hvori jag är ledamot, har jag naturligtvis, min plikt likmätigt, sökt att efter min förmåga sätta mig in i det ärende, som här föreligger. Situationen har delvis varit densamma för flertalet ledamöter inom utskottet, och vi ha därför icke underlåtit att begagna alla de tillfällen, som stått oss till buds, för att bilda oss en själfständig mening i detta ärende.

För min del får jag till en början säga, att jag icke låter mig afskräckas af talet om statssocialism — jag är för min del icke så rädd därför, som herr Palme synes vara — men på samma gång vill jag säga, att jag icke vill på den vägen taga några obetänksamma steg, som kunde leda vårt land, dess finanser och nationalekonomiska angelägenheter in på afvägar, som för oss icke vore hälsosamma.

Såsom framgår af det föreliggande utskottsbetänkandet förekomma där en del upplysningar af sakkunnige, som vi rådgjort med. Därvid vill jag särskildt nämna, att vi konfererat med en framstående ingenjör i järnkontoret, hvilket här förut blifvit åberopadt af herr Palme. Vi ha vidare hört oss före hos en framstående fackman, om hvilken man i dessa dagar mycket skrivit i tidningspressen, och vi ha äfven rådgjort med praktiska utöfvare af denna näringsgren. Af allt detta har det förefallit oss så, som om det skulle vara en mycket billig begäran från utskottets sida, då vi nu föreslå en skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan om en utredning af detta ärende. Såvidt jag kan fatta, gäller det här för hela vårt land en lifsangelägenhet af första ordningen. Jag vill för min del icke binda mig af några doktriner, såsom herr Branting förut talade om, utan jag vill se fritt och oförbehållsamt på denna fråga, ty är den af det omfattande innehåll, som praktiske män förklarar för oss, och kunna vi vinna något på den vägen, som här föreslås, så ha vi åstadkommit ett uppsving för vårt land, som är alldeles utomordentligt betydelsefullt.

För att herrarne icke skola blifva alltför förskräckta för utskottet och dess resonemang med anledning af hvad de talare yttrat, som här förut ordat i denna sak, ber jag att få hänvisa till en sida i utskottsbetänkandet, där det talas om herr Bergströms motion i Första kammaren år 1907. I denna motion hemställde han — och detta går, enligt mitt förmenande, i samma riktning som det utskottet nu kommit till — att »Riksdagen behagade besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åstadkommande för statens räkning vid den blifvande inlandsbanan af ett järnverk, afsedt att af norrlandsmalmer och med inhemskt bränsle samt med tillhjälp af elektrisk kraft åstadkomma sådana förnödenheter för våra järnvägar, vår flotta och våra befästningar, såsom råls och plåt m. m.», etc. Han ville således, att staten skulle själf drifva denna järnhandtering, och då i närheten af

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

(Forts.)

inlandsbanan, detta senare sannolikt äfven af den orsaken, att fraktförhållandena på banan skulle upphjälpas och densamma kunna blifva ekonomiskt bärkraftig och som skäl för denna statsdrift anför han »att staten då skulle blifva järnverkets största anämmare». Däremot framhåller han att »om företaget är privat och utan konkurrens skall det oupphörligen försöka att skaffa sig fördelar på statens bekostnad». Detta skulle däremot undvikas, om staten själf drefve denna industri. Om ett dylikt järnverk i Norrland komme i enskilda händer», skulle det i vissa afseenden få monopol på statens skogstillgångar, skulle öfva väsentligt inflytande på statsskogarnes afkastning och kunna i hög grad verka hinderligt på skogsulturen o. s. v.

Men hvad som framför allt var för oss inom utskottet, åtminstone för mig, af mycket afgörande betydelse, var just, såsom af friherre Palmstierna blifvit framhållet, frågan om Porjusfallens elektrifiering. Där äro ju ett enormt antal hästkrafter, som stå till landets disposition. 70,000 kunna uttagas utan vidare reglering; och 300,000, som vi hörde af öfverste Hansen i hans intressanta föredrag i denna kammare, stå till vårt förfogande på rimliga villkor. Men angeläget är, att detta kan utnyttjas på fördelaktigaste och lämpligaste sätt. Intill detta fall ligger malm, och intill denna malm ligga torfmossar af stort omfång. Allt står sålunda färdigt för bearbetande.

I detta sammanhang tillåter jag mig äfven framhålla hvad herr statsrådet och chefen för civildepartementet anført rörande utnyttjande af Porjusfallens 300,000 hästkrafter, som äro tillgängliga året rundt. Han säger: »Hvad detta har att betyda, om och när elektrisk malmsmältning och andra elektrokemiska eller elektrotermiska metoder komma till heders är lätt att förstå». Statsrådet anser sig emellertid »böra påpeka de svårigheter, som uppstå, då det gäller att skapa ny industri i Lapplands obygder. Det torde knappast vara sannolikt, att en så stor privat anläggning på en gång kommer till stånd, att den omedelbart kan förbruka energibelopp, tillräckliga att motivera ett kraftverk af Porjusverkets dimensioner och liknande. Men först vid kraftverk af större skala blir det möjligt att i Lule älf åstadkomma energi till så pass lågt pris, att de elektrokemiska eller elektrotermiska metoderna löna sig.» Med anledning häraf frågar jag: bör staten då ej göra någonting, på det att det projekterade kraftverkets ekonomi kan fullständigt betryggas.

Nu är det möjligt, att många af herrarne tycka, att jag här talar om saker, som jag icke begriper. Häremot invänder jag: att detta är saker, som man kan läsa om i dessa handlingar, som varit tillgängliga för hvar och en ibland oss och som jag hört redogöras för i föredrag, som här hafva hållits. Af allt detta förefaller det mig, som om det vore synnerligen önskligt, att den begärda undersökningen af dessa förhållanden kunde komma till

stånd. Jag försäkrar, att jag knappast tror att någon af de herrar, som talat emot denna sak, verkligen äro så inne i frågan, att man på grund af deras uttalanden bestämdt kan afstyrka utskottets begäran. På grund häraf vågar jag påstå, att det icke är en orimlighet, som vi begära. Därför anser jag det vara en fråga af det största intresse att få fram en saklig utredning af detta ärende; och jag har själf hört och sett en man, som tänkt och skrivit och arbetat i denna angelägenhet under årtionden, inför oss förklara, att han är fullkomligt förvissad om, att möjlighet förefinnes för våra malmtillgångars tillgodogörande inom landet. Under sådana förhållanden måtte väl vi, som äro lekmän på detta område, icke utan vidare gentemot en sådan lifsverksamhet vilja påstå, att denna plan icke kan med fördel realiseras.

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid med någon vidare bevisning från min sida, ty därtill är jag icke mäktig; men på grund af det intryck jag fått af personer, hvilka för mig framstå såsom de där kunna uppbära denna tanke, kan jag för min del icke annat än på det lifligaste yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Fornander förenade sig herrar *Olsson* i Älfvalsåsen, *Jonsson* i Hå, *Jansson* i Edsbäcken, *Zetterstrand*, *Malmborg*, *Åkesson*, *Petrén*, *Jonsson* i Gumboda, *Lundström*, *Wijk*, *Johansson* i Jönköping, *Kobb*, *Bosson* och *Leksell*.

Herr *Olsson* i Kullenbergtorp: Herr talman! Då den ärade talaren på göteborgsbänken i sitt anförande uppräknade namnen på ledamöterna i Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, så ber jag att få tillkännagifva, att jag icke varit närvarande vid denna frågas slutbehandling inom utskottet.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.
(Forts.)

Ang. befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 107 ja mot 57 nej; och hade kammaren således bifallit hvad utskottet hemställt. Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 16.

Ang. inrättande af ett penninglotteri.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfördt Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 45, angående herr Olofssons motion (nr 16) och herr Jonssons i Hökhult motion (nr 182) om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande inrättande af ett penninglotteri, hvars vinst skulle användas till en ålderdomsförsäkringsfond.

I tvenne inom Andra kammaren väckta och till dess första tillfälliga utskott hänvisade motioner, af herr Olofsson (motion nr 16) och herr Jonsson i Hökhult (motion nr 182), hade framställningar blifvit gjorda, af herr Olofsson, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utarbete och om möjligt till nästa Riksdag framlägga förslag till upprättande af ett under statens förvaltning ställt permanent penninglotteri, hvars vinst skulle afsättas till en ålderdomspensioneringsfond, samt af herr Jonsson i Hökhult, att Riksdagen behagade besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till upprättande af ett under statens kontroll och förvaltning stående permanent penninglotteri, hvars vinstmedel eller afkastning skulle afsättas till en fond, med ändamål att, när den tillsammans med invalid- och ålderdomspensioneringsfonden blifvit stor nog, räntan däraf skulle användas till allmän invalid- och ålderdomspensionering för vårt folk.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Herr Olofsson, som anförde: Herr talman! Det lärer väl vara liten utsikt till framgång att här försöka försvara en sak, som är af första tillfälliga utskottet alldeles enhälligt afstyrkt. Men jag kan ändå icke uraktlåta att med några ord försvara min motion.

Utskottet börjar med en mycket gynnsam motivering för ett bifall till min och herr Jonssons i Hökhult motion. Men det är endast i början, som det låter på det sättet. Sedan fortsätter utskottet och talar om, huru litet ett statslotteri egentligen skulle

tillföra det tillämnade ändamålet och påpekar, hvad danska lotteriet, som har fortgått i så många år, årligen inbringar. Utskottet säger: »Det stora danska klasslotteriet, som löper med en årlig omsättning af omkring femton millioner kronor, beräknas till statskassan afkasta ungefär $1\frac{1}{2}$ million kronor.»

Detta anser utskottet vara en liten summa i jämförelse med, förstår jag ju, hvad som skulle åtgå till denna ålderdomspensionering. Jag anser icke för min del, att det är någon liten summa; utan om vi finge börja så fort som möjligt att få en sådan summa för hvarje år, skulle vi snart hafva en ganska stor fond, och af den fonden vore det meningen att taga räntan eller afkomsten till denna ålderdomspensionering.

Utskottet kommer så in på den nu föreliggande utredningen. Det är ju bekant, att en utredning rörande lotterier i allmänhet, och särskildt rörande inrättandet af ett s. k. statslotteri, pågått samt utförts af två sakkunniga personer, redaktören Adolf Hallgren och amanuensen i finansdepartementet C. G. H. Törneblad. Dessa personer hade redan den 16 februari i år afgifvit sitt betänkande till Kungl. Maj:t. Utskottet säger nu, att det väl inte lär vara skäl att nu tillstyrka bifall till våra motioner, utan att det väl är bäst att vänta, tills Kungl. Maj:t gör något vidare i saken. På så sätt kommer utskottet in på afslagsvägen; och utskottet anför ur detta betänkande ett citat som lyder så här: »Huru stora svårigheterna än kunna vara att utan en sådan institution förebygga de nuvarande och möjligen ökade vådorna af främmande lotteriers förmåga att draga till sig svenska penningar, synes oss ett inhemskt statslotteris anordnande innebära allt för stora faror af annat slag för att kunna af statsmakterna allvarligen ifrågasättas, innan åtminstone andra utvägar att förebygga eller väsentligt minska den främmande lottsedelshandeln blifvit försökta.»

Med detta är, som sagdt, utskottet inne på sitt afslagsyrkande och tycker, att här böra ju prövas andra utvägar för att möjligen förhindra det utländska lotterispelet. Jag vill då påpeka, att dessa sakkunige bland annat säga: »Det vill synas, som om man utan fara för öfverskattning kan söka ett sannolikt medeltal i en siffra af 9 à 10 millioner kronor, utgörande den nettoförlust, som på olika sätt för närvarande årligen drages ur landet till följd af deltagande från svensk sida i spel på utländska lotterier.»

Vi hafva ju nyss hört mycket talas om, att man skulle söka ställa sin industri så, att man hade något att exportera. Här har man en verklig export af rena pengar till utlandet, en export som uppgår till en 10 millioner om året. Jag tycker för min del, att man här borde ingripa så fort som möjligt och verkligen försöka behålla något af dessa millioner inom landet och icke exportera dem på utländska lotterier. Litet hvar kan ju också tänka, att, då frågan nu är utredd, det icke är rim och

Ang. inrättan-
de af ett pen-
ninglotteri.
(Forts.)

Ang. inrättan- rekon i att icke Kungl. Maj:t nu får vidare titta på det här betän-
de af ett pen- kandet, för att sedan inkomna till Riksdagen med något förslag i
ninglotteri. ämnet.

(Forts.)

Hvad därefter angår själfva klämman i det som de sakkun-
nige här kommit med, så må jag säga, att den ju egentligen icke
är något att bygga på. Jag skall taga mig friheten att här upp-
läsa densamma. Den lyder som följer:

»att den blifvande lagstiftningen får namn och form af en
förordning om lotterier och därmed likställda företag;

att förordningens hufvudstadgande bestämmer, att offentligt
lotteri ej må inrättas utan särskildt tillstånd, gifvet på det sätt
förordningen stadgar;

att det skall ankomma på Kungl. Maj:ts pröfning att i vissa
fall bevilja penninglotterier;

att dels periodiska, dels tillfälliga lotteriföretag, afsedda för
utlottning af alster af konsthandtverk och konstindustri, må an-
ordnas med Kungl. Maj:ts tillstånd;

att Kungl. Maj:ts befallningshafvande fortfarande, ehuru med
vissa ändrade villkor, skola äga att i vissa fall bevilja tillfällig
bortlotning af lösören och konstalster; samt

att vissa förbud stadgas beträffande handeln med lottsedlar
och andra delaktighetsbevis i lotterier, äfvensom mot spridande
af meddelanden rörande utländska eller icke tillåtna inhemska
lotteriföretag.»

Det kan man väl i stort sedt säga är ungefär detsamma
som att stanna på status quo. Det blir ungefärligen i princip
detsamma, som vi haft det: när det gäller större lotterier, pen-
ninglotterier, skall Kungl. Maj:t meddela rättighet; gäller det
mindre lotterier är det Konungens befallningshafvande o. s. v.
Nu säga herrar sakkunnige, att man bör så mycket som möjligt
söka förhindra spelet på de utländska lotterierna, och man bör
beträda den vägen, innan man inrättar ett inländskt lotteri. Ja,
jag för min del tror då bra litet att egentligen något effektivt
kan vinnas på detta sätt, och det erkänna också de sakkunniga
själfva; det effektivaste för att motverka spel på utländska lot-
terier är just att inrätta ett inhemskt statslotteri. När det nu
är kommitterades mening, att det i alla fall skall förekomma
lotterier inom landet, blir det naturligtvis på samma sätt som
hittills, nämligen att det inrättas stora lotterier för teatrar, sport
och hvarjehanda. Men då vi behöfva så väl penningar för ålder-
domspensioneringen, som vi så länge talat om, men som vi egent-
ligen i realiteten icke gjort något vidare för ännu, tycker jag,
att det är tid på, att man försöker stäfja de här sport- och tea-
terlotterierna och verkligen använda de penningar, som kunna
komma in genom ett lotteri, till ett för hela svenska folket gag-
neligt ändamål.

Jag skall taga mig friheten påpeka, huru som af 12 stycken

Konungens befallningshafvande, från hvilka infortrats yttranden rörande denna lotterifråga, icke mindre än 9 tala för inrättande af ett statslotteri, då däremot 3 säga så godt som ingenting. Af de nios uttalanden ber jag att få anföra åtminstone några. Så slutar t. ex. Konungens befallningshafvande i Malmöhus län sitt uttalande med följande ord:

Ang. inrättande af ett penninglotteri.
(Forts.)

»Kungl. Maj:ts befallningshafvande befarar dock, att benägenheten för lotteri är för inrotad för att kunna dämpas genom lagstiftningsåtgärder och tror, att enda utvägen att förekomma eller minska deltagandet i utländska lotterier vore inrättandet af ett statslotteri, som erbjöde med de utländska jämförliga fördelar, eller ett under statens kontroll stående lotteri, hvaraf behållningen användes till allmännyttigt eller välgörande ändamål.»

Konungens befallningshafvande i Älfsborgs län säger:

»Anser icke, att man genom lagstiftningsåtgärder kan minska deltagandet i lotterier. Förordar inrättande af ett statslotteri»,

Konungens befallningshafvande i Kristianstads län säger bl. a.:

»Önskvärdt vore att kunna stäfja spellusten. Att förbjuda köp och innehafva lotter vore för stort ingrepp i den enskildes bestämmanderätt och förbudet skulle kringgås.»

Jag skall icke taga med alla uttalanden, men jag vill till sist nämna hvad Konungens befallningshafvande i Östergötlands län säger:

»Det danska lotteriet har det största förtroendet. Något be-
drägeri från själfva lotterianstalten torde ej förekomma. Önskvärdt vore att stäfja spelet på utländska lotterier. Föga att vinna på lagstiftningsens väg. Förordar inrättandet af svenskt statslotteri».

I den stilen yttra sig, som sagdt, 9 stycken af de 12 hörda. Tiden är ju så långt framskriden på natten, så jag har svårt att länge upptaga kammarens tid. Jag vill endast säga det, att jag mycket väl förstår, att det är små utsikter för någon framgång för våra motioner, i all synnerhet som jag hyser en särskild respekt för ordföranden i första tillfälliga utskottet, som behandlat våra motioner, ty han har kunnat leda hvarenda en af utskottets ledamöter med sig på sin mening. Jag hörde i början af mars månad, att det då möjligen skulle finnas majoritet till förmån för våra motioner, men ju längre tiden gått dess värre har det blifvit på den sida, som egentligen skulle gå med oss motionärer. Som sagdt, det får man icke förundra sig så mycket öfver, ty samma ordförande har ju äfven här i kammaren kunnat trotsa snart sagdt både präster och biskopar, och då är det icke heller så underligt, om han lyckats draga åtskilliga af sina kamrater i utskottet med sig. Men jag tror i alla fall, att vi motionärer ha den stora mängden af svenska folket på vår sida. Det betraktas åtminstone ute i bygderna snart sagdt som ett spektakel, att man här inrättar stora lotterier för att, såsom jag nämnde, få medel till sport och teatrar, och så skall det

Ang. inrättan-
de af ett pen-
ninglotteri.
(Forts.)

plockas penningar från fattigt folk ute i landet för dessa ändamål, ändamål som de själfva kanske aldrig hvarken få deltaga i eller knappast se. Det är många af landsortens befolkning, som lockas att spela på dessa lotterier, hvilka aldrig få vara på en teater, aldrig få deltaga i sport annat än i den sport, som de själfva ha i sitt arbete hemma på gården. Det anse de vara sport nog utan att offra penningar för att tillfredsställa rikt folk, som skall utnyttja dessa sporttillställningar för sina nöjen, och som ha god råd själfva att kosta på sig dessa nöjen.

Jag skall, som sagdt, icke uppehålla kammarens tid längre, utan jag skall tillåta mig att yrka bifall till min motion, hvars kläm jag skall be att få uppläsa:

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utarbete och om möjligt till nästa Riksdag framlägga förslag till upprättandet af ett under statens förvaltning ställt permanent penninglotteri, hvars vinst afsättes till en ålderdomspensioneringsfond».

Vidare yttrade:

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Jag ber att med några ord få angifva de skäl, som fört utskottet till det resultat, som den siste ärade talaren hade den älskvärdheten att tillskrifva min öfvertalningsförmåga inom utskottet, men som säkerligen är beroende af helt andra grunder, nämligen den ganska ingående behandling, utskottet under sina öfverläggningar har ägnat åt herrar Olofssons och Jonssons i Hökhult motion.

Jag skall först endast i förbigående nämna, att det är alldeles oriktigt, när herr Olofsson återger vårt yttrande så, som om början af detta kunde tala jämväl för bifall till hans motion. Början af detta yttrande innehåller ingenting annat än ett resonemang angående det ändamål, hvartill motionen föreslår att använda afkastningen af statslotteriet, och om detta ändamål har utskottet visserligen ingenting annat än godt att säga, men utskottet har också med allra största styrka påpekat, att hela denna sida af saken, ändamålet med vinstens användande, är någonting, som egentligen bör alldeles frånskiljas från själfva principfrågan, den om lotteri eller icke lotteri. Den förra saken, ändamålet, behöfver man icke beröra annat än så, att, om ändamålet skulle vara olämpligt, så faller lotterifrågan redan därpå och om ändamålet är godt, finnes det möjlighet och anledning att resonera om lotterifrågan, men heller icke mera. Jag skall tillåta mig att erinra, att den andre ärade motionären herr Jonsson, själf tyckes vara på det klara med just denna viktiga sida af lotterifrågans behandling, då han uttryckligen säger, att man icke bör inrätta ett statslotteri för att bereda staten en inkomst, alltså icke heller för att skaffa en inkomst till ett aldrig så behjärtansvärdt ändamål. Likaledes vill jag endast i förbigående nämna, att den

ärade motionären tar fel, om han anser, att utskottet skulle betrakta en och en half millions afkastning som en obetydlighet. Det är visst icke vår mening, men vi hafva påpekat, att *räntan* af denna summa per år kommer att spela en mycket liten roll för det kolossala ändamål, som herr Olofsson nu velat, att afkastningen af lotteriet skulle användas till. Den ärade motionären ansåg, att dessa en och en half million kronor skulle i alla fall vara mycket bra att ha för ålderdomspensioneringen. Utan tvifvel, men jag ber att få erinra om, hvad den ärade motionären nyss erkände, angående den relativt ringa effekten af en sådan årlig afsättning, då han sade, att vi hittills icke gjort någonting för ålderdomspensioneringen. Vi ha dock nu under många herrans år afsatt just en och en half million årligen (i rundt tal) till ålderdomspensioneringen, således samma belopp, som efter normal beräkning ett lotteri skulle kunna afkasta. När den ärade motionären själf karakteriserat detta så, att vi icke ha gjort något af värde för ålderdomspensioneringen, då har han också, skulle jag tro, själf gifvit det rätta omdömet om den betydelse som lotteriets afkastning skulle kunna få för ålderdomspensioneringens snara genomförande.

Ang. inrättande af ett penninglotteri.
(Forts.)

I hvarje fall är det icke detta, som bestämt utskottets hållning i saken. Den har verkligen bestämts af den utredning, som nu föreligger, och som motionären själf har omnämnt en smula, fastän på ett något egendomligt sätt. Jag skall icke gå in på att kritisera det sätt, hvarpå han refererade de sakkunniga — endast helt kort rätta de uppgifter, som han lämnade angående utlåtandena från landshöfdingeämbeten i Södra Sverige. Motionären har läst alldeles fel, när han kunnat få det därhän, att det skulle vara nio Konungens befallningshafvande, som tillstyrkt lotteriet. Läser man ordentligt igenom utlåtandena, sådana de finnas af de sakkunniga refererade, finner man, att det strängt taget icke är mer än fem, därtill skulle på sin höjd kunna komma två, som nämnt statslotteriet, men på samma gång framhållit, att det sannolikt stöter på stora svårigheter att inrätta ett sådant.

Hufvudsaken är i hvarje fall den, som utskottet i sitt utlåtande framlagt sålunda: under flera år har man här i kammaren och äfven i Första kammaren behandlat lotterifrågan. Man har därvidlag stannat vid att begära utredningar, vare sig detta har fått form af ett direkt riksdagsbeslut eller endast kommit fram under diskussionen. Kungl. Maj:t har till slut — det var år 1907 — föranstaltat en sådan utredning, och denna utredning föreligger nu ändtligen färdig, men har icke hunnit längre, än att den nätt och jämnt är aflämnad i vederbörande departement. Då kan utskottet icke finna det annat än ytterst olämpligt, om kammaren på sakens nuvarande ståndpunkt skulle kasta in hux flux ett alldeles nytt beslut i lotterifrågan, när denna fråga redan

Ang. inrättande af ett penninglotteri. är af Kungl. Maj:t upptagen till behandling och detta på en grundval, som Riksdagen och särskildt denna kammare själf önskat.

(Forts.)

Men utskottet har vidare alldeles speciellt påpekat, att just Andra kammaren har ett särskildt skäl att nu icke taga något initiativ i denna fråga, det skälet nämligen, att dessa sakkunniges objektiva utredning, föranstaltad på offentligt uppdrag och åvägbragt med allt det materiel man kunnat hopsamla, denna utredning säger jag, har kommit till just det resultat, som kammaren förut alltid själf har kommit till, när den behandlat lotterifrågan, nämligen att vi icke böra, åtminstone icke nu, begära något statslotteri, förrän man försökt de andra utvägar, som kunna finnas för att stäffa landets öfversvämmande med främmande lottsedlar. Det är alldeles frappant att se, huru precis samma tankegång, som behärskat denna kammare, och som dikterade kammarens beslut år 1908, till punkt och pricka går igen i de sakkunniges utredning. Kan verkligen då kammaren finna det lämpligt att just i denna stund desavouera sitt eget föregående beslut och på en gång bryta mot en konsekvent iakttagen hållning, när det nu ändtligen kommit därhän, att Kungl. Maj:t har framför sig de möjligheter att ingripa i lotterifrågan, som Andra kammaren själf så länge önskat, att Kungl. Maj:t skulle skaffa sig? Efter vanlig riksdagskutym och efter vanligt sundt förstånd synes det mig icke kunna vara fråga om någonting annat än att gifva Kungl. Maj:t tid att använda detta nu hopsamlade material.

Jag skall icke alls inlåta mig på någon ytterligare diskussion med den ärade motionären om själfva principfrågan lotteri eller icke lotteri. Detta skulle föra oss alltför långt i denna sena timma. Jag vill endast tillägga, att jag ingalunda förbiser, hvad han i slutet af sitt anförande nämnde, nämligen att bakom honom och hans medmotionär står en otvifvelaktigt ganska stark opinion ute i landet — jag tar mig nämligen friheten att något reducera hans uttryck »den stora mängden af Sveriges folk» — men jag tillåter mig också att i detta sammanhang rent ut säga, att jag fruktar, att den opinion, som sålunda bildat sig i lotterifrågan till förmån för statslotteri, den är icke grundad på en verklig insikt i hela innebörden af ett statslotteris inrättande, den har vuxit upp utan att man haft tillfälle att undersöka, huruvida det ligger någon verklig grund för förhoppningarna, att detta statslotteri skulle i ett enda slag stänga ut de utländska lottsedlarna från Sverige. Den stora allmänheten har ännu mindre haft tillfälle att sätta sig in i de faror för lotterispelets spridande öfver hela landet, som detta statslotteri oundvikligen skulle föra med sig, och den har helt säkert aldrig tänkt sig in i, hvad det skulle innebära, om den svenska staten själf auktoriserade och själf uppmuntrade till och måste uppmuntra till deltagande i ett sådant statslotteri, som skulle kunna konkurrera med dessa främmande lotterier, danska,

tyska och hvad de allt heta. Jag är därför viss om, att kammaren har allt skäl att i denna sak handla betänksamt och efter sitt eget omdöme, ej efter en flyktig opinion. Och om jag icke alldeles bedrar mig, lär väl Andra kammaren i sakens nuvarande läge icke vilja i en hastig vändning frångå sin så många gånger uttryckligt häfdade ståndpunkt i lotterifrågan. Det gäller för ögonblicket, jag upprepar det, icke någonting annat än att gifva Kungl. Maj:t tid att begagna den utredning, hvarom man har föranstaltat och som i alla delar gått i den riktning, Andra kammaren själf önskat. Den tiden lär väl dock Andra kammaren vilja gifva Kungl. Maj:t. Mig synes det, som om i denna önskan att lämna Kungl. Maj:t fria händer, borde kunna förenas icke blott de, som äro principiella motståndare till lotterier, utan minst lika lätt äfven de, som i och för sig kanhända äro tilltalade och känna sig frestade af denna möjlighet att tillgripa ett statslotteri, men som dock draga sig för ansvaret att på en gång binda Andra kammaren just nu, när lotterifrågan ligger under Kungl. Maj:ts behandling.

Ang. inrättande af ett penninglotteri.

(Forts.)

Ur dessa synpunkter, som jag hoppas böra vara tillräckliga och som föranledt att till utskottsbetänkandet icke någon reservation är afgifven, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandquist: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord. Den ärade motionären fann för godt att, låt vara under en något skämtsam form, antyda, att utskottets ordförande syntes besitta förmågan att *leda* utskottets medlemmar efter sin mening. Det är en insinuation, som jag ber att få tillbakavisa. Om jag icke hade kunnat förena mig i det beslut, hvartill utskottet kommit, nämligen afstyrkande af motionerna, så hade jag för visso följt min öfvertygelse och i denna fråga afgifvit min reservation, liksom jag gjort det i en och annan af föregående frågor. Detta har jag emellertid icke gjort, utan vid utlåtandet står helt enkelt antecknadt, att jag icke var närvarande vid beslutets fattande. Jag ber emellertid att nu få gifva till känna, att jag varit af samma mening som utskottet, och den uppfattningen i lotterifrågan har jag hyst sedan årtionden tillbaka. Min ståndpunkt är den, att skulle jag gå med på förslaget om inrättande af ett *statslotteri*, så skulle jag göra det *endast* af det skälet, att jag skulle finna detta onda vara *mindre* än ett ondt, som vi redan ha, men om den saken har jag icke kunnat bli öfvertygad; och vid sådant förhållande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson: Jag kan icke underlåta att helt kort svara på hvad ordföranden i utskottet yttrade. Det starkaste argument, som han kunde prestera, var det, att Andra kammaren omöjligen

Ang. inrättan-
de af ett pen-
ninglotteri.

(Forts.)

kunde nu frågå sin förut flera gånger intagna ståndpunkt till frågan. Vi ha dock icke förut någon gång haft klart för oss, att de summor, som gå ut ur landet till utländska lotterier, äro så betydande som vi genom detta betänkande fått veta att de äro, och den omständigheten synes mig kunna vara ett skäl till att nu verkligen börja göra något åt saken. När lotterifrågan förut varit på tal i kammaren, har man räknat med att till utländska lotterier ginge 5 à 6 millioner årligen, såsom man huggit till och tyckt detta vara en stor summa; men nu få vi veta, att summan uppgår till 9 à 10 millioner kronor årligen. Detta tycker jag bör vara ett skäl, som talar för, att man också skulle kunna frågå sina förut uttalade meningar i denna fråga. Jag tror för min del, att hvad de sakkunnige här ha sagt hufvudsakligen stöder sig på samma skäl, som man flera gånger förut har hört åberopas, nämligen att det skulle vara ett bevis på moralisk ruttenhet att inrätta ett statslotteri. De sakkunniga ha också påvisat, hurusom lotterier här i landet flera gånger förut existerat, men blifvit borttagna på grund af att de haft en så förstörande inverkan på folket. Men då frågar jag: kan någon påstå, att det danska folket, som nu haft penninglotteri ända sedan år 1754, därigenom blifvit moraliskt fördärfvad, eller att det visat sig sämre än det svenska folket, därför att det har eget penninglotteri, hvars vinst går till statskassan? Jag tror knappast, att någon kan våga ett sådant påstående. När härtill kommer, att vinsten af lotteriet skulle användas för ett så behjärtansvärdt ändamål, som jag i motionen framhållit och lotteriet skulle skötas med ordning och reda samt stå under statens kontroll, så tror jag icke alls, att ett dylikt lotteri skulle medföra sådana vådor, som man här vill göra troligt.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Åkesson: Herr talman! Då utskottet varit fullständigt enigt i sitt afstyrkande af motionerna, föreställer jag mig, att icke stora utsikter finnas att få en annan utgång af ärendet. Jag kan dock icke underlåta att här uttala en från utskottets något afvikande mening.

Jag är visst icke någon beundrare af lotteriföretag, utan hör tvärtom till dem, som gärna skulle se, att allt lotterispel kunde afskaffas, men då man finner, hur mycket pengar, som går till utlandet från vårt land, kan man icke underlåta att ställa till sig den frågan, om man icke skulle kunna bevara dessa pengar åt det egna landet. Det har påståtts, då frågan tidigare varit före, att det isynnerhet skulle vara de södra provinserna, som ligga närmast Tyskland och Danmark, som offra till dessa lotteriföretag. Jag har också tidigare varit af den meningen, att så vore förhållandet, och har därför äfven kunnat instämma med dem, som sagt, att man skulle söka på allt sätt motarbeta den stora

spellust, som uppstått i dessa delar af landet, så att den icke måtte sprida sig till öfriga landsändar. Nu har jag emellertid från flera håll fått höra, att det icke är endast de södra provinserna, som blifvit besmittade af spellusten, utan att den är ganska mycket spridd öfver hela Sveriges land, och den omständigheten, att såväl i fjol som i år det är motionärer från de öfre delarna af landet, som frambära motioner om inrättande af ett svenskt penninglotteri, styrker mig i den förmodan, att man äfven i de trakterna har känning af detta onda. Sålunda kan jag icke föreställa mig, att man bidrager till att sprida något slags lotterismitta ytterligare öfver landet genom att här inrätta ett penninglotteri. Man får också rätt ofta ute i bygderna höra sägas, att man icke kan begripa, hvad Sveriges Riksdag tänker på, som med jämnmood kan se, hur pengarna gå från vårt land till utlandet, då vi så väl ha behof af dessa medel hemma. När det nu är föreslaget att använda vinsten af det ifrågasatta lotteriet till ett så behjärtansvärdt ändamål som förslagsställarna i dessa motioner tänkt sig, så finner jag för min del, att Riksdagen mycket väl skulle kunna gå med på förslaget. Jag har icke kunnat bibringas den öfvertygelsen, att det skulle vara mera moraliskt fördärfvande för vårt folk att spela på ett inhemskt statslotteri än på utländska lotterier, när nu än gång denna sjuka finnes, som jag för min del är öfvertygad om att det är omöjligt att motarbeta. Under sådana förhållanden skulle jag, ehuru medveten att det icke kan ha någon större inverkan, dock instämma i herr Olofssons yrkande om bifall till motionen.

Ang. inrättande af ett penninglotteri.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Herr talman framställde i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag å samma hemställan i hvad den afsåge herr Olofssons i ämnet väckta motion och bifall i stället till nämnda motion, och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hafva flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda

hemställan i hvad den afser herr Olofssons i ämnet väckta motion, bifallit nämnda motion.

Omröstningen utföll med 79 ja mot 73 nej; hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Slutligen föredrogs Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 46, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om utredning rörande lämpligaste medlen att motarbeta alkoholmissbruket i Sverige; och bifölls därvid utskottets hemställan.

Som Första kammarens beslut i frågan sålunda icke blifvit oförändradt af Andra kammaren godkändt, skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, ärendet återlämnas till Första kammaren för ny behandling.

§ 18.

Herr *Vahlquist* aflämnade en motion i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till pensionering af den kvinnliga lärarepersonalen vid enskilda läroanstalter.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 310, blef på begäran omedelbart hänvisad till bankoutskottet.

Vidare afgaf herr *Jeansson* i Kalmar en motion, nr 311, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Kalmar stad af vissa delar af den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastighet m. m.

Sistnämnda motion, remitterades, på därom framställd begäran, genast till jordbruksutskottet.

§ 19.

Ordet lämnades härefter gå begäran till

Interpellation.

Herr *Palme*, som anförde: Den stora gärning, som Arthur Hazelius till skydd för minnen från gångna tider och till väckande af en sann fosterlandskänsla grundlade för snart fyra decennier sedan, har blifvit till en betydande nationalangelägenhet för hela vårt folk.

Ensam stod i början af 70-talet med sin ljusa framtidsstro och sin varma fosterlandskärlek Nordiska museets viljestarke grundare. Nu äro rika samlingar till oskattbart värde mönstergilt ordnade i en monumental, ändamålet fullt värdig byggnad och Skansens friluftsmuseum erbjuder tillfällen till på en gång vetenskapliga studier och förädlande folkuppfostran. Det hela är en af de mest storslagna institutioner af denna art, som inom något land ävägabragts.

Nordiska museet har under denna sin utveckling allt mera vuxit samman med vårt svenska folk, som förvisso har en stark känsla af, att detta museum med dess folkliga prägel är en angelägenhet för hela folket.

Denna känsla är det helt visst, som gjort, att Nordiska museets ändamål tidigt beaktades af Riksdagen. Redan år 1875 erhöll museet på en motionärs hemställan statsanslag. Beloppet, ursprungligen allenast 5,000 kronor, ökades efter kungl. propositioner från och med år 1876 till 7,600 kronor och från och med år 1879 till 11,000 kronor. Under år 1881 års riksdag var det åter på enskildt initiativ, som höjning ägde rum, denna gång till 16,000 kronor, hvilket belopp vid 1890 års riksdag likaledes på enskilda i bägge kamrarna väckta motioner höjdes till 25,000 kronor. 10 år därefter togs åter af enskild motionär initiativet till ytterligare höjning, och trots statsutskottets afstyrkande beviljade 1890 års Riksdag ett anslag till Nordiska museet af 50,000 kronor eller samma belopp, som allt sedan dess årligen utgått.

Nordiska museets ändamål har, som bekant, äfven i så måtto beaktats af det allmänna, att tillstånd gifvits till det lotteri, hvars afkastning möjliggjorde uppförandet af den storartade museibyggnaden på Djurgården.

Och i detta sammanhang kan i förbigående nämnas, att jämväl Stockholms stad lämnar ett årligt bidrag, uppgående till 10,000 kronor.

Om man också ingalunda torde kunna påstå, att det allmänna till Nordiska museets främjande bidragit mera, än det stora fosterländska och kulturella ändamålet rättvisligen kräfft, så bör å andra sidan lika litet förringas betydelsen af det materiella intresse, som sålunda vid sidan af det så att säga ideella intresset visats. Och gifvetvis kan man säga, att, ur denna synpunkt sedt, det allmänna med all rätt kan och bör ha vissa kraf beträffande ledningen af Nordiska museets angelägenheter. Såsom ett utslag häraf har också Kungl. Maj:t förbehållit sig rätt att utse en medlem af Nordiska museets nämnd.

Museets angelägenheter handhas af denna nämnd, som, den af Konungen utsedde inbegripen, består af 7 medlemmar, af hvilka en är styresman för museet. Och det är förvisso endast en enkel gärd af rättvisa att framhålla, att i rikt mått det allmännas kraf blifvit tillgodosedda af de framstående män, som — den första uppsättningen samlad af och omkring museets stiftare — efter hand efterträdt hvarandra inom nämnden och därifrån ledt Nordiska museets utveckling.

Beträffande de inre anledningarna till, att denna utveckling blifvit så rik och vacker, är det särskildt en omständighet bland många andra, som för mig framstår såsom betydelsefull, nämligen den frihet, under hvilken nämnden haft förmånen att verka. Mången annan liknande institution har kläfbundits af byråkratiska

Interpellation.

former, som ställt sig hindrande i vägen för initiativet och handlingskraften och som tvingat in utvecklingen på ensidiga och trånga linjer.

Beträffande själfva museiskötseln inskränker sig, såvidt jag kunnat finna, stadgarna till att föreskrifva att »nämnden åligger att vaka öfver att museet uppfyller sitt ändamål». I öfrigt har nämnden åtskilliga åligganden, såsom att öfvervaka styresmannen, att till- och afsätta tjänstemän, att utfärda instruktioner, att förvalta fonderna, att uppgöra den årliga staten o. s. v. Men rörande museets skötsel inskränker sig stadgarna till nyss nämnda allmänna föreskrifter.

Den frihet, som genom detta kortfattade stadgande gifves nämnden, har visserligen enligt min tro varit till ovärderligt gagn för museets lyckliga utveckling, och denna frihet måste enligt mitt förmenande vårdas och bibehållas, men samtidigt kan en sådan frihet lätt medföra vissa faror.

Jag syftar på den försäljning af ett stort antal fornsaker af ett mycket betydande värde, som i dessa dagar ägt rum. Dessa fornminnen utgjordes enligt uppgift af tyska skråsaker utan större samband med Nordiska museets andra samlingar, för hvilka dessa tyska saker icke lära varit af mera betydande intresse. Då de dessutom inkräktade alltför mycket på museets utrymme, och då den summa, som man vid försäljningen kunde hoppas erhålla, skulle kunna användas för inköp, som stodo museets ändamål vida närmare, ansåg man sig, såsom i tidningspressen framhållits, fullt berättigad att besluta försäljning.

Jag hyser för min del den öfvertygelsen, att museets nämnd har haft fullgoda skäl för sin önskan att afyttra dessa föremål, och klandrar sålunda ingalunda, att man, som stadgarna nu äro affattade, vidtagit denna åtgärd. Men den omständigheten, att en försäljning af tusentals föremål till ett samladt högst betydande värde kunnat beslutas under så enkla former, har synts mig värd uppmärksamhet.

Rörande inköp heter det i stadgarna, att »styresmannen äger att till museets underhåll och vård samt till inköp använda de medel, nämnden för detta ändamål ställer till hans förfogande». Men rörande försäljning finnes intet stadgande. Nämnden torde, såsom sagdt, i nu föreliggande fall ingalunda ha handlat annat än i full öfverensstämmelse med Nordiska museets sannskyldiga nytta, men i framtiden skulle det kunna hända, att en mindre sakkunnig och samvetsgrann, en mindre af Arthur Hazelii anda genomträngd nämnd intagit den nuvarande nämndens ställe, och då uppställer sig för mig icke utan oro den frågan, hvar gränsen egentligen är att söka i fråga om nämndens rätt att afhända museet större eller mindre delar af dessa hopsamlade minnen ur folklifvet. Och jag vet, att denna min oro delas af ett mycket stort antal svenska män och kvinnor, som tagit del af under rättelsen om den nu försiggångna försäljningen.

Huru man med bibehållande af den frihet, som jag tror vara Nordiska museets lifsluft, skall på ett betryggande sätt kunna ordna dessa förhållanden, tilltror jag mig icke nu att säga, men gifvetvis kunna stadganden utfinnas, som fullt tillfredsställande ordna dessa förhållanden.

Interpellation.

Med anledning af hvad jag nu anfört tillåter jag mig vördsammt anhålla, att till herr statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor:

1. Har herr statsrådet haft sin uppmärksamhet fästad vid den försäljning af tyska fornsaker från Nordiska museet, som nyligen ägt rum?

2. Anser herr statsrådet att, i samband med att statsanslag nästa gång beviljas Nordiska museet, mera betryggande former för försäljning eller annat afhändande af museets ägodelar böra påfordras?

Ifrågavarande anhållan blef af kammaren bifallen.

§ 20.

Justerädes protokollsutdrag.

§ 21.

Till bordläggning anmäldes:

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 47, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot användande af denaturerad brännvin såsom berusningsmedel; och

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 48, i anledning af Första kammarens beslut i fråga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörandet af Post- och Inrikes Tidningars utgifvande m. m.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr *Rydén* under 2 dagar fr. o. m. den 13 maj och
» *Linders* » 4 » » 11 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,45 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Rättelse

i Andra kammarens protokoll nr 41.

Å sid. 6 rad. 17 uppfifrån *står*: kyrkliga elementet
läs: högkyrkliga elementet
